T.C.
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

KİŞİLİK HAKKI İHLALLERİNDE "DÜZELTME VE CEVAP HAKKI" VE 6112 SAYILI KANUN KAPSAMINDA UYGULAMALARI

UZMANLIK TEZİ

AYKUT GÜLER

ANKARA

TEMMUZ, 2023

RTÜK
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

T.C.
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

KİŞİLİK HAKKI İHLALLERİNDE "DÜZELTME VE CEVAP HAKKI" VE 6112 SAYILI KANUN KAPSAMINDA UYGULAMALARI

UZMANLIK TEZİ

AYKUT GÜLER

DANIŞMAN: ÜST KURUL UZMANI E. SEDA ÖZOKCU

ANKARA
TEMMUZ, 2023

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına,

Aykut GÜLER adlı Üst Kurul Uzman Yardımcısının hazırladığı "Kişilik Hakkı İhlallerinde 'Düzeltme ve Cevap Hakkı' ve 6112 Sayılı Kanun Kapsamında Uygulamaları" başlıklı bu çalışma, Tez Değerlendirme Komisyonu üyelerince oy birliği / oy çokluğu ile **Uzmanlık Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	Komisyon Üyeleri	İmza
Başkan	Ebubekir ŞAHİN Üst Kurul Başkanı	……..
Üye	Deniz GÜÇER Üst Kurul Üyesi	……..
Üye	Dr. İbrahim USLU Üst Kurul Başkan Yardımcısı	……..
Üye	Deniz GÜLER Daire Başkanı	……..
Üye	E. Seda ÖZOKCU Üst Kurul Uzmanı (Tez Danışmanı)	……..

ONAY

Bu tez, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlığı Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca …/…/20… tarihinde kabul edilmiştir.

Ebubekir ŞAHİN
Üst Kurul Başkanı

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tez çalışmasında;

Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 06/07/2023

Aykut GÜLER

TEŞEKKÜR

"Kişilik Hakkı İhlallerinde 'Düzeltme ve Cevap Hakkı' ve 6112 Sayılı Kanun Kapsamında Uygulamaları" isimli bu tezin hazırlanması sürecine ilişkin olarak; Sayın Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanı Ebubekir ŞAHİN'e, saygıdeğer Üst Kurul üyelerine, Sayın Üst Kurul Başkan Yardımcıları Dr. İbrahim USLU ve Orhan ÖZDEMİR'e, desteklerini her zaman hissettiğim Sayın I. Hukuk Müşaviri Özlem Sevgi KELEŞ'e, çalışmalarım boyunca sağladığı önemli katkılarından dolayı tez danışmanım Sayın Üst Kurul Uzmanı E. Seda ÖZOKCU'ya, yardımlarından dolayı Sayın Hukuk Müşaviri Deniz ACAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca ve özellikle beni bugünlere getiren, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anneme ve babama; sevgili eşim, meslektaşım, hayat arkadaşım Pelin SAYICI GÜLER'e sonsuz teşekkürler…

ÖZET

KİŞİLİK HAKKI İHLALLERİNDE "DÜZELTME VE CEVAP HAKKI" VE 6112 SAYILI KANUN KAPSAMINDA UYGULAMALARI

GÜLER, Aykut
Uzmanlık Tezi
Tez Danışmanı: Üst Kurul Uzmanı E. Seda ÖZOKCU
Temmuz, 2023, 117 s.

Yazılı, görsel ve işitsel medyanın etkileşim gücünün zirveye ulaştığı günümüz itibarıyla; günlük yayınlanan bir gazetede, her akşam televizyonda yayınlanan bir haber programında veya araç kullanırken dinlediğimiz bir radyo programında bir kişi veya kurumdan bahsedilmeden yayın yapılması neredeyse olanaksızdır. Bu kadar fazla etkileşimin yaşandığı ortamda da, kişi veya kurumlarla ilgili gerçeğe aykırı veya kişilik haklarını ihlal edici ifadelerin kullanılması söz konusu olabilmektedir. Şu kadar ki; düzeltme ve cevap hakkının kullanımıyla birlikte gerçek ve tüzel kişiler, kendileriyle ilgili yapılan yayınlara karşı açıklamalarını aynı ortam üzerinden yapabilmekte ve kamuoyuyla paylaşabilmektedir.

Bu tez çalışmamızda; düzeltme ve cevap hakkının özünde ne anlama geldiği, kişilik haklarıyla olan ilişkisi ile ulusal ve uluslararası düzeyde düzenlenişi tarihsel ve hukuki açıdan ele alınmış, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun kapsamında uygulanan emsal nitelikteki kararlarla konu pekiştirilmeye çalışılmıştır. Son olarak, düzeltme ve cevap hakkının kullanımının kolaylaştırılmasını, işlevsel ve etkin bir şekilde uygulanmasını teminen tespit edilen değerlendirmelere ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Düzeltme ve Cevap Hakkı, Kişilik Hakkı, Görsel-İşitsel Medya, 6112 sayılı Kanun, Tekzip Hakkı

ABSTRACT

"THE RIGHT OF CORRECTION AND REPLY" IN PERSONAL RIGHT VIOLATIONS AND ITS IMPLEMENTATIONS UNDER LAW NO. 6112

GÜLER, Aykut

Specialization Thesis

Thesis Advisor: Supreme Council Expert E. Seda ÖZOKCU

July, 2023, 117 p.

As of today, when the interaction power of written, visual and audio media has reached its peak; It is almost impossible to publish a daily newspaper, broadcast a news program every evening on television or a radio program we listen to while driving without mentioning a person or institution. In an environment where there is so much interaction, it may be possible to use statements that are untrue or violating personal rights about individuals or institutions. Hereby; with the use of the right of correction and reply, natural and legal persons can make their statements against the publications made about them through the same medium and share them with the public.

In this thesis; The essence of the right of correction and reply, its relationship with personal rights and its regulation at national and international level have been discussed historically and legally; the subject has been tried to be reinforced with the precedent decisions implemented within the scope of the Law no. 6112 on the Establishment and Broadcasting Services of Radio and Television. Finally, the evaluations and suggestions determined in order to facilitate the use of the right of correction and reply and to implement it in a functional and effective way are given.

Key Words: the Right of Correction and Reply, Personal Right, Audiovisual Media, the Law no. 6112, Right of Refutation

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
KISALTMALAR / SİMGELER xi
GİRİŞ 1
Problem 3
Amaç 3
Önem 3
Sınırlılıklar 3
Tanımlar 4
YÖNTEM 4
Araştırmanın Modeli 4
Verilerin Toplanması 4
Verilerin Çözümlenmesi 5

BÖLÜM 1
KAVRAMLAR 6
1.1. Kişi ve Kişilik Kavramı 6
1.1.1. Tanımı 6
1.1.2. Nitelikleri 7
1.2. Hak Kavramı 8
1.2.1. Tanımı 8
1.2.2. Nitelikleri 8
1.3. Kişilik Hakkı Kavramı 9
1.3.1. Tanımı 9
1.3.2. Nitelikleri 10
1.3.3. Kapsamı 11
1.3.4. Hukuki Koruma 12

BÖLÜM 2
DÜZELTME VE CEVAP HAKKI NEDİR? 16
2.1. Tanım 16
2.2. Hukuki Niteliği 18
2.3. Önemi 22
2.4. Tarihçe 24
2.4.1. Dünya Tarihi Açısından Düzeltme ve Cevap Hakkı 25
2.4.2. Ülkemiz Tarihi Açısından Düzeltme ve Cevap Hakkı 30

BÖLÜM 3
ULUSLARARASI BELGELER NEZDİNDE DÜZELTME VE CEVAP HAKKI 40
3.1. Genel Olarak 40
3.2. Birleşmiş Milletler Düzeyinde Yapılan Çalışmalar 40
3.2.1. Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi 41
3.3. AB Düzeyinde Yapılan Çalışmalar 43
3.3.1. 3 Ekim 1989 Tarihli 89/552/EEC Sayılı Direktif / Sınırsız Televizyon Direktifi 43
3.3.2. 30 Haziran 1997 Tarihli 97/36/EEC Sayılı Direktif / 1989 Tarihli Sınırsız Televizyon Direktifi'nde Değişiklik Yapan 1997 Tarihli Direktif 45
3.3.3. 11 Aralık 2007 Tarihli 2007/65/EC Sayılı Direktif / Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi 46
3.3.4. 10 Mart 2010 Tarihli 2010/13/EU Sayılı Direktif / 2010 Tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi 47
3.3.5. 14 Kasım 2018 Tarihli (EU) 2018/1808 Sayılı Direktif / 2010 Tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'nde Değişiklik Yapan 2018 Tarihli Direktif 47
3.4. Avrupa Konseyi Düzeyinde Yapılan Çalışmalar 48
3.4.1. AİHS 48
3.4.2. Bakanlar Komitesi'nin 1974 Tarihli ve 26 Sayılı İlke Kararı 50
3.4.3. Avrupa Sınır-Ötesi Televizyon Sözleşmesi (ASTS) 52
3.4.4. Avrupa Sınır-Ötesi Televizyon Sözleşmesini'nde Değişiklik Yapan Protokol 54
3.4.5. Bakanlar Komitesi'nin 2004 Tarihli ve 16 Sayılı Tavsiye Kararı 55

BÖLÜM 4
6112 SAYILI KANUN'DA VE TÜRK POZİTİF HUKUKUNDA DÜZELTME VE CEVAP HAKKI 59
4.1. Mülga 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun 59
4.1.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları 61
4.1.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler 63
4.1.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü 63
4.1.4. Düzeltme ve Cevap Hakkı Kapsamında Yayın Yapılmasından İmtina Edilmesi Halinde Sorumluluk 64
4.2. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 65
4.2.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları 68
4.2.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler 69
4.2.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü 70
4.2.4. Düzeltme ve Cevap Hakkı Kapsamında Yayın Yapılmasından İmtina Edilmesi Halinde Sorumluluk 72
4.3. 1982 Anayasası 73
4.3.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları 74
4.3.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler 75
4.3.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanımına İlişkin Karar Merci 75
4.4. 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu 75
4.4.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları 77
4.4.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler 78
4.4.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü 78
4.4.4. Düzeltme ve Cevap Hakkı Kapsamında Yapılan Yayınlardan Sorumluluk 80
4.5. 5187 Sayılı Basın Kanunu 81
4.5.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları 82
4.5.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler 83
4.5.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü 83
4.5.4. Düzeltme ve Cevap Hakkı Kapsamında Yayın Yapılmasından İmtina Edilmesi Halinde Sorumluluk 86

BÖLÜM 5
DÜZELTME VE CEVAP HAKKININ 6112 SAYILI KANUN KAPSAMINDA UYGULAMALARI 88
5.1. Düzeltme ve Cevap Metninin İzleyiciler Tarafından Kolaylıkla Takip Edilebilecek ve Açıkça Anlaşılabilecek Biçimde Yayınlanması Gerektiği 88
5.1.1. Hukuki Değerlendirme 90
5.2. Düzeltme ve Cevap Metninin Sesli ve Görüntülü Olarak Yayınlanması Gerektiği 91
5.2.1. Hukuki Değerlendirme 92
5.3. Düzeltme ve Cevap Metninin Hiçbir Düzeltme ve Ekleme Yapılmaksızın Yayınlanması Gerektiği 93
5.3.1. Hukuki Değerlendirme 94
5.4. Düzeltme ve Cevap Metninin Yedi Günlük Süre İçinde Yayınlanması Gerektiği 96
5.4.1. Hukuki Değerlendirme 97
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 99
Sonuçlar 99
Öneriler 102
KAYNAKLAR 110
ÖZGEÇMİŞ 116

KISALTMALAR / SİMGELER

AB	Avrupa Birliği
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ASTS	Avrupa Sınır-Ötesi Televizyon Sözleşmesi
D.	Değişik
E.	Esas
ETS	European Treaty Series
EU	European Union
FCC	Federal Communications Commission
H.D.	Hukuk Dairesi
H.G.K.	Hukuk Genel Kurulu
K.	Karar
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
Mük.	Mükerrer
Rec.	Recommendation
Res.	Resolution
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s.	Sayfa
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
t.y.	Tarih yok
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TİAK	Televizyon İzleme Araştırmaları A.Ş.
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
U.S.	The United States
URL	Uniform Resource Locator
vb.	ve benzeri

GİRİŞ

Hepimizin sahip olduğu kişilik hakkı, bizle birlikte var olan ve bizi biz yapan değerlerin tümüdür. Adımız, resmimiz, göz rengimiz, vücut yapımız, yaptığımız iş, yürüyüş şeklimiz ve hatta ses tonumuz bile bizi biz yapan değerlerden olmakla kişilik hakkı kapsamında yer almaktadır. Bunların dışında, dış dünyada nasıl bir kişiliğe sahip olduğumuzla ilgili bizim kendi iç dünyamızda hissettiklerimizle diğer insanların hissettiklerinin bütünü, sahip olduğumuz onur, şeref ve haysiyetimizin bir tezahürüdür. Kişinin onur, şeref ve haysiyeti ise manevi bir değer olmakla birlikte aynı zamanda kişilik haklarından bir tanesidir.

Düzeltme ve cevap hakkının temellerinin oluştuğu yıllara bir bakış atacak olursak; 1789 Fransız İhtilali'nden sonra sayısı artan ve yüksek sesle tartışılmaya başlayan farklı fikirler, tartışmanın şiddeti arttıkça, karşı fikir sahibine sözlü saldırıya varacak ithamları da beraberinde getirmiştir. Bu sözlü saldırılar ilk önceleri gazeteler vasıtasıyla meydana gelmekle birlikte, bünyesinde kişiyle ilgili gerçeğe aykırı bilgiler, suç teşkil edecek ifadeler, kişiyi toplum önünde küçük düşürücü sözler de barındırmaktaydı. Bu durum ise kişilik hakkı ihlallerine sebep olmaktaydı.

Aradan geçen iki buçuk asırlık süre içerisinde bu ihlallerin sona erdiğini söylemek bir yana, sürekli değişen ve gelişen günümüz görsel-işitsel medyasında sayının daha da arttığını, hatta birbirinden farklı iletişim araçları vasıtasıyla meydana geldiğini görmekteyiz.

Şu bir gerçek ki, görsel-işitsel medyada kişiler hakkında beyanda bulunanlar ifade özgürlüğünün arkasına sığınsalar da, kişilik hakları ihlal edilenlerin de bu durum karşısında bir savunma aracına sahip olması gerekmektedir.

İşte ifade özgürlüğü ile kişilik hakkı ihlallerinin karşılıklı bir dengeye oturtulması amacıyla "düzeltme ve cevap hakkı" ortaya çıkarılmıştır. Bu hakkın tesisiyle birlikte, kişi hakkında gerçeğe aykırı ve onun kişilik haklarını, özellikle şeref ve haysiyetini, ihlal edici yayınların söz konusu olması durumunda kişi düzeltme ve cevap hakkını bir savunma mekanizması olarak kullanabilecektir. Böylelikle hakkında sarf edilen sözler ve yapılan yayınlarla ilgili olarak aslında gerçeğin ne olduğu noktasında bir açıklama yapabilecek, ilgili yayına karşı kendini savunabilecektir.

Düzeltme ve cevap hakkı kapsamında, kişi, gazetede yer alan bir yazı hakkında yine gazetede söylemek istediklerini söyleyecek ve meramını anlatıp kendini ifade edebilecektir. Eğer bu yayın bir radyo yayını ise, hakkı ihlal edilen kişinin düzenlediği metin radyoda

okunmakla kişi bu hakkını kullanabilecektir. Eğer söz konusu bir televizyon yayını ise, kişi bu kez düzeltme ve cevap metnini televizyonda görsel olarak ekranlara yansıtabilecek ve aynı zamanda sesli olarak da okunmasını sağlayabilecektir.

Böylelikle ihlal içeren ilk yayınla birlikte kitlelere duyurulan bilgiler ve yapılan haberler, kişinin düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yayınlattığı metinle birlikte, yerini artık kişinin ağzından kaleme dökülmüş ifadelere bırakacaktır. Gerçekten de, kişinin kendiyle ilgili yapılan bir yayına yine aynı vasıtayla yanıt verebilmesi, iki yayının da hitap ettiği kitlenin birbirine yakın olması dolayısıyla verilebilecek cevap açısından en iyi imkanlardan biridir.

Gazeteyle yapılan bir yayına gazeteyle, radyoyla yapılana radyoyla ve televizyon ortamından yapılan yayına yine bir televizyon yayınıyla cevap verilebilecek olması gerçekten de makul ve adaletli bir uygulama olarak düzenlenmiştir. Nitekim bu durum, ceza hukukunda yer alan, kişilerin haklarını kullanırken eşit imkanlara sahip olması kuralı anlamına gelen "silahların eşitliği" ilkesiyle de uyum içerisindedir.

Ancak düzeltme ve cevap hakkının tatbik edilmesi aşamasında hakkı ihlal edilen, yani başvurucu kişiler açısından düzeltme ve cevap metinleri her zaman hukuka uygun şekilde yayınlanmayabilmektedir. Bu durumda ise devreye hukuk kuralları girmektedir. Düzeltme ve cevap metninin hiç yayınlanmadığı gibi kanunlarda öngörülen kurallara aykırı yayınlandığı, süresi geçirilerek yayınlandığı durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu durumda da o ülkede ifade ve basın özgürlüğüne bakış açısı ile düzeltme ve cevap hakkını düzenleyen mevzuatın ne kadar caydırıcı olduğu önem arz etmektedir.

Bu tez çalışmamız kapsamında, öncelikle düzeltme ve cevap hakkının temelini oluşturan kişilik hakları ele alınacaktır. Daha sonra düzeltme ve cevap hakkının ne anlama geldiği detaylı bir şekilde ifade edilecek, tarihsel ve hukuki anlamda ilk ele alınışından günümüze kadar olan sosyolojik ve yasal süreç ifade edilmeye çalışılacaktır.

Ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan temel düzenlemeler bu çalışmamız kapsamında irdelenecek, düzeltme ve cevap hakkının düzenlendiği farklı yasal metinlere yer verilecektir. Daha sonra düzeltme ve cevap hakkının Türk pozitif hukukundaki yeri ele alınacak ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun özelinde yapılan uygulamalara emsal kararlar eşliğinde yer verilecektir.

Son kısımda ise düzeltme ve cevap hakkının nasıl daha etkin ve işlevsel olarak kullanılabileceğine ilişkin görüşlerimizle birlikte, atılabilecek adımlara ve hayata geçirilebilecek önerilere yer verilecektir.

Problem

Düzeltme ve cevap hakkının yer aldığı yasal düzenlemeler yıllara göre sürekli değişime uğrayıp günün gereklerine uygun hale getirilmeye çalışılsa da, yazılı medya için ayrı görsel-işitsel medya için ayrı kanunlarda düzenlemeler yapılsa da, uygulamada düzeltme ve cevap hakkının "tam" bir hukuki koruma sağladığı durumlar nadiren söz konusu olabilmekte ve bazı aksaklıklar yaşanabilmektedir. Düzeltme ve cevap hakkının yasal düzenlemesi sürekli geliştirilip güncelleştirilmeye çalışılsa da, hakkın tesisi noktasında bazı eksikliklerin olduğu durumlarla karşılaşılabilmektedir.

Amaç

Huzurdaki tez çalışması; bir Anayasal hak olan düzeltme ve cevap hakkının hem kronolojik hem de hukuki açıdan incelenmesi sonucu uygulamada yaşanan eksiklikleri de göz önünde bulundurarak, düzeltme ve cevap hakkının daha yaygın ve işlevsel kullanımının sağlanması amacıyla atılabilecek adımların teşhisi ve temini üzerine yapılmıştır.

Önem

Düzeltme ve cevap hakkının kullanımının işlevselleştirilmesi ve kolaylaştırılması, bir hukuk devletinde tanınmış bir hakkın kendisinden beklenen faydayı sağlayabilmesi açısından kritik öneme sahiptir. İşlevsel olmayan veya uygulama noktasında eksikler yaşayan düzenlemelere gereken önem verilmediğinde, bu düzenlemeler hak sahibinin mağduriyetine sebebiyet verebileceklerdir.

Sınırlılıklar

Bu tez çalışmasının hazırlık sürecinde, özellikle bir Anayasal hak olan düzeltme ve cevap hakkını irdelediğimizden, tüm çalışmamız bu hakkın ekseni etrafında toplanmaktadır. Ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile bu kuruluşlar tarafından ihdas edilen yasal düzenlemeler de pekala tezimizin çalışma kapsamına dahildir. Düzeltme ve cevap hakkı birçok uluslararası ve ulusal mevzuatta yer almasına karşın, daha çok ve özellikle 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun çerçevesinde ele alınacak ve 6112 sayılı Kanun kapsamındaki uygulamalarına yer verilecektir. Bunun dışında kalan diğer

mevzuattan da bahsedilmekle birlikte, 6112 sayılı Kanun'a kıyasla biraz daha yüzeysel incelenecektir.

Tanımlar

Tez çalışmamızın olağan akışı çerçevesinde bazı tanımlara hali hazırda tez içinde yer verilmiş olmakla birlikte, diğer bazı kavramları da şu şekilde tanımlayabiliriz:

İsteğe bağlı yayın hizmeti: İzlenen veya dinlenen programın kullanıcı tarafından ve kullanıcının istediği bir zamanda medya hizmet sağlayıcı tarafından sunulmuş bir program kataloğundan seçildiği yayın hizmet türüdür.

Medya hizmet sağlayıcı: Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin yayınlanması ve düzenlenmesi noktasında karar veren ve söz konusu ortamlarda sunulan hizmetin içeriğinin seçilmesi noktasında editoryal manada sorumluluk sahibi tüzel kişiliktir.

Yayıncı: Radyo veya televizyon yayını hizmetinde bulunan medya hizmet sağlayıcıdır.

YÖNTEM

Huzurdaki tezin oluşturulmasında, kitap, dergi, makale, tez, mahkeme kararları, uluslararası ve ulusal mevzuat, düzeltme ve cevap hakkı çerçevesinde ihtimamla taranmış ve irdelenmiştir. Elde edilen bulgular daha sonra hukuk mantığıyla sentezlenerek işbu tez çalışması kapsamında değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu tez çalışmamız yapılırken nitel yöntem daha baskın olarak tercih edilmiştir. Tezin konusu itibarıyla bir takım rakamsal veya istatistiki verilerdense, düzeltme ve cevap hakkının ne olduğu ve neye hizmet ettiği, ulusal ve uluslararası düzenlemelerde düzeltme ve cevap hakkının ne şekilde düzenlendiği ve nasıl daha iyi ve işlevsel bir şekilde uygulanabileceği konusunda literatür taraması yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Huzurdaki tezimize katkı sağlayacak veriler, düzeltme ve cevap hakkına ilişkin neredeyse her türden kaynağın taranmasıyla elde edilmiştir. Söz konusu bir "hak" olduğu

için, düzeltme ve cevap hakkına bünyesinde yer vermiş ve hali hazırda yer veren çoğu yasal düzenleme ve uygulama bu tez çalışmasında kullanılmıştır. Söz konusu düzenleme ve uygulamalara ulusal ve uluslararası kuruluşların resmi siteleri vasıtasıyla, bu konuda verilmiş mahkeme kararlarına ise iş yeri ve görevim itibarıyla erişim sağlanmıştır. Bunun dışında kitap, dergi ve makale gibi kaynaklara erişim ise literatür taraması marifetiyle sağlanmıştır.

Verilerin Çözümlenmesi

Toplanan tüm veriler detaylı analiz edildikten sonra tez kapsamına alınamayacak olanlar kapsam dışı bırakılmış, kalanların tezin hangi aşamasında kullanılabileceği noktasında bir gruplandırmaya gidilmiştir. Daha sonrasında ise tez çalışmamızın olağan akışı çerçevesinde elde kalan nitelikli verilerden istifade edilmiştir.

BÖLÜM 1

KAVRAMLAR

Bu bölümde, kişilik hakkı ile düzeltme ve cevap hakkının temelini oluşturan bazı kavramlara yer verilecektir. Bu temel kavramların hukuk doktrininde ne anlama geldiği ifade edilecektir.

1.1. Kişi ve Kişilik Kavramı

Kişi ve kişilik hakkı kavramları bu bölümde genel bir çerçevede değerlendirilecektir. Bir kısım mevzuata yer verilerek konunun hukuki boyutu da ele alınacaktır.

1.1.1. Tanımı

Hukuk aleminde kişi, hak sahibi olan varlık anlamını taşımaktadır (Oğuzman, Oktay-Özdemir & Seliçi, 2011, s. 40). Kişi aynı zamanda, kanunların tanıdığı haklardan yararlanan, yükümlülüklerinden de sorumlu olan varlıktır. Buradan hareketle diyebiliriz ki, kişiler, hak ve borç sahipliğini haiz varlıklardır.

Kişiler, gerçek kişiler (hakiki şahıslar) ve tüzel kişiler (hükmi şahıslar) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Gerçek kişiler, hak sahibi bir varlık olarak insanları işaret ederken, tüzel kişiler ise bir amaç çerçevesinde bir araya gelen insanları veya bu amaç için bir araya gelen mal topluluklarını işaret etmektedir. Tüzel kişilere örnek olarak dernekler, vakıflar ve şirketler verilebilir.

Gerçekten de, hak sahibi varlık olan gerçek kişiler, insanlardan başka bir şey değildir. Nitekim, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 8. maddesinde işbu husus şu şekilde ifade edilmektedir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 24607, 08.12.2001):

"Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler."

Kişilik ise; gerçek kişilerin doğumundan ölümüne kadar, tüzel kişilerin ise kuruluşundan sona ermesine kadar olan süreçte hukuk düzeni tarafından kendilerine sağlanan değerlerin bütünü anlamına gelmektedir (Helvacı, 2007, s. 3).

1.1.2. Nitelikleri

Kişiliğin başlangıcı hususu gerçek ve tüzel kişilerde farklıdır. Gerçek kişilerde kişiliğin nasıl ve ne zaman başladığına ilişkin Medeni Kanun'un tavrı nettir. Kanun'un "Doğum ve ölüm" başlıklı 28. maddesi bu hususta bize soru işareti bırakmamıştır: Kişilik, çocuğun anneden sağ ve tam olarak doğmasıyla başlamaktadır. Yani, bu iki koşulun bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir:

"Madde 28- Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder."

Genel itibarla tam doğum, çocuğun ana rahminden tam olarak ayrılması anlamını taşırken, sağ doğum ise, tam doğumdan sonra çocuğun bir saniye bile yaşaması, nefes alıp vermesi demektir (Dural & Öğüz, 2006, s. 14,15).

Tüzel kişiliklerde kişiliğin başlangıcına ilişkin tek bir kural yoktur. Serbest kuruluş sistemi, izin sistemi ve tescil sistemi gibi üç farklı şekilde kurulabilmektedir. Örnekler üzerinden gitmek gerekirse; ülkemizde dernekler ve sendikalar serbest kuruluş sistemi ile, şirketler ve vakıflar ise tescil sistemi ile kurulabilmektedir. Dolayısıyla, ülkemizde bu iki sistemin daha yaygın görüldüğünü söyleyebiliriz. Nitekim izin sistemi, devletin tüzel kişi tanıma konusunda müdahalesinin en yüksek olduğu tür olup, daha çok demokrasiden uzak totaliter rejimlerde görülebilmektedir (Acabey, Gökyayla & Zevkliler, 1997).

Tüzel kişi kavramı iki ayrı türü içerisinde barındırmaktadır; kamu hukuku tüzel kişileri ve özel hukuk tüzel kişileri. Kamu hukuku tüzel kişileri, kamu görevi yapmaktadırlar ve kamu otoritesine sahiptirler. En önemli özellikleri ise kamu yararı gözetiyor olmaları ve kanunla düzenlenmeleridir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Türkiye Barolar Birliği ve Türkiye Noterler Birliği kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşlara örnek olarak verilebilir (Oğuzman, Oktay-Özdemir & Seliçi, 2011, s. 219, 220).

Özel hukuk tüzel kişileri ise özel hukuka tabi olarak kurulmaktadır. Yine nasıl kurulacakları hususu kanunla belirlenmektedir. Dernekler, vakıflar, anonim şirketler, limitet şirketler ve kooperatifler özel hukuk tüzel kişiliğini haiz kuruluşlara pekala örnek olarak verilebilir.

Kişiliğin sona ermesi hususunda ise, gerçek kişilerde bu durum ancak ölümle mümkündür. Tüzel kişiler açısından bakıldığında, kişiliğin sona ermesi için ortak veya tek bir şart bulunmamaktadır. Tüzel kişilikler üç farklı şekilde sona erebilmektedir: Kanun'da

yer alan belirli sebeplerin gerçekleşmesiyle kendiliğinden sona erebilir, tüzel kişilik kendini feshederek sona erebilir ya da mahkeme kararı vasıtasıyla sona erebilir.

1.2. Hak Kavramı

Bu bölümde, hak kavramının ne anlama geldiğini irdeleyecek, aynı zamanda sahip olduğu niteliklere de göz gezdireceğiz.

1.2.1. Tanımı

Hak, çoğu hukuk fakültesi mezununun üniversite yıllarından aklında yer ettiği haliyle, kişinin hukuk düzeni tarafından korunan menfaati anlamını taşımaktadır. Ayrıca sahibine, kendisinden yararlanma imkanı da vermektedir (Barlas & Oğuzman, 2013, s. 138).

Haktan bahsediyorsak eğer, ortada bir kişi olması gerekir. Zira, kişi olmadan hak olmaz. Çünkü hak, kişiyle vücut bulan bir olgudur. Bu kişinin, gerçek veya tüzel kişi olabileceğinden bahsetmiştik.

Kişiliğin başlangıcı, hak sahibi olmanın başladığı andır. Tüzel kişiler kurulduğu an hak sahibi olmaktadır. Ancak gerçek kişiler için küçük bir nüans söz konusudur. Şu kadar ki, Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında gerçek kişilerde kişilik, tam ve sağ doğum ile başlamakta ancak, çocuk, tam ve sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü andan itibaren hak sahibi olabilmektedir. Kanun'un bu hükmünden, hak sahipliğinin istisnaen geriye etkili olarak hüküm ifade ettiği sonucunu çıkarabiliriz.

1.2.2. Nitelikleri

Kişi, haklarını kullanarak bundan faydalanmaktadır. Ancak bunun ilk şartı, bu hakkın mevzuatta kendine yer bulmuş olmasıdır. İkinci önemli şartı ise, kişinin dürüst olması, dürüstlük kuralına aykırı hareket etmemesidir. Aksi halde, hukuk düzeni kendisini korumayacağını belirtmiştir. Bu husus, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Dürüst davranma" başlıklı 2. maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir:

"Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır.

Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz."

Görüldüğü üzere Medeni Kanun, henüz daha 2. maddesinde hakların kullanılması hususunda sınırlarını net bir şekilde çizmiştir.

Peki nedir bu dürüst olmak veya dürüstlük kuralı dediğimiz şey? Yukarıda da ifade edildiği üzere, Medeni Kanun'da yer alan bir ifade olan dürüstlük kuralı; makul, orta zekalı, orta ahlaklı, sıradan bir kişinin haklarını kullanırken göstermesi gereken tavır ve davranışlardır. Örneğin, şehir manzaralı müstakil bir ev sahibi olan malikin, kavgalı olduğu yan komşusunun bu manzarayı görmesini engellemek maksadıyla, iki ev arasına beş metrelik bir duvar örmesi, açıkça hakkın kötüye kullanılması teşkil edecektir. Nitekim duvar ören malikin, kendi taşınmazı üzerine duvar örme hakkı elbette vardır ancak, sırf komşusuna zarar verme maksadıyla kullanılan bu hakkın dürüstlük kuralıyla örtüşmesi hukuken mümkün değildir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından da korunmayacaktır. Yine, şehir içi yoğun araç trafiğinin olduğu iş çıkış vaktinde halk otobüsü kullanmak isteyen bir kişinin, sırf rahat etmek için otobüsün tüm koltuklarının ücretini ödemesi ve yolda otobüs bekleyen diğer vatandaşların otobüse alınmasını engellemesi de dürüstlük kuralıyla örtüşmemektedir. Zira halk otobüsü bir tür kamu hizmetini yerine getirmekte olup, söz konusu davranış bu hizmeti aksatmaya yöneliktir.

1.3. Kişilik Hakkı Kavramı

Bu kısımda kişilik hakkının kavramsal incelenmesi yapılacak, örnekler de verilerek konu desteklenecektir. Kişilik hakkının neleri kapsadığı ve hukuk düzeni tarafından korunma yolları ele alınacaktır.

1.3.1. Tanımı

Kişilik hakkı, insanın sırf insan olmasıyla kendisine bahşedilen haklardır (Arpacı, 2000, s. 103; Acabey, Gökyayla & Zevkliler, 1997, s. 415). Bu haklar, kişiden ayrı düşünülemez.

Bir kişinin maddi ve manevi bütünlüğü, hak ve fiil ehliyeti, özgürlüğü onun kişiliğini meydana getirmektedir. Hukuk düzenimiz de kişilere kullanabilecekleri hem aktif hem pasif yetiler sunmuştur. Şöyle ki, kişilere hem hak ve borç sahibi olabilme imkanını tanımakta hem de kişiliğini oluşturan esaslı değerlere karşı yönelebilecek saldırı ve tecavüzlere karşı onları koruma imkanını vermektedir (Oğuzman, Oktay-Özdemir & Seliçi, 2011, s. 40).

Kişiye özgü temel ve devredilemez haklar olan kişilik hakları, ilke olarak kişiliğin niteliklerinin (mahremiyet, imaj hakkı, ses vb.) korunmasını sağlayan ve kişinin ahlaki bütünlüğünü garanti eden haklar olarak da tanımlanır.

Anlaşılır bir örnek vermek gerekirse; kişilik hakları, bir bireyin adının, görüntüsünün, benzerliğinin veya kimliğinin diğer açık yönlerinin kullanımını kontrol etme hakkıdır.

Bu haklar, her tüzel kişinin fiziksel, psikolojik ve ahlaki kimliğini ve bu kimliğin dış ifadesini korur.

Kişiliğin korunmasına ilişkin özel hukuk alanında Medeni Kanun'un 23. ve 24. maddeleri ile bir takım düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemelerde, kişinin hak ve fiil ehliyetinden vazgeçmesinin mümkün olmadığı hüküm altına alınırken, aynı zamanda, kişinin şahsına yapılan saldırıların da önlenmesini isteyebileceği kurala bağlanmıştır.

1.3.2. Nitelikleri

Kişilik hakkı, genel olarak şahıs varlığı hakları kategorisinde yer almaktadır. Zira, hukuk düzeni tarafından korunan haklardan, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, kişinin adı, görüntüsü, benzerliği, haysiyeti ve onuru parayla ölçülemeyen, yani paha biçilemez değerlerdir (Açıkgöz, 2009, s. 12).

Kişilik hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Sırf kişinin insan olmasından kaynaklı bir haktır.

Kişilik hakkı aynı zamanda ve özellikle, mutlak bir haktır. Diğer mutlak haklar gibi, herkese karşı ileri sürülebilir ve kişi herkesten bu hakkına saygı göstermesini, onu tanımasını, dikkate almasını, ona dokunulmamasını isteme hakkına sahiptir (Akıntürk, Akipek, & Ateş Karaman, 2012, s. 347; Acabey, Ertaş, Gürpınar, Havutçu & Zevkliler, 2018, s. 95).

Kişilik hakkı devredilemez, hacze konu edilemez, miras yoluyla mirasçılara geçemez. Bu, kişilik hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olmasının bir diğer tezahürüdür (Bilen, 2018, s. 12).

Yine bir diğer nitelik olarak, kişi, kişilik hakkı üzerinde sınırsız tasarrufta bulunamaz. Örnek verecek olursak, Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 13. maddesi uyarınca, kişi, en temel haklarından biri olan yaşama hakkından vazgeçemez (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 23420, 01.08.1998). Yine, bir kişinin hiçbir zaman evlenmeyeceğini taahhüt etmesine ilişkin hukuki işlem, hukuk aleminde bir hüküm ifade etmeyecektir. Zira Medeni Kanun'un 23. maddesi,

kişilerin hak ve fiil ehliyetlerinden, özgürlüklerinden vazgeçemeyeceğini ve bunları hukuka veya ahlaka aykırı şekilde kısıtlayamayacağını emredici hükümle ifade etmiştir.

Ayrıca, kişilik hakkı zamanaşımı veya hak düşürücü süre gibi itiraz ve defilerle karşı karşıya kalamaz (Helvacı, 2007, s. 74). Dediğimiz gibi, kişiye sırf insan olması dolayısıyla bahşedilen bir haktır ve herhangi bir kazanma sebebine, koşula bağlı değildir (Öztan, 2005, s. 275). Şu kadar ki, kişilik haklarına saldırı nedeniyle kazanılan alacak hakkı ise zamanaşımına tabidir (Oğuzman, Oktay-Özdemir & Seliçi, 2011, s. 143).

1.3.3. Kapsamı

Kişilik hakkının tam olarak nelerden ibaret olduğu veya toplam kaç adet kişilik hakkının mevcut olduğu sorusunun yanıtı net değildir. Çünkü, kişilik hakkının kapsamı belli bir sayıya indirgenebilecek veya bir limite tabi tutulabilecek kadar dar bir çerçeveye sahip değildir. Bu durum, kişilik hakkının doğasıyla da örtüşmektedir.

Çerçeve olarak Türk Medeni Kanunu'nun 23 ve 24. maddelerini baz alınmaktadır (Kılıçoğlu, 1993, s. 5). Ancak bu maddelerde, kişilik hakları sayılmamış, genel olarak özelliklerinden bahsedilmiştir. Yani, kişilik hakkının neleri kapsadığı mevzuatta "numereus clausus"[1] olarak sayılmamıştır. Bu, zamanın ve dünyanın değişen dinamiklerinin, hukuk aleminde etkisi olabilecek yeni kişilik durumlarının ve yeni unsurların da dikkate alınmasını sağlaması açısından önem arz etmektedir. Zira kişi, yani insan, değişen ve üreten bir varlıktır. Kişilik hakkını, başı sonu belli haklar grubu olarak tanımlamak, en başta kişinin doğasına aykırıdır.

Kişilik haklarından sıkça karşımıza çıkmakta olanlardan ya da daha çok duyulanlarından bazı örnekler vermek, bu konuyu daha da pekiştirecektir.

Mesela kişinin adı, kişi için ayırt edici bir nitelik olup, kişilik hakkının koruma kalkanından yararlanabilecektir. Hatta, kişinin ismine ait kısaltmalar, telgraf ve elektronik mail adreslerinin de bu korumadan yararlanabileceği değerlendirilmektedir (Özsunay, 1979, s. 205, aktaran Oğuzman, Oktay-Özdemir & Seliçi, 2011, s. 113).

Kişinin vücut bütünlüğü, sağlık durumu, hayatı da onun kişiliği kapsamındadır. Bunlardan, hayatının, yani yaşama hakkının kişiyle vücut bulan en temel hak olduğu bir gerçektir. Kişinin hayatına, iş dünyasına, günlük rutinlerine karşı yapılan bir tehdit de kişilik hakkına saldırı niteliğinde olacaktır. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 05.11.2007 tarihli ve

[1] "Sınırlı sayı ilkesi" olarak da ifade edilen bir hukuk kavramı.

2006/14593 E. 2007/13508 K. sayılı kararında şu şekilde hüküm kurulmuştur (Yargıtay 4. H. D., 05.11.2007):

"Davaya konu olayda da davalılar, davacıyı ölümle tehdit etmiştir. ... Bu şekildeki söz ve eylemin davacının yaşama güvenliğini ve dolayısıyla ruh bütünlüğünü bozacağı, güven içinde yaşama duygusunu zayıflatacağı, onun toplum içerisinde güvenli ve onurlu yaşama güvencesini zayıflatacağı ve giderek de ortadan kaldıracağı açıktır. Davalıların eyleminin, ilgilinin kişilik değerlerinde yaratacağı olumsuz sonuçlar nedeniyle saldırı oluşturacağı kabul edilmelidir."

Kişinin şeref ve haysiyeti de kişilik hakkı kapsamındadır. Kişinin sırf insan olmasından kaynaklı sahibi olduğu tüm niteliklerinin eksik olduğu veya kişinin bu nitelikleri taşımadığı algısını yaratmayı amaçlayan veya kişiyi toplum nezdinde küçük düşürmeye hizmet eden her türlü söz, yazı veya resim gibi beyanlar, pekala o kişinin kişilik hakkına saldırı mahiyetindedir (Öztan, 2005, s. 121). İlgi çekici bir karar olarak, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 24.03.2010 tarihli ve 2010/4-129 E. 2010/173 K. sayılı kararında, evli olan eşlerden birinin evlilik dışı ilişkisinin, diğer eşin kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğu yönünde içtihat etmiştir (Yargıtay H.G.K., 24.03.2010).

Kişinin sesi ve resmi de aynı şekilde kişilik hakkı kapsamındadır. Evlenme hazırlığında olan bir çiftin dış çekim fotoğraflarının, çiftin rızası alınmaksızın fotoğraf dükkanının vitrininde yer alması halinde kişilik hakkı ihlali durumu ortaya çıkmış olacaktır (Helvacı, 2007, s. 73).

Kişinin özel hayatı da pek tabi kişilik hakkına dahildir. Sabah kalkıp işine giden, arkadaşlarıyla sohbet eden, öğlen yemeğe çıkan, akşam çocuklarıyla parkta vakit geçiren bir kişinin, bahsettiğimiz her hareketi onun özel hayatıdır ve bu anlara ait bir görüntünün paylaşılması veya başka birine gönderilmesi durumunda muhakkak ki kişilik hakkı ihlali meydana gelecektir.

1.3.4. Hukuki Koruma

Kişilik hakkının bazı ihlal edilme şekillerini yukarıda örnek vererek açıklamıştık. Medeni Kanun'un 23, 24 ve 25. maddeleri, kişilik hakkının ihlal edilme şekillerini ve koruma yöntemlerini düzenlemiştir.

1.3.4.1. Kişiliğin Saldırıya Uğramasının Görünümleri

Kişilik hakkı, bir hukuki işlemle ihlal edilebileceği gibi aynı zamanda bir haksız fiille de ihlal edilebilmektedir. Burada bize yol gösterecek ve zihnimize ışık tutacak nitelikte Medeni Kanun'un 23 ve 24. maddelerini irdelemekte fayda vardır.

Örnek vererek açıklayacak olursak; otel odasına yerleşen bir kişinin, konaklama süresi dolmadan asla odasından dışarı çıkamayacağı yönünde bir anlaşma kişi özgürlüğünün kısıtlanması anlamına gelmektedir. Kişinin başörtüsü kullanmasından dolayı herhangi bir yere girmesinin engellenmesi durumunda ise haksız fiil suretiyle kişilik hakkının ihlali söz konusu olacaktır.

1.3.4.1.1. Kişiliğin Hukuki Bir İşlemle Saldırıya Uğraması

Yukarı da ifade ettiğimiz üzere, bir hukuki işlemle de kişilik hakkı ihlal edilebilmektedir. Ancak burada, mevzuatımızda söz konusu ihlale veya saldırıya karşı ihdas edilmiş bir hüküm bulunmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 23. maddesi, gerçekten de bir hukuki işlem marifetiyle kişilik hakkının saldırıya uğramasını önleme görevini görmektedir. Kanun'un birinci ve ikinci fıkrası şu hükümleri içermektedir:

"Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez.

Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz."

Bu hüküm, hür irade sahibi kişilerin hukuki işlemlerle yapabileceklerinin sınırlanması amacına hizmet etmektedir. Böylelikle, sözleşme serbestisinin olumsuz sonuçlarının da en aza indirgenmesi sağlanmış olabilecektir.

Kanun hükmü kapsamında bir değerlendirme yaptığımızda, bir kişinin hiçbir zaman konut sahibi olmayacağına ilişkin anlaşma da hüküm ifade etmeyecektir. Zira burada kişi, bir hakkından, yani taşınmaz sahibi olma hakkından vazgeçmektedir. Hukuk düzeni bu anlaşmayı korumayacaktır. Yukarıda bahsedildiği üzere, kişinin hiçbir zaman evlenmeyeceğine ilişkin yapılan bir anlaşmanın hukuk alemindeki karşılığı da verdiğimiz örnektekinden farklı olmayacaktır.

1.3.4.1.2. Kişiliğin Haksız Bir Fiille Saldırıya Uğraması

Kişilik hakkının, haksız bir fiille hukuka aykırı şekilde saldırıya uğraması durumunda da bu sefer Medeni Kanun'un 24. maddesi uygulama alanı bulacaktır. Mezkur maddede şu hüküm yer almaktadır:

"Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hakimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir."

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır."

Bu hükümle birlikte, herhangi bir kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişi, bu hakkının korunmasını isteme hak ve yetkisine sahip olmaktadır. Yukarıda kapsam başlığı adı altında ifade ettiğimiz kişinin adı, sağlığı, hayatı, onuru, resmi, sesi, özel hayatı ve değişip gelişen sosyolojik olgularla birlikte ortaya çıkmış veya çıkacak ismini ve tanımını dahi bilmediğimiz diğer müstakbel kişilik hakları da bu kapsamda yer almaktadır.

Konuya bir örnek verecek olursak; kişinin sosyal medyada yer alan bir fotoğrafının ele geçirilerek başka kişilere gönderilmesi durumunda haksız fiil vasıtasıyla kişilik hakkının ihlali söz konusu olacaktır. Fiilin haklı veya haksız olduğu konusunda ise, söz konusu fiilin 'rıza' aşamasının tahlil edilmesi işimizi kolaylaştıracaktır. Kişilik haklarından olan şahsi fotoğrafın ele geçirilmesi ve başka kimselere gönderilmesi olayında fotoğraf sahibinin rızası yoksa eğer, söz konusu fiil haksız nitelikte olacak ve fotoğraf sahibinin kişilik hakkı ihlal edilmiş olacak; rızası varsa söz konusu fiil haklı nitelik kazanacak ve herhangi bir kişilik hakkı ihlali söz konusu olmayacaktır. Mezkur örnek olayda olduğu gibi, fotoğrafların izinsiz ele geçirilip paylaşılması durumunda, aynı zamanda bir kişisel veri olan fotoğrafın ele geçirilmesiyle kişisel verilerin ihlalinin ve pekala 6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu'nun da uygulama alanı bulacağı bir gerçektir.

1.3.4.2. Davalar

Kişilik hakkına saldırıda bulunulduğu veya bulunulacağı tehlikesinin mevcut olduğu durumlarda, Medeni Kanun'un 25. maddesinin birinci fıkrası hak sahibine bazı davalar açma hakkı tanımaktadır. Mezkur madde şu şekildedir:

"Davacı, hakimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir."

1.3.4.2.1. Saldırı Tehlikesinin Önlenmesi Davası

Bir kişi, kişilik hakkına saldırılmasına ilişkin ciddi ve yakın bir tehlikenin varlığı durumunda saldırı tehlikesinin önlenmesi veya diğer adıyla 'önleme davası' açabilecektir. Örmek verecek olursak; bir kişinin onur ve haysiyetine saldırı niteliğinde bir kitabın basım aşamasında olması durumunda, artık bu kitabın basımının önlenmesi için dava açılabilecektir (Oğuzman, Oktay-Özdemir & Seliçi, 2011, s. 194).

1.3.4.2.2. Saldırının Sona Erdirilmesi Davası

Bu davanın açılabilmesi için, kişilik hakkına yönelik hali hazırda devam eden bir saldırının bulunması gerekmektedir. Örnek olarak; kişinin çektirdiği fotoğrafının, fotoğraf dükkanının vitrininde hali hazırda sergileniyor olması durumunda devam eden bir saldırı söz konusu olduğundan, saldırının sona erdirilmesi davası açılabilecektir (Oğuzman, Oktay-Özdemir & Seliçi, 2011, s. 191).

1.3.4.2.3. Saldırının Hukuka Aykırılığının Tespiti Davası

Bu dava türünde ise diğerlerinden farklı olarak, kişilik hakkına yapılan saldırının sona ermesi, ancak etkisinin sürüyor olması gerekmektedir. Bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak; yukarıda sözgelimi bahsettiğimiz kitap basımı olayında, kişinin onur ve haysiyetine aykırı ithamlar içeren kitabın basılıp, dağıtılıp, satış işleminin gerçekleştiği senaryoda, artık saldırı sona ermiş ancak etkisi veya yankısı sürüyor olduğundan hukuka aykırılığın tespiti davası açılabilecektir (Oğuzman, Oktay-Özdemir & Seliçi, 2011, s. 195).

BÖLÜM 2

DÜZELTME VE CEVAP HAKKI NEDİR?

Bu bölümde düzeltme ve cevap hakkı enine boyuna incelenecektir. Düzeltme ve cevap hakkının ne anlama geldiği, hukuk düzeninde yerinin ne olduğu, kimlerin bu hakka sahip olabileceği ile ilgili detaylı bilgilere yer verilecek, aynı zamanda tarihsel açıdan da ele alınacaktır.

2.1. Tanım

Sosyal bir varlık olan insanın, diğer insanlarla birlikte yaşadığı ve toplum adını verdiğimiz bu düzenin sağlıklı işlemesi için birtakım kurallara ihtiyaç vardır. Bu kurallar kişileri ve kurumları bağlayıcı nitelikte olması gerekir ki, bunlara riayet edilsin ve sosyal refah tesis edilebilsin.

Demokratik sistemlerde anayasa ve kanun gibi hukuk kuralları olduğunu biliyoruz. Bu kurallar etkin bir şekilde yargı makamlarınca uygulanır ise, kişi ve kurumlar bu kurallara aykırı davranmaktan imtina edecek, kurallara uyan ve doğal olarak daha huzurlu bir sosyal düzen sağlanmış olacaktır.

İşte bu kurallardan biri de kişilerin kişilik haklarının ihlal edilmemesi gerektiğidir. Tabi ki tez çalışmamız kapsamında burada kişilik hakkından kastettiğimiz, yukarıda da saydıklarımızdan biri olarak, kişilerin onur, şeref ve haysiyetine dokunulmaması, kişilerle ilgili yalan yanlış bilgilerin paylaşılmaması kuralıdır.

"82 Anayasası" olarak da ifade edilen ve hali hazırda yürürlükte bulunan 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Düzeltme ve cevap hakkı" başlıklı 32. Maddesinde:

"Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir."

hükmü yer almaktadır.

Kanun hükmünden hareketle diyebiliriz ki; düzeltme ve cevap hakkı, kişiyle ilgili gerçek dışı yayınlar yapılması veya kişinin şeref ve haysiyetine dokunulması suretiyle kişilik hakkının ihlal edilmesi durumunda hakkı ihlal edilen kişi tarafından kullanılabilen bir haktır.

Peki bu hak kısaca nasıl kullanılır veya kullanılmış olur? Şöyle ki, kişinin Anayasa'nın 32. maddesinde belirtildiği şekliyle hakkının ihlal edilmesi halinde, kişi, hakkının ihlal edildiği şeklin aynısıyla mukabele ederek, hakkındaki doğru bilgilerin kitlelere duyurulmasını isteyebilir, şeref ve haysiyetinin itibarının iadesini sağlayabilir.

Düzeltme ve cevap hakkının isabetli tanımlarından biri de şudur: yazılı, görsel ve işitsel medyanın, hitap ettiği kesimle aralarında yaşayacakları ve genel olarak kişilik hakkı ihlali iddiasına ilişkin uyuşmazlıkların meydana gelmesi durumunda, genellikle daha zayıf konumda bulunan ve hedef kitlede yer alan kişi veya kurumları korumak üzere ihdas edilmiş bir kanuni haktır (Caba, 2019, s. 58).

Düzeltme ve cevap hakkının yaygın kullanımlarından biri de "tekzip" kelimesidir. Türk Dil Kurumu bu kelimeyi "yalanlama" olarak tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Bu kelime günümüzde "doğrusunu anlatma, düzeltme" gibi anlamlarda da kullanılmaktadır. Hali hazırda, yazılı ve görsel iletişim araçlarında düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yayımlanan metinlerin de "tekzip metni" adı altında yayımlandığı görülmektedir.

Düzeltme ve cevap hakkının isabetli tanımlarından biri de; bilerek ya da bilmeyerek yazılı, görsel ve işitsel kitle iletişim araçları vasıtasıyla gerçeği yansıtmayan yayınların yapılması durumunda, bu yayınların ıslah edilmesi ve doğrusunun yayınlanmasını sağlayan hak olduğu yönündedir (Girgin, 2000, s. 174).

Son bir tanım olarak ise şunu diyebiliriz; düzeltme ve cevap hakkı kitle iletişim araçları aracılığıyla hakları ihlal edilen gerçek ve tüzel kişilere, yargının ağır işlemesinin hak kayıplarına sebep olmaması sebebiyle tanınan güvenceli bir haktır (Tikveş, 1967, s. 69).

Düzeltme ve cevap hakkını kavramsal olarak incelediğimizde ise ortaya düzeltme hakkı ve cevap hakkı şeklinde iki kavramın çıktığını görmekteyiz. Cevap hakkı, gerçek veya tüzel kişinin hakkında yapılan yayına cevap ve karşılık verebilmesi anlamına gelmektedir. Düzeltme hakkı ise, gerçek veya tüzel kişinin kendisiyle ilgili yapılan gerçek dışı veya yalan ifadelere karşı söz konusu durumun gerçeğini ve doğrusunu yayınlatabilmesi olarak ifade edilmektedir (Gürkan, 2014, s. 145). Düzeltme hakkı ile cevap hakkının, hakkı kullanabilecek kişiler açısından da birbirinden ayrıldığı ifade edilmektedir. Buna göre; cevap hakkı genel itibarıyla şahıslar tarafından kullanılmak üzere, düzeltme hakkı ise kamu kurum ve kuruluşlarınca kullanılmak üzere birbirinden ayrı olarak düzenlenmiştir (Çiftçi, 1992, s. 53). Diğer bakış açısıyla; cevap hakkının gerçek kişilerle özel hukuk tüzel kişileri tarafından,

düzeltme hakkının ise kamu hukuku tüzel kişileri tarafından kullanılabileceği söylenebilir. Ancak kanımızca, düzeltme ve cevap hakkına ilişkin ilk görüşün daha isabetli olduğu değerlendirilmektedir.

2.2. Hukuki Niteliği

Düzeltme ve cevap hakkı hukuki dayanağını doğrudan Anayasa'dan almaktadır. Dolayısıyla bu hak, Anayasal bir haktır. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluşu ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, 5187 sayılı Basın Kanunu, 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu ise düzeltme ve cevap hakkını düzenleyen kanunlarımızdan bazılarıdır. Bu hukuki mevzuatta, düzeltme ve cevap hakkının nasıl düzenlendiğini daha sonra inceleyeceğiz.

Düzeltme ve cevap hakkı, şahıslar hukuku alanında yer almakta ve mutlak bir hak niteliği taşımaktadır. Tıpkı kişinin ismi, resmi, sırları üzerindeki hakları gibi kişilik hakkıyla sıkı bağlantılı bir haktır. Bu hak, aynı zamanda bir özel hukuk kavramı olarak da yer almaktadır (Serdar, 1999, s. 332). Şeref ve haysiyeti ihlal edilenler veya bir yayın vasıtasıyla hakkında gerçeğe uygun olmayan bilgiler verilen kişiler, bu hak kapsamında şeref ve haysiyetini, bir nevi itibarını geri kazanabilme ve hakkında yayımlanan gerçeğe aykırı bilgilerin doğrusuyla ikame edilmesi hakkına sahip olabilecektir.

Hepimizin tahmin edeceği üzere, düzeltme ve cevap hakkının doğumuna yol açan ve kişilik hakkına yapılan saldırının genel olarak bir televizyon ya da radyo programı veya bir yazılı iletişim aracı vasıtasıyla gerçekleştiği görülmektedir.

Şu bir gerçektir ki, aslında her bir yazılı, görsel, işitsel iletişim yayınında, kişi veya kurumlardan her bahsedildiğinde, aslında onlarla bir nevi münakaşa halinde olunmaktadır (Aydın, 2014, s. 12). Münakaşanın tarafı olan kişi veya kurum, hakkında gerçeğe aykırı paylaşımlar yapılması veya onur ve haysiyetine saldırılması hallerinde düzeltme ve cevap hakkından istifade edebilecektir. Şu kadar ki, kişilik haklarına saldırı içeren yayının ulaştığı kitle ile düzeltme ve cevap hakkı kapsamında düzeltme metninin yayımlandığı yayının ulaştığı kitlenin genel olarak birbirine yakın olma ihtimalinden dolayı, bu hakkın aslında kişiyi bir yere kadar koruyabildiğini düşünenler de yok değildir (Aydın, 2014, s. 12,13).

Düzeltme ve cevap hakkının hukuki bir başka niteliği de, kişiye daha seri ve daha kapsamlı bir koruma sağlamasıdır. Bu hakkın ihdas edilmemiş olması ihtimalinde; bir kişi hakkında radyo veya televizyon üzerinden gerçeğe aykırı beyanlarla yayın yapan kişilerin, Ceza Hukuku kapsamında sorumluluğuna gidilse ve yargılama bu kişilerin aleyhine

sonuçlansa bile, bu durumdan haberdar olabilecek kişi sayısı kaç kişiden ibaret olabilir? Düzeltme ve cevap hakkı olmadan uygulanacak olan bu hukuk, hakkı ihlal edilen açısından çok çok küçük bir telafi anlamına gelecektir. Oysa ki düzeltme ve cevap hakkı sayesinde yayından sorumlu kişi hem Ceza Hukuku kapsamında yargılanıp ceza alabilecek hem de hakkı ihlal edilen kişi, hakkında yapılan yayının doğrusunu yayınlatarak kitlelere ve daha fazla kişiye ulaşım sağlayabilmiş olacaktır. Bu haliyle, düzeltme ve cevap hakkının çok daha kapsamlı bir koruma sağladığı bir gerçektir.

Üstelik, bu hakkın varlığı ile birlikte, yazılı, görsel ve işitsel iletişim aracı sahiplerinin daha sorumlu hareket edeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu da, doğru bilgilendirilen ve sağduyulu bir toplum oluşturacaktır (Dursun, 2010, s. 396).

Düzeltme ve cevap hakkının tam olarak nasıl bir hukuki niteliğe sahip olduğuna ilişkin ise farklı görüşler bulunmaktadır. Düzeltme ve cevap hakkının, hakkı ihlal edilenin kişilik hakkını koruyan özelliğinden dolayı bu hakkın bir nevi "savunma hakkı" ve dolayısıyla da bir nevi "meşru müdafaa" hakkı olduğunu savunan görüş sahiplerine göre, bu hakkın aynı zamanda mutlak nitelikte bir temel kişilik hakkı olarak tasnif edilmesi gerekmektedir (Dönmezer, 1976, s. 317,321 aktaran Coşkun A. , 2002, s. 20). Bu düşünceye göre, düzeltme ve cevap hakkının doğumu çok geniş yorumlanmakta, hatta kişinin sadece adının geçtiği bir yayında bile hakkın kullanımı söz konusu olabilmektedir (Balkanlı, 1961, s. 251 aktaran Coşkun A. , 2002, s. 20). Bu görüş sahiplerine göre, hakkında yayın yapılan kişinin bu yayına cevap vermesi hakkı, mutlak bir hak olarak nitelendirilmektedir. Kişiyle ilgili kısa bir yayın yapılması durumunda dahi artık düzeltme ve cevap hakkı uygulama alanı bulacaktır. Bu düşünce tarzının daha çok 1789 Fransız İhtilali'nin akabinde köklü değişiklikler yaşayan Fransa'da yaygın olarak görüldüğü ve Fransız hukukunda etkilerini gösterdiği söylenebilir.

Düzeltme ve cevap hakkının Türk tarihinde uygulanması da 1950 yılına kadar bu görüşe paralel şekilde olmuştur. 5680 sayılı Basın Kanunu'na kadar düzeltme ve cevap hakkının doğumunun geniş yorumlandığını söyleyebiliriz. Zaten 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 19. maddesine bakıldığında da, düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesinin artık bazı şartların oluşmasına tabi tutulduğunu görmekteyiz. Yani biraz daha kısıtlayıcı bir yaklaşım içine girildiği anlaşılmaktadır. Bu düzenlemeye göre hakkın ortaya çıkabilmesi durumları "numereus clausus" olarak sayılmış ve "kişiye hakaret edilmesi, kişiyle ilgili gerçek dışı hareket, düşünce ve söz söylenmesi, kişiyle ilgili yalan haber sunulması, kişinin onur ve haysiyetine saldırıda bulunulması" durumlarında düzeltme ve cevap hakkının uygulanabilir hale geleceği ifade edilmiştir.

Düzeltme ve cevap hakkının hukuki niteliğine ilişkin bir başka görüş ise, bu hakkın basın özgürlüğü ile ilintili olarak değerlendirilmesi gerektiği üzerinedir. Şöyle ki, bu görüş sahiplerine göre, düzeltme ve cevap hakkı kişiyle ilgili yapılan her yayında değil, sadece basın özgürlüğünün kötüye kullanıldığı durumlarda ortaya çıkmalıdır. Kişiyle ilgili doğru olmayan bilgilerin yayında yer alması durumunda, kişi ilk yayınla aynı vasıtayı kullanarak kendisiyle ilgili doğru bilgilerin yayımlanmasını isteyebilecektir. Böylelikle kamunun da doğru haber alma hakkı sağlanmış olacağından, aslında düzeltme ve cevap hakkının bir nevi kamusal haberleşmeyi tesis edici bir "tedbir" niteliğinde olduğu da düşünülmektedir (Gölcüklü, 1970, s. 131 aktaran Coşkun A. , 2002, s. 22). Bu görüş tarzının ise daha çok Alman hukukunda kendine yer bulduğunu söylemek mümkündür.

Düzeltme ve cevap hakkına "biraz daha" fazla karşı çıkan görüşler de yok değildir. Bir avukat olan, aynı zamanda bir milletvekili ve bir gazetede editörlük de yapmış olan Duplat, cevap hakkıyla ilgili olarak "yayınlarla ilgili konularda polemik yaratmakta, eleştiri yapmayı zorlaştırmakta ve düşünce özgürlüğünü sınırlamakta" ifadelerini kullandıktan sonra şu cümleleri kurmuştur (Duplat, 1909, s. 428 aktaran Bayraktar & Dönmezer, 2016, s. 367):

"Bir gazetede yazdığım ve düşüncelerimi belirttiğim zaman bunu hür olarak, Anayasanın verdiği güvenceye dayanarak yaparım. Gazete benim mülkiyetim içindedir. Makalem üzerinde fikri hakka ve gazete üzerinde de sınai mülkiyete sahibim. Her iki mülkiyet alanı da saygıya değer niteliktedir ve bunların korunması kamu düzeni içindedir. Gerçek şudur ki, cevap hakkı bir misilleme hakkıdır ve üçüncü kişilere başkasının mülkiyetine müdahale için hak vermektedir."

Düzeltme ve cevap hakkına ilişkin benzer bir yaklaşım sergileyen Bourquin ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir (Bourquin, 1950, s. 445 aktaran Bayraktar & Dönmezer, 2016, s. 368):

"Basın özgürlüğü, süreli yayında yayınlanacak yazıları seçmek ve bu hususta karar vermek yetkisinin o süreli yayını çıkarana ait olmasını gerektirir. Cevap hakkı ise gazeteciyi iradesine aykırı olarak yayında bulunmaya zorlamakta ve böylece gazetecinin kendi alanında egemen olması ilkesiyle çelişkiye düşmektedir. Bundan başka cevap hakkı, gazeteci için, mahkeme hükmü olmaksızın bir yaptırımın uygulanması anlamına gelmektedir. Böylece birinci derecede önem gösteren bir konuda, yargı gücünün tek ve

yegane hakim olmak yetkisi yok edilmiş olmaktadır. Yapılan yayın dolayısıyla zarar gördüklerini iddia edenler gerçekten bir zarar görmüşlerse zarar ve ziyanlarını tazmin ettirmek yetkisine sahiptirler. Zarar görmemişlerse bunlar hakkında cevap hakkını tanımanın anlamı kalmaz. Kaldı ki, mahkemeye şikayette bulunanın mahkeme hükmü ile cevabın gazetede yayımını isteme yetkisi vardır. Cevap belki geç yayımlanmış olur ama kesin hüküm gereği yayımlanan bu cevabın etkisi çok daha fazla olur. Ayrıca, cevabı başka süreli yayınlarda da yayınlamak mümkündür."

Ne var ki, düzeltme ve cevap hakkının Avrupa kıtasındaki tarihsel yolculuğu farklı düşüncelerin kutuplaşarak birbirinden daha da uzaklaşmasıyla sonuçlanmamıştır. Fransa'da yaygın görülen düzeltme ve cevap hakkının mutlak bir hak olduğu ve geniş yorumlanması gerektiği yönündeki görüş ile Almanya'da yaygın görülen düzeltme ve cevap hakkının sınırlı sayıda ihlallerde ortaya çıkabileceği yönündeki iki farklı görüşün karşılıklı yumuşama göstermesiyle ortak görüşe yakın bir düşünce tarzı ortaya çıkmıştır.

İlk olarak Fransa'da kimlik arayışında olan düzeltme ve cevap hakkının, Fransız kanun koyucular tarafından mutlak bir hak olarak tanınmasının sonucunda, kişiyi ilgilendiren her yayınla ilgili düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilme ihtimali doğmuş ve bu durumun basın özgürlüğünün ve haber alma hakkının üzerinde bir baskı unsuru olduğu düşünülmeye başlanmıştır (Dönmezer, 1976, s. 317; Özek, 1978, s. 95 aktaran Coşkun A., 2002, s. 23). Bunun üzerine bir takım önlemler alınmaya başlanmış, düzeltme ve cevap hakkının uygulanma alanına ilişkin sınırlamaya gidilmiştir. Hakkın kullanımının belirli şartların oluşması koşuluna bağlanması, hakaretvari söylemler içeren düzeltme ve cevap hakkı taleplerinin geri çevrilmeye başlanması bunlardan bazılarıdır (Balkanlı, 1961, s. 251 aktaran Coşkun A., 2002, s. 23).

Bu gelişmeler sonucunda, düzeltme ve cevap hakkının uygulama alanına ilişkin bir konsensüs oluştuğunu söyleyebiliriz. Kanımızca da, düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan her başvurunun işleme alınmaması, başvuruların hukuki koşulları taşıyıp taşımadığı açısından değerlendirmeye tabi tutulması uygulamalarının isabetli olduğu düşünülmektedir.

2.3. Önemi

Düzeltme ve cevap hakkı; yazılı, görsel ve işitsel iletişim araçları üzerinden kişinin şeref, haysiyet veya onurunun rencide edilmesi, menfaatinin ihlal edilmesi veya hakkında gerçeğe aykırı yayınlar yapılması durumunda, hakkı ihlal edilen kişinin bu yayına ilişkin cevaplarının, aynı yayının aynı bölümünde aynı şekilde yayımlanmasını sağlamaktadır.

Yazılı, görsel ve işitsel iletişim araçlarından olan gazete, radyo ve televizyonun üstlendiği öncelikli görevlerden bazıları halkı aydınlatmak ve kamuoyunu doğru bilgilendirmektir. Ancak bazen bu görevler bilerek veya bilmeyerek yalan veya yanlış yayınlarla ihlal veya ihmal edilebilmektedir. Radyo, televizyon ve gazete üzerinden bir haber veya paylaşım yaparken bir kişi veya kurumdan bahsetmemek neredeyse imkansızdır. Bu durumda hem kişi ve kurumlar aleyhine haksız durumlar ortaya çıkabilmekte hem de kamuoyu maalesef yanlış yönlendirilmekte, haber alma hakkı olumsuz tecrübe edilebilmektedir. Ancak düşünce özgürlüğü ve basın hürriyeti diye bir şey de var elbette. O halde yapılan yayınlarda özgürce düşüncelerimizi ifade edebilecek ve basın özgürlüğünün arkasına boydan boya gizlenecek miyiz? Elbette hayır. Basın, hürriyetini kullanırken, düşünce de özgürlüğünden faydalanırken bir takım kuralları görmezden gelemez. Nitekim bunlardan bir tanesi de, diğer kişi veya kurumların haklarının ihlal edilmemesi gereğidir. Bir kitle iletişim aracı vasıtasıyla, bir kişi hakkında her şeyi söyleme veya onunla ilgili gerçeğe aykırı beyanlarda bulunma hakkı vermeyecektir bize basın özgürlüğü. Böyle bir olayın gerçekleşmesi durumunda da düzeltme ve cevap hakkının önemi gündeme gelecektir tabi ki. Söz gelimi, ulusal bir gazetede bir kişi hakkında gerçeğe aykırı bir yayın yapılması durumunda, o gazeteyi ulusal çapta alıp okuyan kişiler bu gerçeğe aykırı bilgiyi öğrenmiş olacaklardır. Düzeltme ve cevap hakkının tesis edilmediği bir düzende, kişi yayınla ilgili savcılığa suç duyurusunda bulunacak, savcı delilleri toplayacak, davasını açacak, duruşma günü gelecek, hakim kararını açıklayacak diyene kadar söz konusu gerçek dışı bilgi iyice yayılmış olacak, hafızalarda yer edinmiş olacaktır. Bununla da kalmayacak, hakim, yayın yapana ceza da vermiş olsa bunu sadece yayın yapan ile hakkında yayın yapılan kişi bilecektir. Veya tazminat davası açıldığı varsayımında, hakkı ihlal edilenin aylar sonra tazminat kazanması durumunda dahi yine bu durum sadece belirli çekirdek kesim tarafından bilinebilecek bir durumdur. Gazeteyi alıp okuyan kitlenin ise bundan haberinin olması ve olayın gerçek yüzünü öğrenmesi ihtimali maalesef çok zayıftır. Böyle bir sonuçla da mağdurun vicdani tatminini sağlamak, onun ihlal edilen haklarını tam olarak "tamir" edebilmek ve bu hakkın arkasında yatan temel gayeye ulaşmak mümkün olmamaktadır.

Oysa düzeltme ve cevap hakkının tanındığı bir düzende, kişi yayından haberdar olduğu andan itibaren düzeltme ve cevap metnini yayıncıya gönderebilecek ve birkaç gün içerisinde gazetenin aynı sayfasında aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlanmasını sağlayabilecektir. İşte size hızlı bir çözüm. Böylelikle, cevap metninin yayımlandığı gün gazeteyi alıp okuyan herkes bu durumdan haberdar olacak ve kendi zihinlerinde bu kişiyle ilgili yerleşmiş olan gerçeğe aykırı algıyı cevap metnindekiyle değiştirebilecek, en azından bu konuda kendi kıyaslamasını yapabilecektir.

Görüldüğü üzere, düzeltme ve cevap hakkı sayesinde kişi daha fazla kitleye ulaşabilmiş olacaktır. İlk bahsettiğimiz ihtimalde çok çok az kişinin yani çekirdek kesimin mahkemenin verdiği ceza kararından haberinin olması mümkünken, düzeltme ve cevap hakkı sayesinde ulusal çapta bir gazete yayını olacak ve bunu alıp okuyan herkes bu durumdan, bu düzeltmeden haberdar olabilecektir.

Düzeltme ve cevap hakkı sayesinde, aylarca hatta yıllarca sürebilecek olan yargısal sürecin aksine, günlerle ifade edilebilecek kadar kısa bir süre içerisinde kişinin cevap metni kitlelere ulaşabilecektir. Üstelik düzeltme ve cevap hakkının varlığı, kişinin yargısal yollara başvurmasına da engel teşkil etmemektedir. Söz gelimi, hakkında şeref ve haysiyetine hakaret içeren yayın yapılan bir kişi, düzeltme ve cevap hakkı sayesinde bununla ilgili hem bir cevap metni yayımlatabilecek hem hakarete ilişkin yayın sorumluları hakkında cezai soruşturmaya gidebilecek hem de hakkında yapılan yayınla ilgili olarak sorumlu kişiler aleyhine tazminat davası açabilecektir.

Düzeltme ve cevap hakkının önemine ilişkin bir diğer nokta da onun bir tür meşru müdafaa hakkı niteliğinde olmasıdır. Ceza hukukuna özgü bir kurum olan meşru müdafaa halinde, bu hakkı kullanmak isteyen kişiye veya bir başkasına yönelmiş olan haksız bir saldırının bulunması gerekmektedir. Cevap hakkının doğumu için yayın esnasında kişinin adının geçmesini bile yeterli bulan görüşü göz önüne aldığımızda, düzeltme ve cevap hakkında meşru müdafaada olduğu gibi saldırı şartının bulunmadığını söyleyebiliriz. Bu haliyle de düzeltme ve cevap hakkının meşru müdafaaya göre çok daha geniş bir kapsamının olduğunu ifade etmekte bir beis bulunmamaktadır (Bayraktar & Dönmezer, 2016, s. 367).

Düzeltme ve cevap hakkının aynı zamanda hakkı ihlal edilen ile yayın yapan arasında güçleri dengeleyici bir görevi de vardır. Bir ceza muhakemesi terimi olan "silahların eşitliği" ilkesiyle de benzer bir anlam taşımaktadır. Günümüz etkileşim dünyasında medyanın sahip olduğu gücü düşünürsek, medya vasıtasıyla hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılan birinin, kendini savunabileceği ve bu yayına verebileceği en güzel karşılık da yine medya gücüyle verilen karşılık olacaktır. Yani kısasa kısas, yani medya kozuna karşı medya kozu...

Böylelikle, sürekli etkinliğini artıran medya karşısında daha güçsüz konumda bulunan kişiler için düzeltme ve cevap hakkı bir nevi savunma hakkı ve güç dengeleyicisi konumundadır.

Her ne kadar düzeltme ve cevap hakkının yargısal yollardan daha hızlı bir çözüm sunduğunu ve yargı kararlarının ulaştığı kitleden daha geniş bir kitleye hitap ettiğini ifade etsek de, bu hakkı kullanmakla hakkı ihlal edilenin yine de tam olarak hukuken tatmin olmadığı kanaatindeyiz. Şöyle ki, televizyonda gerçekleşen bir kişilik hakkı ihlali örneğinden bahsedecek olursak, belirli bir günde belirli bir saatte ihlal içeren o kritik yayını izleyen kitle ile daha sonra düzeltme ve cevap hakkına konu yayını izleyen kitlenin tamamen aynı olması gerekmektedir ki kişi mağduriyetini büyük oranda giderebilmiş olsun, vicdanen tatmin olsun. Ancak hepimiz biliyoruz ki, teknik olarak bu mümkün değildir. İlk yayını izleyen kitle ile sonraki yayını izleyen kitle her zaman farklı olacaktır. Yani kitleler tamamen örtüşmeyecektir. Bu da hak sahibi açısından tam bir hukuki tatmin sağlamayacaktır.

İkinci bir husus ise araya günlerle ifade edilebilecek kadar kısa da olsa bir zaman diliminin giriyor olmasıdır. Belirli bir gün ve saatte o ilk yayını izleyen kişinin o anki psikolojisi, yayına ilgisi ve olayları kavrama yetisi ile daha sonra düzeltme ve cevap hakkına konu yayını izlerken var olan psikolojisi, yayına ilgisi ve olayları kavrama yetisi çok büyük ihtimalle farklı olacaktır. Bu da cevaba ilişkin yayının izleyicide oluşturacağı etkiyi belirleyecektir. Ayrıca bir kişiyle ilgili oluşan ilk intiba çok önemliyken, daha sonra kişi hakkında farklı bir yayının yapılması durumunda bunun izleyiciyi ne derece etkileyeceği merak konusudur.

Düzeltme ve cevap hakkının ulaştığı kitlenin farklı olması ile iki yayın arasında zaman dilimi farkı olması hakkı ihlal edilen açısından tam bir tatmin sağlanmasına engel oluşturabilecek nitelikte olsa da, düzeltme ve cevabı içeren yayının birkaç kez tekrarlanması ve ilk yayından itibaren daha ivedi yayımlanması halinde mağdurun hukuki tatmininin artacağı kanaatindeyiz. Şu kadar ki, düzeltme ve cevap metni yayını ne kadar fazla ve ne kadar erken yayımlanırsa hakkın özüne o kadar fazla ulaşılabilecektir.

2.4. Tarihçe

Bu bölümde, derinlemesine incelediğimiz düzeltme ve cevap hakkının tarihsel manada ilk ortaya çıkış denemelerini ortaya koyacağız. Aynı şekilde ülkemizdeki yasal yolculuğuna da ışık tutmuş olacağız.

2.4.1. Dünya Tarihi Açısından Düzeltme ve Cevap Hakkı

Bu kısımda düzeltme ve cevap hakkının ilk ortaya çıkış emareleri ile Avrupa Kıtası, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve diğer benzer hukuk sistemlerine sahip ülkelerde nasıl ve ne tür düzenlemeler yapıldığına ilişkin detaylı açıklamalara yer verilecektir.

2.4.1.1. Fransa

Düzeltme ve cevap hakkının evveliyatı 1789 yılına kadar uzanmaktadır. 26 Ağustos 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ve yine aynı tarihte vuku bulan meşhur Fransız İhtilali için her şeyin başladığı yer diyebiliriz.

Bildirgenin 4. maddesinde:

"Özgürlük başkalarına zarar vermeden istediğini yapabilmektir: Her bir insanın doğal haklarını kullanması da toplumun diğer üyelerinin de aynı hakları kullanmasını garanti altına alacak sınırlar içindedir. Bu sınırlar da sadece yasalarla belirlenebilir."

hükmü ve 11. maddesinde:

"Düşüncelerin ve inançların serbestçe dışavurumu en değerli insan haklarından bir tanesidir. Her bir yurttaş yasaların belirlediği durumlarda bu özgürlüklerin kötüye kullanımından sorumlu olmak şartı ile bu ifadelerini özgürce konuşabilir, yazabilir ve yayınlayabilir."

hükmü yer almaktadır (Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789).

Görüldüğü üzere, Bildirge'nin 4. maddesinde özgürlüğün tanımı ve sınırları belirtilmiş, 11. maddesinde ise ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünden bahsedilmiş ancak bu özgürlüklerin kullanılması, kötüye kullanmama şartına bağlamıştır. Bildirgenin tamamı incelendiğinde hakkın veya özgürlüğün kötüye kullanılmasının ne anlama geldiğine ilişkin bir düzenleme yoktur. Ancak diğer maddelerde bahsi geçen "kamu düzeni" ifadesi burada bir kriter olarak alınabilir. Ayrıca, kişilerin şeref ve haysiyetine saldırı niteliğinde olan bir yayın yapılması durumunda ifade ve basın özgürlüğünün kötüye kullanıldığı sonucuna varılabilmesinin mümkün olduğu gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda, hakkı ihlal edilen kişiye düzeltme ve cevap hakkı tanınmasının da Bildirge'nin 11. maddesine kapsamında değerlendirilmesi mümkün olabilecektir (Güzel, Cevap ve Düzeltme Hakkı, 2010, s. 20).

Diğer yandan, Fransa'da ortaya çıkan ve neredeyse tüm dünyaya, hatta bugünümüze bile etkisi olan Fransız İhtilali sonrası ülkede meydana gelen siyasi fikir çatışması gün

geçtikçe yoğunlaşmış, siyasi fikirler serbestçe ifade edilirken farklı düşünce sahiplerine hakaret ve iftiraya varan ithamlar da artmıştır. Basın özgürlüğü suistimal edilmeye başlanmış, hakkında gerçeğe aykırı ithamda bulunulanlar kendilerini aklamakta zorluk çekmiş ve halka doğru bilginin aktarılması noktasında bir tehlike ortaya çıkmıştır. O dönem Girondins partisi milletvekillerinden Jacques-Antoine Dulaure, bu durumun hak ihlallerine sebep olduğunu belirterek basın yoluyla yapılan yayınlarda kişilerin düzeltme hakkının olması gerektiğini savunmuş ve 1799 yılında Fransız Beşyüzler Ulusal Konseyi'ne düzeltme hakkının yasal statüye kavuşturulmasını teklif etmiştir. Ne yazık ki Dulaure'nin bu teklifi Fransız Ulusal Konseyi'nde karşılık bulmamıştır. Ancak bundan tam 23 sene sonra yani 1822 tarihinde, düzeltme hakkı Fransız Basın Kanunu'nda yerini alarak yasal bir statüye kavuşmuştur. Bu gelişme, düzeltme hakkının hukuki kimliğine kavuştuğu ilk yasal düzenleme olarak tarihte yerini almıştır (Caba, 2019, s. 61).

Düzeltme hakkının Fransa'da yasal düzenlemeye kavuşmasının ardından, cevap hakkı da 1881 tarihli Basın Özgürlüğü Kanunu'nda kendine yer bulmuştur. Kanun'un 12. maddesi düzeltme hakkını düzenlerken, cevap hakkı ise Kanun'un 13. maddesinde kendine yer bulmuştur. Bu Kanun'da, düzeltme hakkının uygulanması noktasında sınırlı bir düzenlemeye gidilmiştir. Düzeltme hakkı sadece kamu görevlilerine, görevleriyle ilgili yayınlarla ilgili olarak tanımlanmıştır. Ancak cevap hakkında ise herhangi bir sınırlı düzenlemeye gidilmemiş, bu hak herkese tanınmıştır (Güzel, 2010, s. 20).

2.4.1.2 Almanya

Fransa'da yaşanan bu gelişmeler, coğrafi olarak çok da uzağında bulunmayan ülkelerden Almanya'yı da etkilemiştir. Düzeltme ve cevap hakkı Almanya'da bir hukuki düzenleme olarak ilk kez 1831 tarihli Baden Basın Kanunu'nda kendine yer bulmuştur. Bu düzenlemenin diğer Alman kanunlarına da öncülük ettiği söylenmektedir. Nitekim doğruluk payı var ki, bundan 43 yıl sonra yani 7 Mayıs 1874 yılında, bu kez imparatorluk Almanya'sı da Federal Basın Yasası ile bu hakkı kabul etmiştir (Tikveş, 1967, s. 73). Bu hakkın kullanımı ise, ancak maddi bir olayın yayımlanması kuralına bağlı tutulmuştur. Yani, bir yayında yer alan eleştiri veya yorumlar bu hakkın kapsamında bulunmayacak, sadece bir kişiyle ilgili maddi bir olaya ver verilmesi durumunda ve bu olayın da ihlal niteliği taşıması durumunda düzeltme ve cevap hakkı kullanılabilecektir (Güleç, 2014, s. 36).

1939-1945 yılları arasında meydana gelen İkinci Dünya Savaşı sonrası sonrasında, düzeltme ve cevap hakkının hem televizyon hem de radyolarda yapılan yayınlarla ilgili

olarak kullanılması gerektiği düşüncesi giderek yaygınlaşmış ve hukuki çalışmalarda da kendine hayli yer bulmaya başlamıştır. Bununla paralel olarak, Alman federe devletlerinin çoğunda radyolarda yapılan yayınlara karşı düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasını düzenleyen kanunlar çıkarılmıştır. Sudwest Radyosu Hakkında Kanun ve Bavyera Radyosu Teşkilat Kanunu bunlardan sadece bazılarıdır. 1959 yılında Alman Parlamentosunda oylanan yeni kanun tasarısıyla da 'radyo özgürlüğü' kavramı ortaya çıkmış ve cevap hakkının kullanılması bakımından radyolar ile diğer kitle iletişim araçları arasında bir ayrım yapıldığı görülmüştür (Tikveş, 1967, s. 78).

Bunların dışında, 29 Ocak 1965 tarihinde ihdas edilen Hamburg Basın Kanunu da düzeltme ve cevap hakkını bünyesinde düzenlemiş ve cevap hakkına ilişkin detaylara da yer vermiştir. Örneğin, cevap hakkı kapsamında cevap verilebilmesini teminen kişinin kişilik hakkının ihlal edildiğini ispat etmesine gerek olmadığı bu Kanun'da düzenlenmiştir (Altunç, 2004, s. 61).

2.4.1.3. Belçika

Belçika ise, önce 1831 yılında Fransa'dan etkilenmek suretiyle cevap hakkına ilişkin ilk düzenlemesine yer vermiştir. Avrupa kıtasındaki ilk ve erken etkileşimlerden biridir bu aynı zamanda. Daha sonra ise Belçika'da süreç iki aşamalı olarak işlemiştir. Şöyle ki, cevap hakkının basına ilişkin kısmı 23 Haziran 1961 tarihli Kanun ile düzenlenmiş, radyo ve televizyon yayınları ile ilgili kısım ise 4 Mart 1977 tarihli Kanun ile düzenlenip Belçika mevzuatında yerini almıştır (Güzel, 2010, s. 21).

2.4.1.4. İsviçre

Diğer bir Avrupa ülkesi olan İsviçre açısından düzeltme ve cevap hakkını detaylı incelediğimizde ise, federal düzeyde bu hakkın ilk kabulünün 1 Temmuz 1985 tarihli İsviçre Medeni Kanunu ile birlikte gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Ancak İsviçre tarihi açısından bu düzenlemenin bir ilk olmadığını, daha önce 1934-1941 yılları arasında Tessin, Schaffhausen, Graubünden ve Waudt Kantonlarında cevap hakkının düzenlenmiş olduğunu söylemekte fayda vardır. Burada fark olarak ise şu gözümüze çarpmaktadır; Kantonlarda düzenlenen düzeltme ve cevap hakkı, bu hakka ilişkin Avrupa kıtasında yapılan çoğu düzenlemede olduğu gibi bir basın kanununun muhteviyatında yer almaktayken, 1 Temmuz 1985 tarihli

düzenlemeyle artık İsviçre Medeni Kanunu kapsamında düzenlenmiş bulunmaktadır (Güleç, 2014, s. 37).

Düzeltme ve cevap hakkını düzenleyen 1985 tarihli İsviçre Medeni Kanunu'nun 28. maddesi, cevap hakkının kullanımına bir sınır getirerek, sadece ortada maddi bir olay varsa bu hakkın kullanımına müsaade etmiştir. Düzenleme bu yönüyle, Almanya'daki sisteme benzemektedir. Kanun'daki bir başka detayda ise, düzeltme ve cevap hakkının muhatabı olabilecek kitle iletişim araçlarının nelerden ibaret olabileceğinin ucu açık bırakılmıştır. Bir diğer ifade ile "numereus clausus" olarak sayılmamıştır. İlgili madde sadece televizyon, radyo ve basın olarak bir sınırlamaya gitmemiştir. Kanun metninde *"…özellikle televizyon, radyo ve basın…"* denmek suretiyle, televizyon-basın-radyo üçlüsünün dışında da hak ihlali gerçekleşmesi ihtimaline açık kapı bırakılmıştır (Güleç, 2014, s. 37). Bu durum, internetin bile henüz bir haberleşme aracı olarak kullanılmadığı o dönemde, söz konusu maddenin ileri görüşlü ve yenilikçi bir saikle ihdas edildiğini göstermektedir. Böylelikle, henüz o dönemde keşfedilmemiş yenilikler aracılığıyla da olsa, bir hak ihlali olması durumunda Kanun'un 28. maddesi kapsamında düzeltme ve cevap hakkından istifade edilebilecektir.

2.4.1.5. İngiltere

Anglosakson hukuk sisteminin öncüsü İngiltere'de ise düzeltme ve cevap hakkının klasik yazılı bir kuralla düzenlendiği söylenemez. Zaten ülkede alışılagelmişin dışında yazısız hukuk kurallarının yürürlükte olduğu bilinmektedir.

Daha çok teamüllerin, mahkeme içtihatlarının ve bazı kanunların takip edilip uygulandığı bir yargı sistemine sahip olan ülkede, düzeltme ve cevap hakkı ile ilgili olarak Basın Şikayet Komisyonu bu hakkın yürütme görevini üstlenmiştir diyebiliriz. Karalama veya İftira Kanunu anlamına gelen ve 1852 tarihinde yürürlüğe konulan "Defamation Act" ile birlikte, bir kişi hakkında onun kişilik hakkını ihlal edecek nitelikte bir yazı yazılması durumunda, yazı sahibine özür diletme imkanı getirilmiş; hatta hakkı ihlal edilen kişiye de cevabını yayımlatabilme imkanı sağlanmıştır. Yazar, eğer bu cevabı yayımlamazsa artık devreye Basın Şikayet Komisyonu girecektir. Komisyon bu hususta karar mercidir, ancak şu kadar ki, kararları bağlayıcı nitelikte değildir (Tikveş, 1967, s. 71).

2.4.1.6. ABD

Anglosakson hukuk sisteminin bir diğer temsilcisinden ABD'de ise, düzeltme ve cevap hakkının düzenlenmesi bakımından çok da fark yoktur. Şöyle ki, 1911 tarihli Nevada Kanunu dışında kitle iletişim araçlarıyla yapılan yayınlara ilişkin düzeltme ve cevap hakkını düzenleyen herhangi bir yasal mevzuat bulunmamaktadır (İçel & Ünver, 2007, s. 196). Buradan hareketle, düzeltme ve cevap hakkının genel itibarıyla Avrupa kıtasında yer alan ülkeler tarafından yasal bir boyuta kavuşturulduğu, Anglosakson hukuk sisteminin temsilcilerinde ise ülke mevzuatında kendisine çok karşılık bulamadığı değerlendirilmektedir.

4 Mart 1789 tarihli Amerikan Anayasası'nı inceleme fırsatı bulduğumuzda ise Anayasaya ek olarak ilave edilen "Birinci Değişiklik" başlıklı madde dikkat çekicidir (U.S. Embassy & Consulates in Türkiye):

"Kongre, dini bir kuruma ilişkin veya serbest ibadeti yasaklayan; ya da ifade özgürlüğünü, basın özgürlüğünü kısıtlayan; ya da halkın sükûnet içinde toplanma ve şikayete neden olan bir halin düzeltilmesi için hükümetten talepte bulunma hakkını kısıtlayan herhangi bir yasa yapmayacaktır."

Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, ifade ve basın özgürlüğü tabiri caizse dokunulmaz kılınmış ve Kongre'nin bu özgürlükleri kısıtlayıcı nitelikte herhangi bir kanun düzenlemesi yasaklanmıştır. Hal böyleyken, bu konuda pek da fazla düzenlemeye gidilemediği anlaşılmaktadır.

Konuyla ilgili olarak Türkiye Anayasa Mahkemesi 23.03.2016 tarihli ve 2013/9037 başvuru numaralı kararıyla, Fenerbahçe futbol kulübü eski başkanı Aziz Yıldırım'ın düzeltme ve cevap hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yaptığı başvuruda, ABD Yüksek Mahkemesi'nce 1974 yılında verilen "Tornillo - Miami Herald Publishing Company" kararına atıfta bulunmuştur (T.C. Anayasa Mahkemesi, 23.03.2016). Atıfta bulunulan kararda Yüksek Mahkemece şu ifadelere yer verilmiştir (U.S. Supreme Court, 1974):

"Basının sorumlu olmasının istendiği, ancak bunun devlet tarafından sağlanmaya çalışılmasının anayasaya aykırı olduğu, cevap hakkının da kişilerin devlet kanalıyla basına ulaşabilmesine imkanını sunduğu, ancak bu durumun kamusal tartışmanın çoğulculuğu ve çeşitliliği üzerinde zayıflatıcı ve sınırlayıcı bir etkisinin olacağı sonucuna varılmıştır."

Görüldüğü üzere, 1974 tarihli Amerikan Yüksek Mahkemesi kararıyla cevap hakkı, basına bir nevi müdahale olarak değerlendirilmiş ve bu hak anayasaya aykırı bulunarak kişilerin cevap hakkı korunmamıştır.

Tüm bunların dışında, çok seyrek de olsa düzeltme ve cevap hakkının kenarından köşesinden uygulandığı kararlara rastlayabilmekteyiz. Yine ABD Yüksek Mahkemesinin 1969 tarihli Red Lion Broadcasting – FCC kararında şu ifadeye yer verilmektedir (U.S. Supreme Court, 1969):

"Bir yayıncının tartışmalı konuların konuşulması sırasında meydana gelen kişisel saldırılara cevap verilmesine izin vermesinin Anayasa'da yer alan Birinci Değişiklik maddesinin hedefiyle tutarsız olduğunu söyleyemeyiz. Radyo kanalı tarafından onaylananlara, halkla iletişim kurma şansı verilecektir. Aksi takdirde, radyo kanalı sahipleri yalnızca en yüksek teklifi verenlere zaman ayırma ve yalnızca anlaştıkları kişilerin yayınına izin verme konusunda sınırsız yetkiye sahip olacaklardır. Birinci Değişiklik maddesi kapsamında basına devlet eliyle müdahale edilemiyor olması, bu özgürlüğün özel çıkarlar tarafından bastırılmasını onaylamaz."

2.4.1.7. Diğer Bazı Ülkeler

Genel olarak görülmektedir ki, Fransa ve Almanya'yı müteakip, Avrupa'da yer alan çoğu ülke de düzeltme ve cevap hakkını veya sadece cevap hakkını yasal olarak düzenlemeye başlamışlardır. 1789 Fransız İhtilali'nden sonra meydana gelen gelişmelere çoğu Avrupa ülkesinin ve hatta okyanus ötesinin bile kayıtsız kalamadığını görmekteyiz. Bu doğrultuda; 1834 yılında önce İsviçre Tessin Kantonu'nda, 1837 yılında Schaffhausen ve Graubünden Kantonu'nda, 1941 yılında Waudt Kantonu'nda cevap hakkının düzenlendiğini yukarıda ifade etmiştik. Daha sonra 1951 yılında Danimarka'da, 1869 yılında Lüksemburg'da ve 1902 yılında da Norveç'te yasal bir düzenlemeye kavuşmuştur cevap hakkı (Güzel, 2010, s. 21). Okyanus ötesinden ABD dışında bir örnek daha verecek olursak, Meksika da 1917 tarihi itibarıyla düzeltme ve cevap hakkını kabul eden ülkeler arasında yerini almıştır (Tikveş, 1967, s. 73).

2.4.2. Ülkemiz Tarihi Açısından Düzeltme ve Cevap Hakkı

Kişi hakkında yalan haber yapılması, onun şeref ve haysiyetine saldırı olması durumunda hakkı ihlal edilen kişinin kendini savunmasını teminen ortaya çıkan bir hak olan düzeltme ve cevap hakkı, çoğu Avrupa ülkesinden fazla olmak üzere Türk tarihinde 150 yılı aşkın süredir varlığını sürdürmektedir. Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi alt başlıklarda detaylıca incelenecektir.

2.4.2.1. Osmanlı Tarihi

Türk hukukunda da düzeltme ve cevap hakkı doğal olarak öncelikle basılı yayınlara ilişkin olarak tesis edildiğinden, bu hakkın hikayesinden önce basılı yayının atası olarak gazeteden bahsetmekte fayda vardır.

Padişah II. Mahmut öncülüğünde çıkarılan ve Osmanlı döneminde devlet eliyle çıkarılan ilk gazete hüviyetini taşıyan 1 Kasım 1831 Takvim-i Vekayi, Osmanlı Devleti'ni diğer yabancı devletlere karşı savunmak, o dönem vuku bulan Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması olaylarında sarsılan düzeni yeniden sağlamaya yardımcı olmak ve hükümetin faaliyetlerini vatandaşa duyurmak amacıyla yayın yapmaya başlamıştır. Aslında bir nevi hükümetin yayın organı niteliğinde bir gazete olarak da düşünebiliriz bu gazeteyi. Ancak içerisinde pek tabii kültür, sanat, askeri duyuru, tebliğname, kararname gibi konular da yer almaktadır.

Tarihimizde düzeltme ve cevap hakkına ilişkin ilk düzenleme 19 Ekim 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi olarak yer almaktadır. Bu düzenleme, Fuat Paşa tarafından, ülkemizin 1822 tarihli Fransız Basın Kanunu'yla tanıştırılması suretiyle meydana getirilmiştir. Düzeltme ve cevap hakkı, bu Nizamname'nin 8. ve 12. maddelerinde düzenlenmiştir (Altunç, 2004, s. 10). Matbuat Nizamnamesi'nin 8. maddesindeki düzenlemeye göre, gazetenin yayın yönetmeni, devlet tarafından yayımlanması istenen resmi yazıları ve herhangi bir yayında adı geçen kişilerin cevap niteliğindeki yazılarını yayımlaması gerekmektedir. Yayımlamazsa ise bunun karşılığı 12. maddeye göre para cezası olabilmektedir (Aydın, 2014, s. 36).

II. Mithat Paşa'nın sadrazam olduğu, II. Abdülhamit'in ise padişah olduğu yıllarda ise tekrar bir düzenleme çalışması yapılmıştır. 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi'nden tam 13 yıl sonra 2 Mayıs 1877 tarihli Matbuat Kanunu düzenlenmiş, düzeltme ve cevap hakkına Nizamname ile benzer şekilde bir yaklaşımda bulunulmuştur. Bu kez düzeltme ve cevap hakkı, Kanun'da 18 ve 19. maddelerde düzenlenmiş olacaktı (İçel & Ünver, 2005, s. 194). Ancak, Kanun maalesef yürürlüğe girememiştir. Komisyondan onay alarak geçen tasarı, padişah II. Abdülhamit tarafından onaylanmamıştır. Eğer o yıllarda yürürlükte olsa idi, bahsettiğimiz 18 ve 19. maddeler kapsamında, gazete veya süreli bir yayında açıkça veya ima etmek suretiyle dahi olsa bir kişi hakkında bir yayın yapılması durumunda, o kişinin göndereceği cevap yazısı, yayın yapan vasıtanın ilk veya ikinci yayın zamanında yayımlanmak zorunda olacak; yayımlanmaz ise aynı Matbuat Nizamnamesi'nde olduğu gibi sahibine para cezası uygulanabilecekti (Coşkun A. , 2002, s. 28).

1876 tarihli Kanun-i Esasi ise, Osmanlı Devleti'nde hatta Türk tarihinde şekli anlamda ilk anayasa olarak kabul edilmekle birlikte, basın özgürlüğünü de anayasal çerçevede ilk kez ihtiva eden bir düzenlemedir. Meşrutiyete geçişin ise ilk adımıdır. Kanun-i Esasi'nin 12. maddesinde basına ilişkin şu hüküm yer almaktadır:

"Matbuat kanun dairesinde serbesttir." (T.C. Anayasa Mahkemesi, 1876)

İlk başta basit bir düzenleme gibi gelse de bu hüküm, padişahın tek egemen olduğu mutlak monarşiden meşrutiyete geçiş yaşayan bir ülke adına büyük bir adımdır. Bu hükümle, basının, hükümetle olan ilişkilerinde biraz daha güçlü hale geldiği söylenebilir.

Kanun-i Esasi'de 22 Ağustos 1909 yılında yapılan değişiklikle 12. maddede değişikliğe gidilmiştir (TBMM, 1909):

"Matbuat kanun dairesinde serbesttir. Hiçbir vechile kable't-tab teftiş ve muayeneye tabi tutulamaz."

Hüküm bu haliyle, basın özgürlüğüne özgürlük katan bir hal almıştır. Şöyle ki "kable't-tab" demek suretiyle, yani "basımdan/yayımdan önce" diyerek, gazete veya süreli yayınların basım ve yayımından önce hiçbir şekilde denetlenemeyeceği de hüküm altına alınarak, 12. maddenin basın özgürlüğüne ilişkin hükmü daha da güçlendirilmiştir.

Yine aynı yıl içerisinde, 18 Temmuz 1909 tarihinde de Matbuat Kanunu düzenlenip yürürlüğe konulmuş olup, düzeltme ve cevap hakkı Kanun'un 21. maddesinde düzenlenmiştir. Ancak ince bir nüans mevcuttur diğer düzenlemelere kıyasla. Şöyle ki, 21. maddede düzeltme ve cevap hakkı kişiler açısından sadece onlarla ilgili aleyhe yazı yazılmış olması durumunda korunmakta; hükümet açısından ise, yalnızca gerçeğe aykırı yazılar yazılmış olması durumunda korunmaktadır. Hatırlayacak olursak, 19 Ekim 1864 Matbuat Nizamnamesi'ne göre, devlet tarafından yayımlanması istenen yazılar yayımlanmak durumundadır. Nizamname'de, devletin hangi yazılarının yayımlanıp hangilerinin yayımlanmayacağına dair bir ayrıma gidilmemekle, tüm yazıların yayımlanması gerektiği, aksi halde para cezası tecziyesi uygulanabileceği hükmedilmiştir. İkinci Meşrutiyet döneminde kabul edilen 1909 tarihli Matbuat Kanunu'nda ise, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, sadece gerçeğe aykırı bir yazı yazılması durumunda düzeltme ve cevap hakkı çalışabilir duruma gelecektir. Şu kadar ki, bu düzenleme ile devletin basına müdahale edebilmesi sınırlandırılmıştır diyebiliriz.

Tarihler 1913'ü gösterdiğinde ise, 1909 Tarihli Matbuat Kanunu'nun Bazı Maddelerini Tadil Eden Kanun-u Muvakkat adlı düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme ile, 1909 tarihli Matbuat Kanunu'nun 21. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap hakkı daha da kapsamlı bir hale getirilmiştir. Mesela, hayatta olmayan bir kişiye ilişkin bir yayın söz

konusu olması durumunda dahi, o kişinin çocuklarının veya torunlarının da düzeltme ve cevap hakkından istifade edebilmesinin önü açılmıştır. Ayrıca, cevap yazısının, gazete veya süreli yayın olarak ilk yayın hangisinde yayımlanmış ise orada, o yayın aracının takip eden ilk sayısında, aynı harflerle ve aynı satır ve sütunda yer alacak şekilde yayımlanması gerektiği hüküm altına alınmıştır (İçel, 2001, s. 27 aktaran Aydın, 2014, s. 37).

2.4.2.2. Cumhuriyet Tarihi

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte hemen ilk iş olarak basınla ilgili bir kanun veya düzeltme ve cevap hakkıyla ilgili yeni bir düzenleme yapılması yoluna gidilmemiştir. Zaten olağanüstü koşullarda hazırlanmış olan 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda da haliyle böyle bir düzenlenmeye yer verilmemiştir. 1924 tarihli Teşkilatı-ı Esasiye Kanunu'nda basınla ilgili bir madde yer almakta ancak düzeltme ve cevap hakkıyla ilgili herhangi bir düzenleme yer almamaktadır (Ş. Acar, 2010, s. 37). 1921 ve 1924 tarihli düzenlemeler aynı zamanda 1921 Anayasası ve 1924 Anayasası olarak da anılmaktadır. 1924 Anayasası'nın basın özgürlüğü ile ilgili 77. maddesinin, Kanun-i Esasi'de yapılan 1909 yılındaki değişiklikle neredeyse aynı hükmü içerdiğini söylemek mümkündür (T.C. Anayasa Mahkemesi, 1924):

"Basın, kanun çerçevesinde serbesttir ve yayımından önce denetlenemez, yoklanamaz."

Cumhuriyetin ilanından 1931 yılına kadar düzeltme ve cevap hakkına ilişkin yasal bir düzenleme yapılmamış, Osmanlı döneminden kalma mevzuat ile süreç ilerlemiştir. Tarihler 8 Ağustos 1931'i gösterdiğinde ise Cumhuriyet tarihinin bu konudaki ilk düzenlemesi Matbuat Kanunu ile yapılmıştır. Kanun'un "Cevap hakkı" başlıklı 48. maddesindeki düzenleme şu şekildedir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:1867, 08.08.1931):

"Gazete veya mecmuanın mesulleri matbuanın neşriyatından tevellüt edebilecek her türlü hukuki ve cezai mesuliyetlere halel gelmemek üzere bir memurun vazifesine müteallik fiillere ait olarak gazete ve mecmualarda yapılan neşriyat hakkında bir Devlet memuru veya salahiyetli makam tarafından gönderilen cevapları meccanen neşretmeğe mecburdur.

Cevap ve tashihler gazete veya mecmuanın bu cevap ve tashihlerin vusulünü müteakip ilk çıkacak nüshasının ayni sütununa ayni punto harflerle hiçbir ilave ve tayyolunmaksızın neşredilecektir.

Neşriyat Devlet memurunun şahsına da taallûk ettiği takdirde bu memur ayrıca cevap vermek hakkına maliktir.

Bir gazete veya mecmua neşriyatında zikir ve telmih edilen hakiki veya hükmi şahısların o neşriyata cevap vermeğe hakları vardır. Cevap, gönderenin imzasını havi olmak ve taallûk eylediği yazının iki mislini geçmemek lazımdır.

Cevap gazete ve mecmua hakkında hakareti mutazammın sözleri ve suç teşkil edebilecek mahiyetteki ifadeleri havi olursa veya neşrinden üç ay geçmiş ise dercinden imtina edilebilir. Cevap ve tashihin dercinden imtina halinde imtinanın sebepleri derhal mahallinin Cumhuriyet müddei umumilerine yazı ile bildirilir.

Gazete için hakareti mutazammın veya suç teşkil edebilecek mahiyetteki ifadeleri havi cevaplarda, müddei umumilik gazetenin talebi üzerine münasip göreceği tadilleri yapar. Bu tadillerden sonra cevabın neşrinden imtina edilemez.

Cevabın neşrinden sonra gazete veya mecmua aynı memura veya aynı şahsa ve aynı meseleye taallûk eden yeni mahiyette neşriyat yaparsa yukarıdaki şartlar dairesinde ve bu defa yazının üç mislini tecavüz etmemek üzere tekrar bir cevap neşrine mecburdur.

Bu mecburiyetlerden imtina halinde yirmi beş liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Hakkında neşriyat yapılan şahıs ölmüş ise cevap vermek hakkı karı koca, usul ve füruuna intikal eder. Bunlardan biri tarafından cevap ve tashih hakkının kullanılması diğerlerinden bu hakkı ıskat eder."

Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, düzeltme ve cevap hakkı dokuz fıkradan ibaret olarak ve kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir. İlk fıkrayı ele aldığımızda, devlet memuru veya salahiyetli makamlardan gönderilen cevapların yayımlanmasının mecbur olduğu emredilmiştir. Burada bir seçimlik hak veya takdir yetkisi tanınmamıştır yayıncılara. Bu hükmün, 1924 Anayasası'nda yer verilen basın özgürlüğüyle çok fazla bağdaşmadığı, bu maddenin yürürlüğe girmesiyle devletin yayıncılara müdahale edebilmesinin çok kolay hale getirildiği şeklinde serzenişler ve tartışmalar meydana getirdiği ifade edilmektedir (Dönmezer, Basın ve Hukuku, 1976, s. 320 aktaran Güleç, 2014, s. 44).

İkinci fıkrada yer alan, düzeltme ve cevapların, ilk yayının birebir muadiliyle aynı punto ve sütunda yazılması gerektiği şeklindeki düzenleme de 1909 tarihli Matbuat Kanunu'nda yapılan 1913 tarihli değişikliğin getirdiği yenilikle hemen hemen aynı hükmü içermektedir.

Üçüncü fıkrada, devlet memurlarının da düzeltme ve cevap hakkı sahibi olduğu: dördüncü fıkrada, gerçek ve tüzel kişi ayrımı olmaksızın hak sahibi olunduğu ve cevap metninin asıl metnin iki katını geçemeyeceği hususları hüküm altına alınmıştır.

Beşinci fıkrada ise, cevap metninde suç veya hakaret teşkil edebilecek ifadelerin olması durumunda, cevap metninin yayımlanmayabileceği belirtilmiştir. Ayrıca aynı hükümde bir de zamanaşımı olarak nitelendirebileceğimiz bir zaman dilimi belirtilmiştir. İlk yayın tarihinden itibaren üç ay geçmesi durumunda cevap metninin yayımlanmama ihtimali doğabilecektir. Bu durumda, cevap metni başvurusu için ilk yayın tarihinden itibaren her halde üç ay içerisinde başvurulması gerekmektedir ki, süre yönünden yayımlanmama ihtimali doğmasın. Bu fıkra, altıncı fıkra ile birlikte değerlendirildiğinde ise; cevap metni suç veya hakaret ifadeleri içermesi sebebiyle eğer yayımlanmayacaksa, bu durum derhal cumhuriyet savcısına bildirilecektir. Cumhuriyet savcısı uygun görürse metinde değişiklik yapabilecek, ancak bu durumdan sonra da yayımlamama gibi bir durum söz konusu olamayacaktır. Kanaatimizce bu ihtimalde de, cevap metninin değişikliğe uğramasıyla asıl yazarın cümlelerinin dışına çıkılacağı ve dolayısıyla yazarının yani hakkı ihlal edilenin iradesini yansıtmayacağı, cevap metninin bir nevi cumhuriyet savcısının tasarrufunda kaldığı bir durum söz konusu olacaktır. Zira cevap metninin hakkı ihlal edilenin iradesini tam olarak yansıtmaması durumunda, cevap hakkının "doğrusunu anlatma, gerçeği ifade etme, kendini savunma" şeklinde tezahür eden alt başlıklarını temsil etmeyeceği ve bu anlayışa hizmet etmeyeceği değerlendirilmektedir.

Yedinci fıkra kapsamında, cevap metni yayımlandıktan sonra tekrar aynı ihlal gerçekleşirse, bu kez cevap metni ilk metnin iki katı değil üç katı kadar yazılıp yayımlanabilecektir. Bu ihtimalde de, tekrar ihlalin gerçekleşmesi durumunda hakkı ihlal edilene bu kez daha uzun bir cevap yazma, yani hakkını daha serbest hareket alanı bularak anlatabilme ve savunabilme imkanı getirilmiştir. Sekizinci fıkrada ise cevabı yayımlama zorunluluğuna aykırı hareket edenlere ağır bir para cezası yaptırımı öngörülmek suretiyle hükmün caydırıcılığı artırılmak istenmiştir.

Son olarak ve belki de en önemlisi olarak, hakkı ihlal edilen kişinin hayatta olmaması durumunda ise bu kişi yerine düzeltme ve cevap hakkını bu kişinin eşi, alt soyu veya üst soyu kullanabilecektir. Bu düzenlemenin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan "kişinin hatırasına hakaret" suçunun düzenlenmesiyle aynı saiki içerdiği düşünülebilir.

Türkiye'nin çok partili siyasal düzene geçmesini müteakip, siyasi partiler arasındaki fikir ayrılıkları ülkedeki çoğu düzene de sirayet etmiş, basının hukuki durumuna ilişkin de farklı görüş ve politikalar gündeme getirilmiştir. 15 Temmuz 1950 tarihinde 5680 sayılı Basın Kanunu yürürlüğe girmesiyle, 1931 tarihli Matbuat Kanunu mülga edilmiştir. 5680 sayılı Basın Kanunu'nun, Matbuat Kanunu'ndan farklı düzenlemeler içerdiğini söylemek mümkündür (Coşkun A. , 2002, s. 31; T.C. Resmi Gazete, Sayı: 7564, 24.07.1950).

Yeni Kanun'un 19. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap hakkı, kişiye hakaret edilmesi, kişiyle ilgili gerçek dışı hareket, düşünce ve söz izafesinde bulunulması, kişiyle ilgili yalan haber sunulması, kişinin onur ve haysiyetine saldırıda bulunulması durumlarının açıkça veya imayla dahi olsa bir basın vasıtasında meydana gelmesi durumunda kullanılabilecektir. Ayrıca, ilgili tarafından düzenlenip imzalanan cevap metnine ilişkin başvurunun, yayıncının sorumlu genel müdürüne yapılması öngörülmüştür.

Önemli bir fark olarak, 1931 tarihli Matbuat Kanunu'nda cevap hakkının kullanılmasına ilişkin en uzun süre ilk yayın tarihinden itibaren en çok üç ay ile sınırlandırılmışken, 5680 sayılı Basın Kanunu'nda bu süre daha da kısaltılarak iki aya indirilmiştir. Bu yönüyle, yeni düzenlemenin cevap hakkının kullanımını biraz daha kısıtladığı söylenebilir. Cevap metninin, ilk yayında kullanılan ifadelerin en çok iki katı olabileceğine ilişkin Matbuat Kanunu düzenlemesi ise aynen korunmuştur.

Yeni düzenlemedeki farklardan biri de, cevap hakkı kapsamında cevap metninin yayımlanmaması halinde itiraz merciinin cumhuriyet savcılıklarından ziyade artık sulh ceza hakimlikleri olarak değiştirilmesidir. Ayrıca Matbuat Kanunu'nda tek kademeli itiraz sistemi öngörülmüşken, 5680 sayılı Basın Kanunu'nda sulh ceza hakiminin kararına karşı dört gün içerisinde asliye ceza hakimine itiraz edebilme imkanı getirilmiştir.

Mülga 1931 tarihli Matbuat Kanunu'nda cevap metninin gerekli şekil şartlarına uyulmadan yayımlanması halinde yapılabilecek olan tek şey yayımdan imtina edene para cezası uygulanması idi. Yani yayıncı, cevap metnini yayımlamazsa, para cezası ödeyerek metni yayımlama zorunluluğundan kurtulmuş olabiliyordu. Bu da bir nevi, güçlü ekonomik yapıya sahip bir yayıncının kişilerle ilgili istediği konuda yayın yapabilmesine, itiraz vuku bulması halinde günün sonunda para cezası ödeyerek sorumluluktan kurtulabilmesi anlamına geliyordu.

Ancak 5680 sayılı Basın Kanunu'nda 1988 yılında yapılan değişiklikle, Kanun'un 19. maddesinin altıncı fıkrasının beşinci bendi kapsamında düzeltme ve cevap metninin gerekli şekil şartlarına uyulmadan yayımlanması durumunda para cezası ödenmesi, yayın sahibini sorumluluktan kurtarmamaktadır (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 19823, 26.05.1988):

"Yeniden yayınlama kararı üzerine yapılacak yayınlarda da bu maddedeki şekil ve şartlara uyulmadığı takdirde, her defasında bu fıkra hükümleri ayrı ayrı tatbik olunur ve her aykırı davranış 29 uncu maddeye göre ayrı ayrı cezalandırılır."

Kanun'un 29. maddesinin ağır para cezası yaptırımı öngördüğünü ifade ederek belirtmek isteriz ki, yukarıda yer alan hükümle birlikte, cevap metninin gerekli şekil şartlarına uygun yayımlanmaması halinde hem para cezasına hükmedilebilecek hem de

yayıncıyı cevap metnini gerekli şekil şartlarına uygun şekilde yayımlamaya zorlamak için itiraz süreci tekrar tekrar işletilebilecektir. Üstelik her uygunsuz yayın durumunda da ayrı ayrı para cezası verilebilecektir. Bu uygulamanın, yayıncıların cevap metninin yayımlanması hususunda daha dikkatli ve özenli davranmasını sağlayabileceği düşünülmektedir.

5680 sayılı Basın Kanunu'nun 19. maddesi yıllar içerisinde bazı değişikliklere uğramıştır. Özellikle başvurunun nereye yapılacağı ve başvuru süresinin ne olacağına ilişkin kanun koyucunun sürekli fikir değiştirdiğini söylemek mümkündür. Şöyle ki, Kanun'da 1956 yılında yapılan değişiklikle, hak sahibi kişinin düzeltme ve cevap metnini artık cumhuriyet savcılıklarına vermesi gerekmektedir. Ayrıca Kanun'un ilk halinde iki ay olarak ifade edilen başvuru süresi, bu değişiklikle birlikte üç ay olarak düzenlenmiştir. Daha sonra Kanun'da 1960 yılında yapılan değişiklikle, düzeltme ve cevap metinlerinin artık sulh ceza hakimliklerine verilmesi gerektiği şeklinde bir düzenlemeye gidilmiştir. 1983 yılında yapılan değişiklikle de ilk başvurunun yayıncıya yapılması gerektiği şeklinde hüküm kurulmuştur. Ardından, 5680 sayılı Basın Kanunu'nda 1988 yılında yapılan değişiklikle, üç ay olarak belirlenen düzeltme ve cevap metninin başvurusu için tesis edilen azami süre, iki aya düşürülmüştür. Kanun'da 2002 yılında yapılan değişiklikle 19. maddenin diğer bazı hükümlerinde de değişikliğe gidilmiş olmakla birlikte, böylelikle toplamda beş değişiklik yaşayarak adeta "nefes alan bir kanun maddesi" olarak 19 nolu madde, tarihte yerini almıştır.

27 Mayıs 1960 darbesiyle birlikte Demokrat Parti iktidarı son bulmuş, ülke çapında köklü değişikliklerin yapılacağı bir devir başlamış, 1924 Anayasası'nın mülga edilmesiyle birlikte 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası yürürlüğe girmiştir.

1961 Anayasası'nda "yargı bağımsızlığı", "sosyal devlet", "sosyal haklar" ve "hukukun üstünlüğü" gibi yeni kavramlar yer almakla birlikte, "düzeltme ve cevap hakkı" da artık Anayasal statüye kavuşmuştur. Anayasa'nın "Temel Haklar ve Ödevler" başlıklı İkinci Kısmında "Düzeltme ve cevap hakkı" başlıklı 27. maddesinde hak şu şekilde ifade edilmiştir (T.C. Anayasa Mahkemesi, 1961):

"Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından karar verilir."

Bu hükmü sistematik yorum metoduyla incelersek eğer, düzeltme ve cevap hakkı "Temel Haklar ve Ödevler" başlığı altında düzenlenmiş olmakla, kanun koyucunun bu hakkı bir temel hak statüsünde düzenlediğini tespit edebiliriz. Dolayısıyla bu hakka fazlaca önem addedilmiş olduğunu görmekteyiz. Ayrıca hakkın kullanım şartları, doğumu ve uygulanma şekline ilişkin bir düzenleme olduğu da açıktır.

1961 Anayasası'nda düzeltme ve cevap hakkının yer almasının önceki düzenlemelere tepki amacını taşıdığı da ifade edilmektedir. Şöyle ki, bu düşüncenin savunucularına göre, düzeltme ve cevap hakkını kullanmak isteyen kişinin cumhuriyet savcılıklarına başvurmak durumunda olması ve savcıların da siyasi baskılar nedeniyle kararlarını tarafsız olarak veremediklerinden hakkın kullanımı zorlaşmakta ve basının özgürlüğüne ket vurulmaktadır (Erman & Özek, 2000, s. 180; Güzel, 2010, s. 61)**.** Uygulamadaki bu eksikleri gidermek amacıyla düzeltme ve cevap hakkının Anayasal statüye kavuşturulduğu, cevap metninin yayımlanması noktasında kesin ve son kararın hakim tarafından veriliyor olmasının bu hakkın kullanımını daha da güçlü kıldığı değerlendirilmektedir (Güleç, 2014, s. 44)**.**

1960 darbesinden sonra bu sefer de 12 Eylül 1980 darbesi ülke çapında radikal kararların habercisi olmuştur. Her darbede olduğu gibi, 80 darbesiyle de ülke açısından, özellikle siyasal alanda olmak üzere köklü ve kapsamlı değişikliklerle dolu bir süreç başlamıştır. Darbenin ardından 1961 Anayasası mülga edilmiş ve "82 Anayasası" 9 Kasım 1982 tarihli ve 17863 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Anayasa Mahkemesi, 1982)**.**

Olaya düzeltme ve cevap hakkı çerçevesinde bakacak olursak, 1982 Anayasası ile 1961 Anayasası'nın bu hakka ilişkin bakış açısında çok değişiklik olmadığı ve hemen hemen aynı değeri vermeye çalıştığı görülmektedir. Düzeltme ve cevap hakkı, 1982 Anayasası'nın "Temek Haklar ve Ödevler" başlıklı İkinci Kısımda "Kişinin Hakları ve Ödevleri" başlıklı İkinci Bölümde "Düzeltme ve cevap hakkı" başlıklı 32. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

"Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir."

Görüldüğü üzere 1982 Anayasası'nda da düzeltme ve cevap hakkı bir temel hak olarak ve kişilik hakkı olarak düzenlenmiştir.

Hali hazırda düzeltme ve cevap hakkını barındıran mevzuatımız, dördüncü bölümde kapsamlı olarak irdelenecektir.

BÖLÜM 3

ULUSLARARASI BELGELER NEZDİNDE DÜZELTME VE CEVAP HAKKI

Bu bölümde düzeltme ve cevap hakkının dünyada ülkeler arası anlaşmalar kapsamında ne şekilde düzenlendiğini inceleyeceğiz. Uluslararası kurumların düzeltme ve cevap hakkına ilişkin nasıl bir bakış açısına sahip olduğuna ışık tutacağız.

3.1. Genel Olarak

Uluslararası kuruluşlar ve organizasyonlar ilk ortaya çıktığı zamanlarda daha çok devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek gibi bir rol üstlenmişlerdir. Ancak daha sonra değişen ve evrilen dünyada, kişiler de bu organizasyonların öznelerinden biri haline gelmiştir. Artık adını o çok duyduğumuz Avrupa Birliği (AB), Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların sadece ülkelerin birbirleriyle olan ilişkilerini değil, aynı zamanda kişilerin devletlerle olan ilişkilerini de düzenleyen bir takım düzenlemeleri kendi bünyelerinde ihdas ettiklerini görmekteyiz.

Düzeltme ve cevap hakkının uluslararası düzeyde tanınması ve korunması amacıyla uluslararası kuruluşlar nezdinde bu hakkın düzenlendiği ve ulusal düzeyde çoğu ülke mevzuatında da bu hakka yer verildiği görülmektedir (Ş. Acar, 2010, s. 20).

3.2. Birleşmiş Milletler Düzeyinde Yapılan Çalışmalar

Birleşmiş Milletler düzeyinde yapılan çalışmalar kapsamında sadece Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi'nden bahsedilecektir bu bölümde. Her ne kadar, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu tarafından hazırlanıp 10 Aralık 1948'de kabul edilen tarihi bir belge olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi de bazı kaynaklar tarafından düzeltme ve cevap hakkına ilişkin Birleşmiş Milletler bünyesinde yapılan bir çalışma olarak ifade edilse de, Bildirge kapsamında düzeltme ve cevap hakkına yer verilmediğinden, bu tez çalışmasında Birleşmiş Milletler nezdinde yapılan çalışmalara dahil edilmeyecektir.

3.2.1. Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1952 tarihli ve 630 sayılı kararı ile onaylanarak kabul edilen Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi, hemen hemen 10 yıllık bir zaman diliminden sonra, yani 24 Ağustos 1962 tarihinde ancak yürürlüğe girebilmiştir (Ş. Acar, 2010, s. 24; United Nations Treaty Collection, 24.08.1962).

Düzeltme Hakkı Sözleşmesi'nin başlangıç kısmını incelediğimizde aslında bu sözleşmenin neden ihdas edildiğini anlayabiliriz. Altı yıl sürüp 1945 senesinde sona eren İkinci Dünya Savaşından sonra, tabiri caizse, dünya artık savaş kelimesini bile duymak istemiyordu. Savaşın bitiminden altı sene sonra onaylanarak kabul edilen Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi'ni, dünyanın bir tür barış özlemi olarak nitelendirebiliriz.

Uzun süren savaş yıllarından sonra artık dünyada barışın tesis edilmesine hizmet etmeye çalışan ülkeler, bunun bir tezahürü olarak Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi'ni kurmuşlardır. Sözleşmenin başlangıç kısmında da yer aldığı üzere, bu sözleşme; insanların bilgi edinme hakkını gerçekleştirmek, bilgi ve fikirlerin ifade edilmesiyle halklar arasında karşılıklı anlayış tesis etmek, böylelikle yanlış anlaşılmalardan ve dolayısıyla savaştan korunmak, barışın bozulmasına neden olabilecek veya saldırganlığa yol açabilecek tüm söylemlere karşı durmak, ülke haklarının dostça ve barış içinde yaşamasını teminen gerçeğe aykırı bilgilerin yayılmasını önlemek, uluslararası manada saptırılmış ve gerçek dışı haberlerin yayılmasını önlemek, ortaya çıkacak olumsuz etkilerini en aza indirmek amaçlarıyla ve bir haber ajansı tarafından yapılan gerçek dışı veya yanlış haberden etkilenen bir devletin düzeltme yapmasının önemli olduğuna vurgu yaparak düzenlenmiştir (Bektaş, 1996, s. 118 aktaran Coşkun, 2006, s. 235).

İlk kısımda dilek ve temenniler ile bu sözleşmeden beklenen faydanın altı çizilmeye çalışılmış ve ayrıca, bazı ülkelerin kendi mevzuatlarının diğer ülkelerin yararlanabileceği bir düzeltme hakkı tanımadığına dikkat çekilerek, uluslararası manada bu tarz bir sözleşmenin faydalı olabileceği ifade edilmiştir.

İlk paragrafta da belirttiğimiz üzere, Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi 16 Aralık 1952 yılında kabul edilse de Amerika, İngiltere ve SSCB'nin muhalefeti nedeniyle ancak 24 Ağustos 1962 tarihinde yürürlüğe girebilmiştir. Sözleşmeyi ilk etapta imzalayan devletler şunlardır: Arjantin, Şili, Ekvator, Mısır, El Salvador, Etiyopya, Fransa, Paraguay ve Peru. Daha sonra Gine ve Kıbrıs'ın da katılması ve Guatemala'nın da çekincelerinden vazgeçmesi üzerine sayı 12'ye ulaşmıştır.

3.2.1.1. Sözleşmenin Uygulanma Şartları

Sözleşmenin ikinci maddesine göre; bir sözleşmeci devlet ile ilgili gerçeğe aykırı ve saptırılmış bir haber yapılması durumunda, bu devlet, haberin yayımlandığı diğer ülkelere kendi düzeltme metnini gönderebilecektir. Aynı zamanda, yayını yapan ülkenin haber ajansına ya da muhabirine de düzeltme metnini gönderip yayımlatabilecektir. Ancak düzeltme metni çok uzun olmamalı ve ilk habere ilişkin bilgileri de içermelidir.

Kanaatimizce, düzeltme metninin sadece haberi yapan ülkede yayımlanmasıyla yetinilmemesi ve yayının yapıldığı ülkelere de düzeltme metninin gönderilebilmesi yenilikçi bir yaklaşım olup, düzeltme metninin daha yüksek bir kitleye ulaşmasını sağlamış olacaktır.

Sözleşmenin üçüncü maddesi ise şu hükümleri içermektedir: Düzeltme metnini teslim alan devlet, beş gün içerisinde düzeltme metnini uluslararası konularda yapılan haberlere ilişkin kullandığı yöntemleri kullanarak ülkesindeki haber ajanslarına ve muhabirlerine duyurmak durumdadır. Sözleşmeci bir devletin, diğer bir sözleşmeci devletin bu sözleşme kapsamında talep ettiği düzeltme hakkına riayet etmemesi, yani düzeltme metnini işleme koymaması durumunda, mütekabiliyet ilkesi kapsamında düzeltme metni işleme konulmayan devlet, diğer devletin bu sözleşme kapsamında düzeltme hakkı talebini yerine getirmeyebilecektir.

Böylelikle, sözleşmeci devletlerden birinin düzeltme talebinin karşılanmamasının yaptırımı, kendisine de aynı şekilde davranılmasına katlanması gerekeceği şeklinde düzenlenmiştir. İleride ortaya çıkabilecek bir düzeltme hakkının işleme alınmaması tehlikesine binaen, sözleşmeci devletlerin, diğer devletlerden gelen düzeltme taleplerine özenle yaklaşmasının istendiği anlaşılmaktadır.

Sözleşmenin dördüncü maddesi, Birleşmiş Milletler'in olaya müdahil olduğu kısmı düzenlemektedir. Düzeltme metni işleme alınmayan sözleşmeci devlet, düzeltme metnini Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne gönderecek ve keyfiyeti metni işleme almayan sözleşmeci devlete bildirecektir. Bu bildirimi alan şikayet olunan devlet, beş gün içerisinde konuya ilişkin açıklamasını Genel Sekreterliğe yapacaktır. Genel Sekreterlik ise düzeltme metninin kendine tebliğinden itibaren 10 gün içerisinde sahip olduğu bilgi kanallarıyla vasıtasıyla, varsa şikayet edilen devletin yorumuyla birlikte, düzeltme metnini açıklanmasını sağlayacaktır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin olaya müdahil olması ile düzeltme hakkının uygulanması noktasında caydırıcı bir etkinin yaratılmaya çalışıldığı düşünülmektedir.

Beşinci madde ile de bu sözleşmenin uygulanması ve yorumlanması noktasında iki ya da daha fazla sözleşmeci devlet arasında meydana gelen bir uyuşmazlık olması durumunda, başkaca bir çözüm yolu bulunup uzlaşılamazsa, konu Uluslararası Adalet Divanı'na intikal edeceği kurala bağlanmıştır.

3.3. AB Düzeyinde Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde, AB kurulmadan önce Avrupa Toplulukları nezdinde yapılan düzenlemelere ve daha sonra da AB'nin kurulmasıyla Birlik nezdinde yapılan düzenlemelere kronolojik sırayla yer verilecektir.

AB'nin kuruluşundan önce de varlığını sürdüren Avrupa Toplulukları, AB'nin 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile kurulmasından sonra, onun birinci sütunu, yani temel yapıtaşlarından biri olarak varlığını 2009 yılında imzalanan Lizbon Anlaşması'na kadar devam ettirmiştir. Bu anlaşmayla, yerini tamamen AB'ye bırakmıştır (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2022).

3.3.1. 3 Ekim 1989 Tarihli 89/552/EEC Sayılı Direktif / Sınırsız Televizyon Direktifi

Avrupa Toplulukları Komisyonu'nun önerisi, Avrupa Parlamentosu'nun iş birliği ve Ekonomik ve Sosyal Komite'nin görüşü alınarak üye devletlerin televizyon yayınlarıyla ilgili mevzuatlarının koordinesine ilişkin Direktif 3 Ekim 1989 tarihinde Avrupa Toplulukları tarafından kabul edilmiş ve 17 Ekim 1989 tarihinde Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nde yayımlanmıştır. 1989 tarihli bu Direktif, Sınırsız Televizyon Direktifi olarak tarihte yerini almıştır. Adından da anlaşılacağı üzere, bu düzenleme sadece televizyon yayıncılığına ilişkindir (Eur-Lex European Union, 89/552/EEC).

Avrupa'da azımsanmayacak kadar kişinin görsel-işitsel sektörde istihdam ediliyor olması, hemen hemen her evde televizyon bulunuyor olması, bilgi alma vasıtasının radyodan televizyona evriliyor olması ve insanların artık ne duyduklarının yanı sıra ne gördüklerine de önem veriyor olması, radyo ve televizyon yayıncılığının hızla gelişmesi, bu alanda sürekli ve sayısı artan yeni hizmet türlerinin sunulmaya başlamasıyla artık görsel-işitsel iletişim alanının bir düzenlemeye ihtiyacının olduğu düşüncesi giderek hız kazanmaktaydı (Sarp, 2004, s. 34).

Bu ihtiyaca binaen düzenlenen Sınırsız Televizyon Direktifi, yedi bölüm ve 27 maddeden oluşmaktadır. Aynı zamanda, Avrupa ülkelerinin ortak pazar politikası

çerçevesinde televizyon yayınlarına ilişkin sadece tek bir pazarın olmasını ve televizyon yayınlarının serbest dolaşımını düzenleyen yasal bir belgedir. Televizyon yayınların üretimi, geliştirilmesi, yayınlara uygulanacak kurallar, küçüklerin korunması, reklamlar, sponsorluk ve bizim için önemli olan cevap hakkını bünyesinde barındırmaktadır.

Sınırsız Televizyon Direktifi'ne Belçika, Danimarka, Almanya, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz ve Birleşik Krallık olmak üzere 12 üye devlet katılmıştır.

Cevap hakkına, Direktif'in 6. bölüm 23. maddesinin birinci fıkrasında yer verilmiştir. Ayrıca, dördüncü fıkrasında cevap hakkının kullanılamayabileceği durumlar "numereus clausus" olarak sayılmıştır:

"(1) Üye Devletler tarafından medeni, idari veya ceza hukuku kapsamında kabul edilen diğer hükümlere halel getirmeksizin, milliyeti ne olursa olsun, meşru menfaatleri, özellikle itibarı ve iyi adı, bir televizyon programındaki yanlış bilgilerin iddia edilmesinden zarar gören herhangi bir gerçek veya tüzel kişinin bir cevap hakkı veya bunun eşdeğeri bir çaresi olması gerekir.

(4) Cevap hakkının kullanılması için yapılan bir başvuru veya buna eşdeğer çözümler, böyle bir cevabın birinci fıkrada belirtilen koşullara göre gerekçelendirilmemesi, cezalandırılabilir bir eylem içermesi, yayıncıyı medeni hukuk işlemlerine karşı sorumlu tutması veya kamu edep standartlarını ihlal etmesi durumunda reddedilebilir."

Görüldüğü üzere, kişinin korunacak haklarıyla ilgili kişinin adı ve itibarından bahsedilmekle birlikte, ayrıca meşru menfaatler ibaresi de kullanarak ileride ortaya çıkabilecek durumların da kapsam alanına alınmaya çalışıldığı düşünülmektedir. Bu itibarla, cevap hakkının kapsamına ilişkin genişletici yorum yapılmasına müsaade edilmektedir. Küçük bir nüans olarak da, üye devletlerde yaşayan herkese uyruğu fark etmeksizin cevap hakkının tanındığını görmekteyiz. Bu itibarla, hem cevap hakkını kullanabilecek kişilerin her milletten olabilmesi hem de fazlaca üye devlet tarafından kabul edilmesi dolayısıyla gerçek manada uluslararası bir belge niteliğini haizdir.

Ayrıca aynı madde başlığı altında ikinci fıkrada, üye devletlerin kendi yargı yetkisi altında bulunan tüm yayıncılık alanıyla ilgili olarak cevap hakkını veya eşdeğer bir çözüm yolunu tesis edeceği de hüküm altına alınmıştır. Buradan hareketle, Direktif'in üye devletler açısından bağlayıcı hükümler içerdiği görülmektedir.

Cevap hakkının kullanımının sınırı olarak da dördüncü fıkra ihdas edilmiştir. Buna göre yapılan başvuruda cevap hakkının birinci fıkra kapsamında gerekçelendirilememesi durumunda, yani kişi, menfaati, adı veya itibarının gerçek dışı haberlerle ihlal edildiğini

başvurusunda izah etmediğinde, başvurunun bir tehdit, hakaret veya haksız fiil ihtiva etmesi durumunda ya da genel ahlaka aykırılık içermesi durumunda reddedilme durumu ortaya çıkabilecektir.

Böylelikle de her ne kadar ilk paragrafta cevap hakkının kullanımına ilişkin genişletici yorum yapılmasına müsaade edilmiş olsa da, hakkın kullanımı esnasında geniş hareket alanının bulunmadığı ve bazı şartların sağlanması gerektiği, aksi halde cevap hakkı kapsamında yapılan başvurunun reddedilebileceği görülmektedir.

3.3.2. 30 Haziran 1997 Tarihli 97/36/EEC Sayılı Direktif / 1989 Tarihli Sınırsız Televizyon Direktifi'nde Değişiklik Yapan 1997 Tarihli Direktif

1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşmasıyla ya da namı diğer AB Anlaşmasıyla, AB resmen kurulmuş bulunuyordu. Yeni kurulan AB'nin birinci sütunu konumundaki Avrupa Toplulukları Komisyonu'nun önerisi ile Ekonomik ve Sosyal Komite'nin görüşü alınarak düzenlenen, "üye devletlerin televizyon yayınlarıyla ilgili mevzuatlarının koordinesine ilişkin 89/552/EEC sayılı Direktif'te değişiklik yapan Direktif" 30 Haziran 1997 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi tarafından kabul edilmiş ve 30 Temmuz 1997 tarihinde Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nde yayımlanmıştır (Eur-Lex European Union, 97/36/EEC).

Böylelikle 1989 tarihli Sınırsız Televizyon Direktifi'nde de değişikliğe gidilmiş ve 1989 tarihli Direktif'te yer alan 12 üye devlete Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in de katılmasıyla sayı 15'e ulaşmıştır.

1997 tarihli Sınırsız Televizyon Direktifi'nin 1. maddesinin otuzuncu fıkrasıyla, 1989 tarihli Direktif'in cevap hakkını düzenleyen 23. maddesinin birinci fıkrasında değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikle birlikte üye devletlere ekstra yükümlülükler getirilmiştir. Şöyle ki, üye devletlerin, cevap hakkının veya eşdeğer çözüm yollarının fiilen kullanılmasının, makul olmayan koşul ve düzenlemelerin dayatılmasıyla engellenmemesini sağlamaları gerekmektedir. Ayrıca cevabın, makul bir süre içinde, ilk yayınla uygun bir zamanda ve ilk yayına uygun bir şekilde yayınlanması gerekmektedir.

Bu değişiklikle birlikte, hakkın kullanılmasına engel teşkil edecek düzenleme ve dayatmaların üye devletler tarafından kaldırılması gerektiği, hakkın kullanılmasının önünün açılması gerektiği şeklinde değerlendirme yapılabilir. Yine hakkın kullanılması ve cevabın yayınlanması noktasında baz alınacak kriterlere ilişkin ilk düzenlemede yer almayan bazı noktalara değinilmiştir.

3.3.3. 11 Aralık 2007 Tarihli 2007/65/EC Sayılı Direktif / Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi

Giderek yaygınlaşan ve kitlelere yeni hizmetler sunan televizyon yayıncılığının düzenlenmesi amacıyla Sınırsız Televizyon Direktifi çıkarılmıştı, evet. Ancak tarihler 2000'li yılları gösterdiğinde artık cep telefonları ve internet üzerinden de yayınlara erişilebilmekteydi. Sadece televizyona ilişkin sektörü düzenleyen Sınırsız Televizyon Direktifi artık yetersiz kalmaktaydı. Dolayısıyla artık bu düzenlemenin değişmesi, güncellenmesi ve kapsamının genişletilmesi gerekiyordu.

Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ile Bölgeler Komitesi'nin görüşleri ve Komisyonun da önerisiyle "üye devletlerin televizyon yayınlarıyla ilgili mevzuatlarının koordinesine ilişkin 89/552/EEC sayılı Direktif'te değişiklik yapan Direktif" 11 Aralık 2007 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi tarafından kabul edilmiş, 18 Aralık 2007 tarihli AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanmış ve 19 Aralık 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Eur-Lex European Union, 2007/65/EC).

Dikkat edileceği üzere, 2007 tarihli bu Direktif ile bir önceki 1997 tarihli Direktif'te değil, ilk çıkan 1989 tarihli Direktif'te değişiklik yapılması öngörülmüştür.

2007 tarihli Direktif'in 1. maddesi ile 1989 tarihli Direktif'in başlığında yer alan "televizyon yayınları" ifadesi "görsel-işitsel medya hizmetleri" olarak değiştirilmiştir. Böylelikle görsel-işitsel medyanın kapsamının giderek genişlemesiyle Sınırsız Televizyon Sözleşmesi, 2007 yılında güncellenip değiştirilerek ve diğer kitle iletişim araçlarını da kapsar şekilde Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi olarak düzenlenmiş olmaktadır.

2007 tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ile birlikte birçok yeni alanda düzenlemeler yapılmış ve sözlüğe yeni terimler de eklenmiştir. İsteğe bağlı yayın tanımlaması yapılarak normal televizyon yayınlarından ayrı bir kategoride düzenlenmesi ve ayrıca medya hizmet sağlayıcılara doğrudan ve kolaylıkla ulaşılabilmesinin önünün açılması yeni düzenlemelerden bazılarıdır.

Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'nde cevap hakkı ile ilgili çok fazla değişikliğe gidilmemiştir. Sadece, Direktif'in 1. maddesinin yirmi beşinci fıkrası ile Sınırsız Televizyon Direktifi'ndeki cevap hakkını düzenleyen altıncı bölümün başlığı "cevap hakkı" yerine "televizyon yayınlarında cevap hakkı" olarak değiştirilmiştir.

Ancak şunu da söylemek gerekir ki, cevap hakkını düzenleyen madde metninin sadece "televizyon yayınlarında cevap hakkı" olarak düzenlenmesine rağmen, Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'nin düşünce ve temenniler kısmında yer alan elli üçüncü

paragrafında, cevap hakkının televizyon yayınları kapsamında yasal bir hak olduğu ve aynı zamanda çevrimiçi ortamda da uygulanabilmesinin mümkün olduğu ifade edilmekle birlikte, bir çevrimiçi ortam olan internet ortamından yapılan yayınlara ilişkin cevap hakkının uygulanıp uygulanamayacağı noktasında düzenlemenin tereddüt içerdiği ve açık olmadığı değerlendirilmektedir.

3.3.4. 10 Mart 2010 Tarihli 2010/13/EU Sayılı Direktif / 2010 Tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi

Avrupa Komisyonu'nun teklifiyle, "üye devletlerin görsel-işitsel medya hizmetlerine ilişkin mevzuatlarının koordinesine ilişkin Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi" 10 Aralık 2010 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi tarafından kabul edilmiş, 15 Nisan 2010 tarihli AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanmış ve 5 Mayıs 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Eur-Lex European Union, 2010/13/EU).

2010 tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'nin düşünce ve temenniler kısmında yer alan birinci paragrafında, önce Sınırsız Televizyon Direktifi olarak düzenlenen ancak daha sonra Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi başlığını alan 1989 tarihli 89/552/EEC sayılı Direktif'in çok fazla değişikliğe uğradığı belirtilerek, Direktif'e açıklık kazandırılması amacıyla bu sefer değişiklik yapılmaksızın yeniden düzenlendiği ifade edilmiştir.

Cevap hakkı bakımından inceleyecek olursak, bir önceki düzenlemeyle aynı hükümleri ihtiva ettiği ve yeni bir düzenleme içermediği görülmektedir. Ancak ileride bahsedeceğimiz üzere tarihi bir anlamı vardır ki; 2010 tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, hali hazırda yürürlükte olan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un altyapısını oluşturmaktadır.

3.3.5. 14 Kasım 2018 Tarihli (EU) 2018/1808 Sayılı Direktif / 2010 Tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'nde Değişiklik Yapan 2018 Tarihli Direktif

2010 tarihli son düzenlemeden sonra görsel-işitsel medya, özellikle internet kullanımının artmasının sonucu olarak hayli değişik bir çehreye bürünmüştür. Bu değişiklik, yeni hizmet türleri ve farklı kullanım alışkanlıklarını da birlikte getirmiştir. İnternetin televizyonla birlikte kullanımının yaygınlaşması ve cep telefonlarında da aktif bir şekilde görsel-işitsel medya imkanlarının artması özellikle genç yaş gruplarında olmak üzere, genel

olarak izleme alışkanlıklarını da değiştirmiştir. Televizyondaki yayınların birebir aynısının cep telefonları vasıtasıyla da erişilebilir hale gelmesi, görsel-işitsel medyaya erişim vasıtaları üzerinde de farklılıklar yaratmıştır.

Video klipler ve kullanıcılar tarafından oluşturulan içerikler de git gide ilgi görmeye başlamış, isteğe bağlı video hizmetlerinin yaygınlaşması ve video paylaşım imkanlarının da artmasıyla artık 2010 tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'nde güncelleme yapmamak için hiçbir sebep kalmamıştır.

Avrupa Komisyonu'nun teklifi, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ile Bölgeler Komitesi'nin görüşü alınarak, "değişen pazar gerçeklikleri karşısında üye devletlerin görsel-işitsel medya hizmetlerine ilişkin mevzuatlarının koordinesine ilişkin 2010 tarihli Direktifi'te değişiklik yapan 2018 tarihli Direktif" 14 Kasım 2018 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi tarafından kabul edilmiş, 28 Kasım 2018 tarihli AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanmış ve 18 Aralık 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Eur-Lex European Union, EU 2018/1808).

Bu düzenleme her ne kadar "günümüz" görsel-işitsel medyasını düzenlemek için yapılmışsa da, 2010 tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'nde yer alan cevap hakkında herhangi bir değişikliğe gitmemiş, 2010 tarihli düzenleme korunmuştur.

3.4. Avrupa Konseyi Düzeyinde Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'ne farklı bir açıdan bakılacak, Bakanlar Komitesi Kararları ve Avrupa Sınır-Ötesi Televizyon Sözleşmesi'ndeki düzenlemeler kronolojik olarak ele alınacaktır.

Türkiye, 5 Mayıs 1949 yılında Avrupa'da demokrasi ve insan haklarının savunulması gayesiyle kurulan Avrupa Konseyine, kuruluşundan üç ay sonra 9 Ağustos'ta üye olmuştur. Türkiye aynı zamanda kurucu üye sayılmaktadır (Dış İşleri Bakanlığı, t.y.).

3.4.1. AİHS

Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Avrupa Konseyi üye devletleri tarafından 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanıp 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe giren AİHS'ye, Mayıs 2015 itibarıyla Konsey üyesi olan 47 devletin tamamı taraf olarak yer almaktadır (İstanbul Bilgi Üniversitesi, t.y.).

Sözleşme ülkemiz açısından 4 Kasım 1950'de imzalanmakla birlikte, 19 Mart 1954 tarihli ve 8662 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra 18 Mayıs 1954 tarihinde yürürlük kesbetmiştir.

İnsan haklarının uluslararası manada tanınması ve korunması adına hem rol model olan hem de bu konuda düzenlenmiş tarihi bir sözleşme olan AİHS, kişileri uluslararası düzeyde hak ve özgürlük sahibi yapmakta ve taraf devletlere de bu hak ve özgürlüklere saygı duyulması açısından bazı yükümlülükler getirmektedir (Ş. Acar, 2010, s. 28,29).

AİHS'nin uluslararası çapta en büyük ve söz sahibi organı, denetim organı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'dir. Bu sözleşme sayesindedir ki, hak ve özgürlükleri ihlal edilen kişiler bu mahkemeye başvurabileceklerdir.

AİHS, insan hak ve özgürlüklerini tanıyıp koruma altına alırken aynı zamanda onların sınırsız olmadığını da belirtmiştir. Sözleşme'nin ifade özgürlüğünü düzenleyen hükmü 10. maddede yer almaktadır. Bu maddenin birinci fıkrasında herkesin ifade özgürlüğüne sahip olduğu, devlet tarafından veya ülke sınırları sebebiyle sınırlanamayacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak ikinci fıkrasında ise "başkalarının şöhret ve haklarının korunması" durumu, ifade özgürlüğünün kullanımının bir sınırı olarak düzenlenmiştir.

Kişilik hakkının, kişilerin şöhret durumu, resmi veya ismi gibi nitelikleri de kapsadığını, düzeltme ve cevap hakkının da kişilerin kişilik haklarını koruyucu bir görev üstlendiğini birinci ve ikinci bölümde ifade etmiştik. Her ne kadar AİHS'nin 10. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan başkalarının şöhret ve haklarının korunmasına ilişkin sınırlama koşulu Altunç tarafından AİHS'nin düzeltme ve cevap hakkını örtülü bir biçimde düzenlediği şeklinde yorumlansa da kendisiyle aynı kanaatte değiliz (2004, s. 27). Evet, 10. maddenin ikinci fıkrası gerçekten de ifade özgürlüğüne bir sınırlama getiriyor ancak bu durumun düzeltme ve cevap hakkının örtülü olarak düzenlendiği veya düzeltme ve cevap hakkına atıfta bulunduğu anlamına gelmemekte, böyle bir hakkın varlığına da delalet etmemektedir. Nitekim düzeltme ve cevap hakkı veya herhangi başka bir hakkın pozitif hukukta yer alıyor olması için ayrıca ve açıkça kanun koyucu tarafından düzenlenmesi gerekmektedir. Sözleşme'nin 10. maddesindeki sınırlamayla, ifade özgürlüğünde sınırın aşılmasıyla ancak haksız bir fiil ortaya çıkması durumunda tazminata hükmedilebileceği şeklinde yorum yapılabileceği kanaatindeyiz.

3.4.2. Bakanlar Komitesi'nin 1974 Tarihli ve 26 Sayılı İlke Kararı

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi'nin en önemli organlarından biridir. Her şeyden önce Konsey'in karar organıdır. Komite'nin üyeleri, üye devletlerin dış işleri bakanı veya daimi temsilcileridir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "Cevap Hakkı-Kişinin Basınla İlişkisindeki Konumu" adlı İlke Kararı, Komite tarafından 2 Temmuz 1974 tarihinde 233. Bakanlık Temsilcileri Toplantısı'nda kabul edilmiştir (Council of Europe, Res (74) 26, 02.07.1974).

İlke Kararı'nın giriş kısmında, AİHS'nin 10. maddesinde belirtilen ifade özgürlüğüne vurgu yapılmış, kamu müdahalesi olmadan ve coğrafi sınır tanımaksızın bilgi ve fikir alışverişi özgürlüğünün tanındığı ancak bunun bazı istisnalarının olduğu, başkalarının itibarının ve haklarının korunması noktasında ifade özgürlüğünün sınırsız olmadığı, bazı görev ve sorumluluklar getirdiği ifade edilmiştir.

Kişiler hakkında yanlış bilgi içeren yayınlara ve özel hayatına müdahale niteliği taşıyan ifadelere karşı bir çözüm yolu düzenlenmesinin önemli olduğuna yer verilmiş, farklı kaynaklardan bilgi paylaşımı yapılmasının kamu yararına hizmet ettiğine değinilmiş ve üye devletlerin asgari düzeyde bazı ilkelere uyması tavsiye edilmiştir.

Buna göre, kişilerle ilgili herhangi bir ortamda yayımlanan bilgilerle ilgili olarak, kişinin düzeltilmesinde haklı bir menfaatinin olması durumunda, hiçbir gecikmeye maruz bırakılmaksızın ve ilk yayınla aynı önem derecesinde olmak üzere etkili bir düzeltme imkanı tanınmalıdır. Düzeltme ve cevap hakkının ilk kez tanındığı çoğu düzenlemede olduğu gibi hakkın kullanımına ilişkin detaylara yer verilmediği, genel ifadeler kullanıldığı ve dolayısıyla da bu düzenlemenin çerçeve bir düzenleme olduğu görülmektedir.

Herhangi bir ortamda kişilerle ilgili yapılan yayınlarda, kişinin özel hayatına müdahale edilmesi veya kişinin onur, şeref ve haysiyetine saldırıda bulunulması hallerinde kişiye etkili bir hukuki başvuru yolunun tanınmış olması gerekmektedir. Görüldüğü üzere bu düzenlemede de başvuruların yapılabileceği yani ihlal sayılan haller "numereus clausus" olarak belirtilmiştir. Ancak, başvuruya konu olayda kamu menfaati, kişinin rızası ve yasalara uygunluk durumunun bulunmaması gerektiği ifade edilerek hakkının kullanımı noktasında bazı sınırlamaların olduğu belirtilmiştir.

Bir diğer tavsiye ilkeye göre, bu düzenlemede yer alan hiçbir ilke sansürü destekleyici olarak yorumlanamayacak ve kullanılamayacaktır. Burada da Konsey'in sansür konusunda kırmızı çizgilerinin olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

İlke Karar metninde bazı terimlerin tanımlarına da yer verilmiştir. "Kişi" tanımından kasıt, vatandaşlık ve yerleşim yeri gözetmeksizin tüm gerçek ve tüzel kişilerdir.

"Ortam" tanımından kasıt ise, gazete ve televizyon gibi periyodik nitelikteki bilgilerin halka duyurulması için kullanılan herhangi bir iletişim aracı olarak tanımlanmıştır. "Herhangi bir iletişim aracı" ifadesi burada kritiktir çünkü ucu açık bir ifadedir. Ortaya çıkmış veya çıkacak başka türlü iletişim araçlarının da bu düzenlemeye dahil edilebileceği değerlendirilmektedir.

"Etkili düzeltme imkanı" ibaresi ise; düzeltme hakkı, cevap hakkı veya basın konseylerine şikayet gibi yasal veya başka türlü bir telafi yolu olarak kullanılabilecek her türlü imkanı ifade etmektedir. Böylelikle, adli veya idari fark etmeksizin üye devletlerin kişilere etkili düzeltme imkanını tanıyabileceği düzenlenmiştir.

Düzenlemede tavsiye edilen ilkeler olarak yer alan bu ifadelerin hiçbir ayrım yapmaksızın tüm ortamlarda uygulanmasının amaçlandığı belirtildikten sonra, düzenlemenin ek kısmında, üye devletlere asgari düzeyde düzenlemelerini tavsiye ettiği kurallara yer verilmiştir.

Buna göre; bir gazetede, süreli yayında, radyo veya televizyon yayınında veya süreli yayın niteliğindeki diğer herhangi bir ortamda bir gerçek veya tüzel kişi hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılması durumunda, bu kişi cevap hakkını kullanabilecektir.

Ayrıca, cevap hakkının kullanılması üzerine, yayının yapıldığı ortam, bu cevabı yayımlamakla yükümlüdür. Ancak, cevap hakkı başvurusu makul bir süre içerisinde yapılmazsa, cevabın uzunluğu hakkının kullanımı için gerekli olan miktarı aşarsa, cevap hakkı itiraz edilen hususların düzeltilmesine ilişkin değilse veya bir suç teşkil ediyorsa ya da başvurucu meşru menfaatinin varlığını gösteremiyorsa cevap hakkı kapsamında yapılan başvuru yayıncı tarafından reddedilebilecektir. Bu düzenleme kapsamında, cevap hakkının kullanımının sınırsız olmadığı ve bazı kurallara tabi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yukarıda da bahsettiğimiz üzere, çerçeve düzenleme etkisi devam etmektedir. Şöyle ki, hakkın kullanımına ilişkin başvuru süresinin ne olduğu net bir şekilde belirlenmemiş, "makul bir süre" tanımı yapılmıştır. Cevabın uzunluğuna ilişkin de muğlak ifadelere yer verilmeye devam edilmiş, "hakkın kullanımı için gerekli olan miktar" ifadesi kullanılmıştır ki bu ifade ucu açık ve yoruma müsait bir ifadedir.

Cevap hakkı başvurusuna ve cevap, ilk yapılan yayına verilenle aynı öneme sahip olmalıdır. Aynı zamanda cevabın yayımlanmasında gecikme yapılmaması düzenlenmiştir. Böylelikle, cevap hakkının meşruiyeti ve önemi pekiştirilmek istenmiştir.

Şurası önemlidir ki; cevap verme hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını teminen, yayını yapan ortamın temsilcisi ile cevabı yayımlayacak sorumlu kişinin ulusal mevzuat tarafından belirlenmesi öngörülmüştür. Ayrıca, cevabı yayımlayacak olan sorumlunun hiçbir şekilde bir dokunulmazlığının da olamayacağı düzenlenmiştir. Bunun, yerinde bir düzenleme olduğu kanaatindeyiz. Zira bu düzenlemeyle birlikte, cevap hakkını kullanacak olan kişinin başvuru yapacağı yeri veya kişiyi bilebilmesi ve cevabın yayımlanması noktasında sorumlu olan kişinin bulunabilir olmasının amaçlandığını düşünmekteyiz. Özellikle de, cevabı yayımlamakla görevli kişinin dokunulmazlığının olmaması, bu kişinin görevine daha ihtimamlı yaklaşmasını, cevap hakkının uygulanabilirliğinin sağlanması konusunda daha özverili ve dikkatli davranmasını sağlamaya yönelik başarılı bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir.

Bu kuralların tüm ortamlar için uygulanması gerektiği ve cevap hakkının kullanılması noktasında herhangi bir uyuşmazlık yaşanması durumunda cevabın ivedi şekilde yayımlanması amacıyla mahkemeye başvurulabileceği belirtilmiştir. Bu tavsiye kuralla da, bir ihtimal dahi cevabın yayımlanmaması durumunda, başvurucuya cevabın ivedi yayımlanmasını teminen mahkemeye başvurabilme imkanı getirilmiştir. Böylelikle cevap hakkı sahipleri, cevaplarının yayımlanması noktasında yayıncıların inisiyatifine bırakılmamış olacaktır.

Tavsiye kurallar her ne kadar çerçeve hükümler içerse de, üye devletler tarafından detaylı düzenlemelere ulusal mevzuatta yer verilebilecektir. Bu tez çalışmamızda daha önce incelediğimiz çoğu düzenlemeden farklı olarak üye devletlerin hepsinin imzaladığı ortak bir görsel-işitsel medya kuralları bütünü düzenlemektense, Avrupa Konseyi'nin üye devletlere kendi ulusal mevzuatlarında yer vermek üzere önerilerde bulunduğunu görmekteyiz.

3.4.3. Avrupa Sınır-Ötesi Televizyon Sözleşmesi (ASTS)

Avrupa Konseyi tarafından ihdas edilen ASTS, AB tarafından ihdas edilen Sınırsız Televizyon Direktifi ile sık sık karıştırılmaktadır. İki tarihi belge de 1989 tarihinde düzenlenmekle birlikte, ASTS, Sınırsız Televizyon Direktifi'nden beş ay önce düzenlenmiştir. Bu özelliğiyle de, Avrupa'da televizyon yayıncılığının sınır ötesi serbest dolaşımını düzenleyen ilk uluslararası anlaşma olarak tarihte yerini almaktadır. 1989 tarihli Sınırsız Televizyon Direktifi de önsözünde, ASTS'yi kabul ettiğini belirtmiştir (Eur-Lex European Union, 89/552/EEC).

Ayrıca belirtmekte fayda vardır ki, Sınırsız Televizyon Direktifi, AB üye devleri nezdinde uygulanırken, ASTS Avrupa Konseyi'ne üye devletler nezdinde yürürlük bulmaktadır.

Görsel-işitsel medya sektörüne ilişkin yeni gelişmelerin Avrupa'ya yansıması, televizyon yayıncılığının değişen standartları ve iktisadi boyutu, özel yayıncılık sahasındaki yenilikler gibi konuların ele alındığı "Birinci Avrupa Kitle İletişimi Bakanlar Konferansı" Viyana'da 1986 yılında düzenlenmiş olup, bu konferans ASTS'nin temel yapıtaşını oluşturmaktadır. Bu konferansla birlikte, sınır ötesi yayıncılığın Avrupa Konseyi çerçevesinde geliştirilmesi ve düzenlenmesi için fikir birliğine varılmış, sınırları aşan yayıncılığın önemi ve gerekleri üzerine fikir teatilerinde bulunulmuştur (Sarp, 2004, s. 57).

Strazburg'da düzenlenen ASTS, 5 Mayıs 1989 tarihinde Avrupa Konseyi ile Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf olan üye devletlere imzaya açılmış, 1 Mayıs 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Council of Europe, ETS No. 132, 05.05.1989). Türkiye ise bu Sözleşmeyi 7 Eylül 1992 tarihinde imzalamıştır. 12 Aralık 1993 tarihli ve 21786 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ASTS, 1 Mayıs 1994 tarihinde ülkemizde yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:21786, 12.12.1993).

ASTS, 8. maddesinde cevap hakkına yer vermiştir. Madde hükmü şu şekildedir:

"Her ileten taraf 3. madde anlamı içinde, kendi yetki alanlarındaki kuruluşlar ve teknik vasıtalarla iletilen veya yeniden iletilen programlarla ilgili olarak, milliyetine ve ikamet yerine bakılmaksızın, her gerçek ve tüzel kişinin cevap hakkını veya benzer yasal veya idari yolları arama hakkını kullanma imkanını düzenler. İleten taraf, özellikle, cevap hakkı kullanımının zamanlama ve diğer düzenlemelerinin ve bu hakkın veya benzer yasal veya İdari yolların zamanlama ve usuller bakımından etkili biçimde uygulanmasını sağlar.

Bu amaçla, program hizmetinden sorumlu yayıncının ismi, yapılan yayınlarda düzenli aralıklarla ve uygun bir şekilde belirtilecektir."

Görüleceği üzere, cevap hakkıyla ilgili gayet basit ve çerçeve bir yasal düzenleme yapılmıştır. Madde metninde yer alan "ileten taraf" ibaresinden kasıt, ilk yayının yapıldığı ve yayının uyduya ilk gönderildiği taraftır. Cevap hakkının gerçek ve tüzel kişilere tanındığı görülmekle birlikte, hakkın veya eşdeğer başvuru yolunun düzenlenmesi ve etkili bir şekilde hizmete sunulması noktasında sorumluluk ileten taraf devletlere yüklenmiştir.

Bu zamana kadar incelediğimiz diğer çoğu düzenlemeden farklı ancak Bakanlar Komitesi'nin 1974 Tarihli ve 26 Sayılı İlke Kararı ile de benzer olarak, ilgili program hizmetiyle sorumlu yayıncının isminin belirli aralıklarla duyurulmasına ilişkin bir düzenlemeye de gidilmiştir. Böylelikle, cevap hakkının kullanımı esnasında muhatap

alınacak veya husumet yöneltilecek kişi veya kurumun da bilgilerinin erişilebilir olmasının amaçlandığı söylenebilir.

Ayrıca, her bir tarafın temsilcilerinden oluşan bir Daimi Komite vardır ve Komite'nin bu Sözleşmenin uygulanmasını takip etmek, Sözleşmenin uygulanması esnasında ortaya çıkabilecek sorunları tartışmak, görüş vermek ve gerektiğinde de tavsiye karar hazırlamak gibi görevleri vardır (RTÜK, t.y.).

İleride de bahsedeceğimiz üzere, 1989 tarihli ASTS'nin ulusal mevzuatımızdaki en büyük yansıması 13 Nisan 1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un ihdas edilmesi olmuştur.

3.4.4. Avrupa Sınır-Ötesi Televizyon Sözleşmesini'nde Değişiklik Yapan Protokol

ASTS'nin ilk halinin 1989 yılında kabul edilmesinden sonra görsel-işitsel sektörde yaşanan teknolojik ve ekonomik gelişmelerin yanı sıra, Avrupa merkezli olmak üzere yeni iletişim tekniklerinin ve hizmetlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, artık Sözleşme üzerinde bir takım değişiklikler yapılmasının gerekiyor oluşu Avrupa Konseyi'ni bu konuda adım atmak üzere harekete geçirmiştir.

1997 tarihli Direktif'le birlikte Sınırsız Televizyon Direktifi'nde kapsamlı değişiklikler yapılmasını müteakip, hem üye devletlerle birlikte yayıncı kuruluşların hukuki sorumluluklarının netleştirilmesi hem de ASTS ile Sınırsız Televizyon Direktifi'nin uyumlu hale getirilmesini teminen Strazburg'da düzenlenen Avrupa Sınır-Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nde Değişiklik Yapan Protokol, 1 Ekim 1998 tarihinde devletlerin onayına sunulmuş, 1 Mart 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Council of Europe, ETS No. 171, 01.10.1998). Ülkemizde ise bu Protokol 15 Temmuz 2003 tarihli uygun bulma kanunu ile onaylamış, ardından 16 Ekim 2003 tarihli ve 25261 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:25261, 16.10.2003).

Bu Protokol ile birlikte cevap hakkına ilişkin 8. maddenin metin kısmında küçük bir değişiklik yapılmış ancak anlam ve hüküm olarak herhangi bir değişikliğe yer verilmemiş, maddenin eski önemi korunmuştur.

3.4.5. Bakanlar Komitesi'nin 2004 Tarihli ve 16 Sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "Yeni Medya Ortamında Cevap Hakkı" adlı Tavsiye Kararı, Komite tarafından 15 Aralık 2004 tarihinde 909. Bakanlık Temsilcileri Toplantısı'nda kabul edilmiştir (Council of Europe, Rec (04) 16, 15.12.2004).

2004 tarihli Tavsiye Kararı'nın giriş kısmında, Komite'nin 1974 tarihli ve 26 sayılı "Cevap Hakkı - Kişinin Basınla İlişkisindeki Konumu" adlı İlke Kararı'nın düzenlenmesinden sonra Avrupa'da medya sektöründe meydana gelen teknolojik gelişmelerin, mevcut düzenlemeler üzerinde değişiklik yapılması amacıyla yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine yer verilmiştir. Çoğu uluslararası ve ulusal düzenlemenin gerekçesinde olduğu gibi, Bakanlar Komitesinin cevap hakkına ilişkin yeniden düzenleme ihtiyacında bulunmasının gerekçesi de artık eski mevzuatın yeni dönemin ihtiyaçlarına cevap veremiyor olmasıdır.

Cevap hakkının gerçek veya tüzel kişileri, haklarında yapılan yanlış bilgilendirilmelere karşı koruması gerektiği hususunun altı tekrar çizilmiş ve önemli bir detaya da yer verilerek, düşünce ve fikirlerin yayılmasının Tavsiye Kararı'nın kapsamı dışında tutulması gerektiği belirtilmiştir. Burası dikkat çekicidir çünkü bu tez çalışmamız kapsamında düzeltme ve cevap hakkına ilişkin incelediğimiz hiçbir uluslararası düzenlemede düşünce ve fikirlere ayrı bir parantez açılmasının ve bunların cevap hakkından ayrık tutulmasının net bir şekilde ifade edildiğinden bahsetmemiştik.

Bir diğer önemli detay da, cevap hakkının çevrimiçi ortamda da kullanılabilecek uygun bir imkan olduğunun belirtilmesidir. Çevrimiçi ortam ifadesi, 2007 tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'nde bahsedilmesinden bile önce, ilk olarak 2004 tarihli işbu Tavsiye Kararı nezdinde düzenlenmekle tarihi bir nitelik arz etmektedir. Ayrıca, cevap hakkının kullanılmasının, kişinin sahip olduğu diğer hakları etkilemeyeceği de ifade edilmiştir.

Komite'nin Tavsiye Kararı'nın son bölümünde ise, üye devletlere, çevrimiçi veya çevrimdışı ortamlarda yer alan yanlış bilgilerin hızlı bir biçimde düzeltilmesini sağlayan bir cevap hakkı veya eşdeğer bir çözüm yolu üzerinde inceleme yapmaları ve gerekirse ulusal mevzuatlarına bu düzenlemeyi dahil etmeleri tavsiye edildikten sonra, önce "ortam" tanımı yapılmış daha sonrasında ise cevap hakkının uygulanması noktasında uyulması gereken bazı asgari prensipler belirlenmiştir.

Ortam terimi; gazeteler, süreli yayınlar, radyo, televizyon ve web tabanlı haber servisleri gibi, ister çevrimiçi ister çevrimdışı olsun, bazı düzenlenmiş bilgilerin halka

periyodik olarak yayılması için kullanılan her türlü iletişim aracını ifade etmektedir. Komite'nin bundan bir önceki, yani 1974 tarihli İlke Kararı'nda da "ortam" teriminin tanımının yapıldığını, gazete ve televizyon gibi periyodik nitelikteki bilgilerin halka duyurulması için kullanılan herhangi bir iletişim aracı olarak ifade edildiğini, bunun ucu açık bir düzenleme olduğunu, ileride ortaya çıkabilecek farklı ortam ve iletişim araçlarının da bu düzenlemeye dahil edilebilmesinin kapısının açık bırakıldığını yukarıda 1974 tarihli İlke Kararı'na ilişkin başlıkta ifade etmiştik. Gerçekten de, 1974 tarihli İlke Kararı'nın düzenlenmesindeki saikin, 2004 tarihli Tavsiye Kararı'nda apaçık ortaya çıktığını söylemeliyiz. Nitekim, ilk düzenlemede ucu açık bırakılan "ortam" teriminin, 2004 tarihli düzenlemede "web tabanlı çevrimiçi ve çevrimdışı haber servisleri" dahil edilerek tanımlanması, yapılan ilk düzenlemenin ne kadar ileri görüşlü bir altyapıya sahip olduğunun önemli bir göstergesidir. Yeni düzenlemeyle birlikte, artık internet üzerinden yapılan haber servisleri de bir ortam olarak kabul edilecek ve cevap hakkının uygulanma alanına dahil olabilecektir.

Cevap hakkının uygulanmasına ilişkin asgari prensipler ise şu şekilde sıralanmıştır:

1. Cevap hakkının kapsamı: Klasik bir tanım yapılarak, kişinin uyruğunun veya ikametgahının bir önemi olmaksızın, her gerçek veya tüzel kişiye, medyada kendisi hakkında yanlış bilgiler sunan ve kişilik haklarını etkileyen herhangi bir bilgiye tepki gösterme imkanı sağlayan bir cevap hakkı veya eşdeğer bir çözüm yolunun temin edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.
2. İvedilik: Cevap hakkı kapsamında yapılan başvurunun, ihlale konu yanlış bilgilerin yayımlanmasından itibaren makul bir süre içinde ilgili ortama/yayıncıya iletilmesi gerektiği ve söz konusu ortam/yayıncı tarafından ilgili yanıtın gecikme olmaksızın kamuoyuna duyurulması gerektiği prensip edinilmiştir.
3. Önem: Cevap hakkına ilişkin başvuru yapıldıktan sonra, cevap metninin, ihlale konu yayının hitap ettiği aynı topluluğa ulaşması ve aynı etkiyi göstermesi için, ilk yayına verilen önemin aynısının cevap metnine verilmesi gerekmektedir.
4. Ücret karşılığı olmaması: Cevap metni, başvurucudan hiçbir ücret alınmaksızın kamuoyuna duyurulmalıdır.
5. İstisnalar: Aşağıda yer alan bazı durumlarda, cevap hakkı kapsamında yapılan başvurunun reddedilebileceği ifade edilmiştir.
    - Cevap metninin uzunluğu, yanlış bilgilerin düzeltilmesi için gerekli olanı aşarsa

- Cevap metni, itiraz edilen olguların düzeltilmesine ilişkin değilse
- Cevap metninin yayımlanması durumunda, suç teşkil eden bir durum ortaya çıkıyorsa, içerik sağlayıcıyı medeni hukuk kovuşturmalarına maruz bırakıyorsa, kamu ahlakına aykırılık teşkil ediyorsa
- Cevap metni, üçüncü kişilerin haklarını ihlal ediyorsa
- Başvuran kişi, meşru menfaatinin varlığını gösteremiyorsa
- Cevap metninin dili, itiraz edilen yayının dilinden farklıysa
- İtiraz edilen bilgiler, kamu makamlarının veya mahkemelerin gerçeğe uygun raporlarının bir parçası durumundaysa

6. Cevap hakkının etkin kullanımının güvence altına alınması: Hakkın etkili kullanımını teminen, yayıncıların, cevap talebinin yöneltilebileceği kişinin adını ve iletişim bilgilerini kamuoyu ile paylaşması istenmektedir. Aynı zamanda, üye devletlerin ulusal mevzuatında, yayıncıların yayımladığı bilgi veya programların bir kopyasını en az ne kadar süreyle muhafaza etmesi gerektiğine dair hükümler içermesi gerektiği ifade edilmektedir.
7. Elektronik arşivler: İtiraz edilen bilgiler kamuya açık bir arşivdeyse ve cevap hakkı da uygulanmışsa ve mümkünse, yayınlanan ilk bilgilerin bir cevaba tabi olduğuna ilişkin ilk bilgiler ile cevap metni bilgileri arasında bir bağlantının kurulması sağlanmalıdır.
8. Uyuşmazlıkların çözümlenmesi: Yayıncı eğer cevap metnini yayımlamazsa veya cevap başvurucuyu tatmin edici bir şekilde yayımlanmazsa, başvurucunun bu durumu mahkemeye veya cevabın yayımlanmasını emretmeye yetkili başka bir makama taşıyabilme imkanına sahip olması tavsiye edilmektedir.

Görüldüğü üzere, cevap hakkının uygulanmasına ilişkin asgari prensipler yenilikçi düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Ancak, cevap hakkı kapsamında yapılacak başvurunun yapılacağı sürenin "makul bir süre" olarak belirtilmesi, her ne kadar bu asgari prensipler birer çerçeve düzenleme niteliğinde olsa da, üye devletler açısından uygulamada ve düzenlemede süreye ilişkin farklı ifadelerin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilecektir.

Cevap hakkına ilişkin yapılan başvurudan ve cevabın yayımlanmasından herhangi bir ücret alınamayacağı hususunun da uluslararası belgelerde ilk kez düzenlendiği görülmektedir.

Cevap metninin reddedilebileceği durumlara ilişkin olarak da "gerekli olan miktar" ibaresinin yine bir muğlaklık oluşturduğu değerlendirilmekle birlikte, cevap metninin farklı bir dilde yazılması durumunun, cevap hakkının kapsamında yer alan "kişinin uyruğuna veya ikametgahına bakılmaksızın uygulanması gerektiği"ne dair ifadeyle tezatlık oluşturduğu düşünülmektedir. Nitekim, yayıncı ile farklı uyruğa sahip olan veya farklı ikametgahta yaşayan birinin farklı bir dil kullanıyor olması veya farklı dilde konuşabiliyor olması ihtimalinin yüksek olduğu gerçeği karşısında, cevap hakkının farklı dilde yazılmasının ret sebebi olması, Komite'nin cevap hakkının etkin kullanılmasının sağlanmasını teminen düzenlediği Tavsiye Karar'ın genel amacına aykırı olarak, hakkın kullanımını zorlaştıracağı düşünülmektedir.

Yine yenilikçi bir düzenleme olarak, yayıncıların yayımladığı bilgi veya programları en az belli bir süre saklamaları gerektiğine ilişkin düzenlemeyle birlikte de yayıncılara bir takım sorumluluklar yüklenmiş olup, cevap hakkı kapsamında yapılan başvuruyla ilgili olarak yayın kaydına ihtiyaç duyulması durumunda yayıncı tarafından saklanan suretten temin edilebilmesi yolu düzenlenmiştir. Bu düzenleme, hali hazırda yürürlükte bulunan 6112 sayılı Kanun'un "Yayın kayıtlarının muhafazası" başlıklı 25. maddesiyle benzer bir nitelik taşıdığı görülmektedir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:27863, 03.03.2011).

Bir diğer yeni düzenlemeyle de; itiraza konu bilgi veya yayın elektronik ortamdan ulaşılabilir durumdaysa ve cevap hakkı da kullanılmışsa, elektronik ortamdan söz konusu bilgi veya yayına ulaşan kişilerin, aynı zamanda cevap metnine de ulaşabilmesi amacıyla bir bağlantı bulunması gerektiği ifade edilmiştir. Böylelikle, ilk yayını gören kişinin kolaylıkla ve ivedi bir şekilde cevap metnine de ulaşabilmesinin amaçlandığı söylenebilir.

Bunların dışında, çevrimiçi hizmetlere ilişkin yeni düzenlemeler içeren Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi'ne üye devlerin tümü tarafından olumlu karşılanmamıştır. Şöyle ki, Birleşik Krallık ve Slovakya daimi temsilcileri çevrimiçi hizmetlere ilişkin maddeler sebebiyle bu Tavsiye Karara uyup uymama konusunda haklarını saklı tuttuklarını belirtmişlerdir (Council of Europe, Rec (04) 16, 15.12.2004).

BÖLÜM 4

6112 SAYILI KANUN'DA VE TÜRK POZİTİF HUKUKUNDA DÜZELTME VE CEVAP HAKKI

Bu bölümde, ülkemizde hali hazırda düzeltme ve cevap hakkına ilişkin yasal hükümler bulunduran düzenlemeler irdelenecektir. Ayrıca, 6112 sayılı Kanun'dan önce yürürlükte bulunan mülga 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'la ilgili açıklamalara da kıyas yapılabilmesini teminen yer verilecektir.

Her ne kadar 2007 tarihli ve 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" yürürlüğe girdiği ilk haliyle "İçeriğin yayından çıkarılması ve cevap hakkı" başlıklı 9. maddesiyle cevap hakkını düzenlemiş olsa da, 2014 tarihli ve 6518 sayılı Kanun'la söz konusu 9. madde başlığının "İçeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi" şeklinde değiştirilmesiyle cevap hakkı Kanun kapsamından çıkarılmıştır. Bu sebeple bu tez çalışmasında yer verilmeyecektir.

4.1. Mülga 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun

Türkiye'nin 14 Nisan 1987 tarihinde AB'ye tam üyelik başvurusunu yapmasıyla birlikte, ulusal mevzuatın AB mevzuatına uyumlaştırılması çalışmaları da başlamıştır. Bu kapsamda, sosyal hayattan ekonomik hayata kadar her alanda AB müktesabatı çerçevesinde adımlar atılmaya başlanmıştır.

Her alanda olduğu gibi medya alanında da bir mevzuata ve politikaya sahip olan AB'nin medya politikası ifade ve basın özgürlüğü ile medyada çoğulculuk üzerine kurulmuştur. Türkiye AB'ye tam üyeliğine ilişkin AB ile Türkiye arasında açılan başlıklardan 10 numaralı başlık "Bilgi Toplumu ve Medya"dır. Bu çerçevede Türkiye'den ulusal görsel-işitsel mevzuatını AB ile uyumlaştırması beklenmektedir (Coşkun S. , 2017, s. 201).

Diğer taraftan, görsel-işitsel medya sektörüne ilişkin yeniliklerin Avrupa'da geniş yer bulması, televizyon yayıncılığının değişen standartları ve ekonomik boyutu, özel yayıncılık sahasındaki yeniliklerle birlikte sınır ötesi yayıncılığın Avrupa Konseyi çerçevesinde geliştirilip düzenlenmesine ilişkin fikir birliğine varıldığını ve ASTS'nin 1

Mayıs 1993 tarihinde Avrupa'da, bundan bir sene sonra 1 Mayıs 1994 tarihinde ülkemizde yürürlüğe girdiğini ASTS konu başlığında ifade etmiştik.

AB müktesebatına uyum çalışmaları devam ederken, ASTS'nin de Avrupa Konseyi'nce ihdas edilmesiyle, Türkiye açısından görsel-işitsel medya alanında yeni bir adım atmanın zamanı gelmiş; bu kapsamda 3984 Kanun 13 Nisan 1994 tarihinde kabul edilmiş ve bundan bir hafta sonra 20 Nisan 1994 tarihli ve 21911 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:21911, 20.04.1994).

3984 sayılı Kanun'un 28. maddesinde düzeltme ve cevap hakkı şu şekilde düzenlenmiştir:

"Gerçek ve tüzel kişilerin kişilik haklarına saldırı teşkil eden yayınlar ile gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkı tanınması için ilgililer yargı yoluna başvurabilirler.

Yayın kuruluşları yaptıkları her yayının bandını bir yıl muhafazaya mecburdur. İlgili dava açmaya esas olmak üzere, yazılı olarak Üst Kurula başvurarak yayın bandından ücretini ödeyerek bir kopya isteyebilir.

Yargıya yapılan başvuru üzerine yargı gerekli incelemeyi yapar. Başvuru yerinde görülürse düzeltme ve cevap, saldırı teşkil eden veya gerçeğe aykırı yayının yapıldığı aynı saatte, aynı program içinde yayınlanır. Yayın süresi ve şeklini halin icabına ve delillere göre hakim takdir eder.

Kişilerin yargıya başvurmaları yayından itibaren 10 gün içinde yapılır. Mahkeme 3 gün içinde karar verir. Verilen karara karşı tebliğden itibaren 3 gün içinde bir üst mahkemeye itiraz edilebilir. Üst mahkeme 3 gün içinde karar verir. Verilen karar kesindir.

Mahkeme kararı ilgili kuruluşa tebliğ edildiğinin ertesi günü yayın yapılır.

(Değişik altıncı fıkra: 23/1/2008 – 5728/468 md.) Yayını yapmayan veya karara uygun şekilde yapmayan veya geciktiren kuruluşun yayınlarından sorumlu en üst yöneticisi ile kuruluşun sahibi olan anonim şirketin yönetim kurulu başkanı hakkında üç bin günden dokuz bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ayrıca, kuruluşa Üst Kurulca üç aya kadar gelir getirici yayın yapma yasağı verilebilir; fiilin tekrarı halinde yayın izni iptal edilir. Hangi yayınların gelir getirici yayınlar olduğu Üst Kurul tarafından belirlenir.

Yetkili ve görevli mahkeme ulusal yayın yapan kuruluşlar için Ankara Sulh Ceza Mahkemesi, bölgesel ve yerel yayın yapan kuruluşlar için başvuru sahibinin ikametgahı sulh ceza mahkemesidir.

(Değişik: 15/5/2002-4756/12 md.) Gerçek ve tüzel kişilerin ayrıca genel hükümlere göre ilgili yayın kuruluşuna karşı tazminat davası açma hakkı saklıdır. Yayın kuruluşu ile

birlikte şirketin yönetim kurulu başkanı da müştereken ve müteselsilen sorumludur. Zarar doğurucu fiilin işlenmesinden sonra yayın kuruluşunun devredilmesi, başka bir kuruluşla birleşmesi veya sahibi olan şirketin herhangi bir surette değişmesi halinde yayın kuruluşunu devralan, birleşen ve her ne suretle olursa olsun yayın kuruluşunun sahibi veya hissedarı olan şirket ve şirketin yönetim kurulu başkanı da bu fiil nedeniyle hükmedilen tazminattan yayın kuruluşu ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludur. Tazminat talebinin haklı görülmesi halinde (...)[6] fiilin ağırlık derecesine göre belirlenir. On milyar liralık alt sınır her yıl Maliye Bakanlığınca ilan edilen yeniden değerleme oranında artırılır. Bu maddeye göre açılacak manevi tazminat davalarında hakim tensip kararı ile birlikte bilirkişiyi de tayin eder ve davayı en geç altı ay içinde karara bağlar.

(Ek: 15/5/2002-4756/12 md.) Bu maddeye göre açılan davalarda tazminata hükmedilmesi halinde, bankalarca uygulanan en yüksek işletme kredisi faizi üzerinden temerrüt faizine de hükmedilir.

(Ek onuncu fıkra: 23/1/2008 – 5728/468 md.) Radyo veya televizyon yayınları yoluyla işlenen suçlardan dolayı sorumluluk, Türk Ceza Kanunu'nun iştirak hükümlerine göre yayını yöneten veya programı yapanla birlikte sorumlu müdüre aittir. Ancak şirketi idare ve temsile yetkili kişilerin, sorumlu müdürün incelemesinden geçmeden veya rızası hilafına bir yayına karar vermiş olması halinde; kendileri sorumlu olurlar. Bu hüküm, yayın kuruluşunun bu Kanundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz."

Kanun ayrıca, düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunması gerektiği hususunu uyulması gereken bir yayın ilkesi olarak "Yayın ilkeleri" başlıklı 4. maddesinin ikinci fıkrasının (ı) bendinde düzenlemiştir.

4.1.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları

Mülga 3984 sayılı Kanun'a göre, düzeltme ve cevap hakkının ortaya çıkabilmesi için öncelikle bir gerçek veya tüzel kişinin kişilik haklarına saldırı niteliğinde bir yayın yapılması veya gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen bir yayının mevcut olması gerekmektedir. Bu iki hal hakkın doğumuna sebebiyet verebilecektir.

Kişilik hakkına ilişkin genel nitelikteki kişisel değerleri, kişinin resmi, sesi, şeref ve onuru, vücut bütünlüğü ve sağlığı, özel hayat alanı, ekonomik ve ticari hayatı ile meslek durumuna ilişkin bilgiler olarak sayabiliriz (Helvacı, 2007, s. 74-100).

Örneğin; bir radyo ve televizyon yayınında bir kişiye hakaret edilmesi veya onun resmiyle dalga geçilmesi yahut mesleğiyle ilgili küçük düşürücü ifadeler kullanılması, onun

kişilik hakkı kapsamında yer alan haysiyetine, resmine ve mesleğine saldırı niteliği taşıyacağından bir kişilik hakkı ihlali durumu söz konusu olacaktır. Haliyle, düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesi de gündeme gelecektir.

Tüzel kişilerin ise gerçek kişiler gibi yaşam, özel hayat veya ses gibi kişilere özgü kişisel bilgileri olmamakla birlikte; ticari şerefi, haysiyeti veya saygınlığı ile ticari sırları gibi kişilik hakkı kapsamında değerlendirilebilecek kişisel verileri bulunmaktadır. Bu niteliklerin radyo ve televizyonlar vasıtasıyla ihlal edilmesi durumunda da ilgili tüzel kişilik düzeltme ve cevap hakkı başvurusunda bulunabilecektir.

Ayrıca "gerçeğe aykırılık" ifadesinin tam olarak neyi yansıttığına da değinmekte fayda vardır. Kanaatimizce, burada kanun koyucunun bahsettiği şey "görünürde gerçeklik" ifadesidir. Nitekim, Doğan da bu konuda bizimle aynı kanaattedir (Doğan, 2014, s. 488). Görünürde gerçeklik ise "o anda, olay anında görünen gerçek" veya "bir haberin verildiği andaki ortaya çıkış biçimine uygun olması" anlamına gelmektedir (Yargıtay H.G.K., 06.05.2009). Örneğin; televizyonda yayımlanan bir haber programında, ülkemizde meydana gelen deprem felaketi sonrasında kişinin kendi evine girip üzerine giyecek bir şeyler almasına ilişkin görüntüleri, kişi hakkında yargı organlarınca henüz bir karar verilmeden "yağmacı gözaltına alındı" başlığıyla yayımlamak "görünürde gerçeklik" ile bağdaşmamaktadır. Zira kişinin yağmacı olup olmadığı konusunda bir karar verilmemiştir. Bu haberin görünürde gerçeklik ile uygun başlığı "yağma şüphesiyle bir kişi gözaltına alındı" veya "eve girerken görüntülenen bir kişi gözaltına alındı" şeklinde olabilirdi.

Nitekim Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 15.05.2018 tarihli ve 2016/529 E. 2018/4185 K. Sayılı kararında yer alan "*... basın, objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayın yapmalıdır. O anda ve görünürde var olup da sonradan gerçek olmadığı anlaşılan olayların yayınından da basın sorumlu tutulmamalıdır."* ifadeleri de bu görüşü destekler niteliktedir (Yargıtay 4. H. D., 15.05.2018).

Şuraya dikkat etmek gerekir ki, Kanun'da da belirtildiği üzere yayının gerçeğe aykırı olduğu iddiası hakkın kullanımına ilişkin başvuru için yeterli olacaktır. Ancak kabul edilebilirlik açısından incelemesi sulh ceza hakimlikleri nezdinde yapılacaktır.

Ayrıca önemli bir fark olarak, 3984 sayılı Kanun "kişilik haklarına saldırı teşkil eden yayınları" düzeltme ve cevap hakkı kapsamına dahil etmesine rağmen, ileride de inceleyeceğimiz üzere Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 32. maddesi "kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması" halinde düzeltme ve cevap hakkının uygulama alanı bulabileceğini belirtmiştir. Kişilerin şeref ve haysiyeti onun kişilik haklarındandır evet, ancak kişilik hakları ifadesinin bundan çok daha fazlasını kapsadığını birinci bölümde ifade

etmiştik. Dolayısıyla, 3984 sayılı Kanun'un, söz konusu düzeltme ve cevap hakkının Anayasa'da düzenlenen halinin dışına çıktığı ve hakkın sınırlarını Anayasa hükmüyle çelişecek şekilde genişlettiği düşünülmektedir. 3984 sayılı Kanun'daki düzenleme bu yönüyle İçel tarafından da eleştirilmektedir (İçel, 2017, s. 436,437).

Ancak bu aykırılık durumu 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'la birlikte düzeltilmiş olacaktır.

4.1.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler

Mülga 3984 sayılı Kanun kapsamında düzeltme ve cevap hakkı hem gerçek hem tüzel kişiler için tanımlanmıştır. Kamu kurum ve kuruluşları açısından bu hakkın kullanımının uygun olduğu değerlendirilmektedir. Zira Kanun'da özel hukuk tüzel kişisi veya kamu hukuku tüzel kişisi olarak bir ayrıma gidilmediği görülmektedir.

Düzeltme ve cevap hakkını, kişilik haklarına saldırıda bulunulan veya hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılan kişiler kullanabilecektir. Gerçek kişiler için bu hak, şahıs varlığı haklarından ve mutlak haklardan olması hasebiyle ehil olmayanlar ve küçükler tarafından da kullanılabilecektir. Aynı zamanda bu kişilerin kanuni temsilcileri de bu hak kapsamında başvuru yapabilecektir.

İçel, avukatların vekaletnamelerinde bu hakkın kullanımına ilişkin özel bir hüküm bulunması halinde düzeltme ve cevap hakkını kullanabileceği kanaatinde iken, Coşkun ise avukat vekaletnamelerinde genel yetki olmasının hakkın kullanımı açısından yeterli olacağını düşünmektedir (Coşkun A., 2002, s. 89; İçel, 2017, s. 439). Ancak kanaatimizce, mutlak bir hak olan ve şahıs varlığı hakları kategorisinde yer alan düzeltme ve cevap hakkının kullanımı için boşanma, mirasın reddi veya isim değişikliği taleplerinde olduğu gibi özel yetki içeren bir vekaletname verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Tüzel kişiliği haiz olmayan kuruluşlar açısından ise, bünyesinde bulunan gerçek kişilerin düzeltme ve cevap hakkını kullanabilecekleri savunulmaktadır (İçel, 2017, s. 439).

4.1.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü

Mülga 3984 sayılı Kanun'a göre kişilik haklarına saldırı teşkil eden yayınlar ile gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen yayınlara karşı düzeltme ve cevap hakkı gerçek ve tüzel kişiler tarafından sadece yargı yoluna başvurularak kullanılabilmektedir. Doğrudan veya

dolaylı da olsa yayıncıya başvurmak gibi bir düzenlemeye gidilmemiş, hakkın kullanımı konusunda sadece yargı makamları yetkili kılınmıştır.

Kişiler, kişilik haklarını ihlal eden veya gerçeğe aykırı olduğunu düşündükleri yayınlara karşı yayın tarihinden itibaren 10 gün içinde mahkemeye başvurabilecektir. Ulusal yayın yapan kuruluşlar için bu mahkeme Ankara Sulh Ceza Mahkemesi iken, bölgesel ve yerel yayın yapan kuruluş söz konusu ise bu durumda başvuru sahibi ilgilinin bulunduğu yer sulh ceza mahkemesi görevli ve yetkili olacaktır.

Başvuru sonrasında mahkeme üç gün içinde kararını verecektir. Başvurunun yerinde görülmesi halinde, düzeltme ve cevabın başvuruya konu yayının yapıldığı aynı saatte ve aynı program içinde yayınlanması gerekmektedir. Yayın süresi ve şekline ilişkin mahkemeye takdir yetkisi tanınmıştır. Başvuru yerinde bulunmazsa mahkemece ret kararı verilecektir. Mülga 3984 sayılı Kanun kapsamında, her iki karara karşı da itiraz edilebilmesinin yolu açıktır. İtirazlar bir üst mahkemeye, yani asliye ceza mahkemesine yapılacaktır. Üst mahkeme de bu itiraza ilişkin kararını üç gün içinde verecektir ve bu karar kesindir, yani bu karara ilişkin herhangi bir itiraz veya üst mahkeme yolu gözükmemekte olup uygulanması zorunlu bir karardır. Kararın yayıncıya tebliğ edildiği günün ertesi gününde düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvuruya ilişkin cevabın yayımlanması gerekmektedir.

4.1.4. Düzeltme ve Cevap Hakkı Kapsamında Yayın Yapılmasından İmtina Edilmesi Halinde Sorumluluk

Mülga 3984 sayılı Kanun kapsamında, düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvuruya mahkemenin onay vermesini müteakip yayın yapmaktan imtina eden veya gereği gibi yayın yapmayan kuruluşlar, bir takım yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmektedirler.

4.1.4.1. Adli Yönden

Düzeltme ve cevap başvurusunun kabul edildiğine ilişkin mahkeme kararının kendisine tebliğinden sonraki gün cevap metninin yayımlanması gerektiğini yukarıda belirtmiştik. Bu karara uymayarak yayın yapmayan, yayını geciktiren veya yayını mahkemenin ve kanunun belirlediği usuller dairesinde yapmayan kuruluşlarla ilgili olarak, yayınlardan sorumlu en üst yönetici ile kuruluşun sahibi olan anonim şirket yönetim kurulu başkanına üç bin günden dokuz bin güne kadar adli para cezası verilebilecektir.

Ayrıca, düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvuruya konu olan yayın ile birlikte Türk Ceza Kanunu kapsamında bir suç işlenmesi halinde de sorumluların cezai sorumlulukları gündeme gelebilecektir.

4.1.4.2. İdari Yönden

Mülga 3984 sayılı Kanun'a göre, düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvuru sonucu verilen mahkeme kararına rağmen düzeltme ve cevap metnini yayınlamayan, geciktiren veya gerektiği gibi yayınlamayan kuruluşların adli yönden yaptırıma tabi tutulması, onların idari açıdan yaptırıma tabi tutulmasına engel teşkil etmemektedir.

Düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yayını hiç veya gereği gibi yayımlamayan ya da geciktiren kuruluşa Üst Kurul tarafından üç aya kadar gelir getirici nitelikte yayın yapma yasağı verilebilecektir. Hatta aynı fiilin tekrarı durumunda ise kuruluşun yayın lisansının iptaline kadar gidebilecek kademeli bir müeyyide sistemi öngörülmüştür.

Aynı Kanun'un "Uyarı, para cezası, durdurma ve iptal" başlıklı 33. maddesinin birinci fıkrası kapsamında, düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasına ilişkin yayın ilkesinin ihlali halinde radyo ve televizyon kuruluşları uyarı cezasıyla karşı karşıya kalabilecek veya kuruluştan özür dilemesi istenebilecektir. Özür dilenmemesi veya aykırılığın tekrarı halinde ise ihlale konu program yayınının takdiren bir ila 12 keze kadar durdurulması söz konusu olabilecektir.

4.1.4.3. Hukuki Yönden

Kişilerle ilgili yapılan bu yayınlar ilgili başvuru yolu sadece düzeltme ve cevap hakkında yapılanla sınırlı değildir. Mülga 3984 sayılı Kanun kapsamında, söz konusu yayınlara karşı genel hükümlere göre tazminat davası da açılabilmektedir. Örneğin, kişiler, bu yayınlar sebebiyle uğradığı zararların tazminini isteyebilecektir.

4.2. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

AB'ye tam üyelik kapsamında ASTS ile uyumlu bir düzenleme yapılması çalışmalarının sonucu olarak 3984 sayılı Kanun ihdas edilmiştir. Ancak Mart 1989 tarihli

ASTS'den sonra, gerek AB bünyesinde gerek Avrupa Konseyi bünyesinde radyo ve televizyon sektörünü düzenlemeye yönelik hayli çalışma yapılmıştır. Sırasıyla Ekim 1989 tarihli Sınırsız Televizyon Direktifi ve 1997 tarihinde bu Direktif'te yapılan değişiklik, 1998 tarihli ASTS'de değişiklik yapan protokol, 2004 tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 16 sayılı Tavsiye Kararı, son olarak 2007 ve 2010 tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'yle Avrupa'da görsel-işitsel sektöre ilişkin mevzuatın yenilenen ve değişen ihtiyaçlar kapsamında tamamen yeni bir hal alması, ülkemizde de yeni bir adım atılması noktasında belirleyici olmuştur. Mülga 3984 sayılı Kanun da günün şartlarına uyumlaştırılmak amacıyla neredeyse 20 kez değişikliğe uğramış, Anayasa Mahkemesi'nce verilen bazı iptal kararlarıyla da düzenlemenin artık temelden ele alınması gerektiği ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Böylelikle, 3 Mart 2011 tarihli ve 27863 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6112 sayılı Kanun'la birlikte 3984 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır (T.C. Resmi Gazete, Sayı:27863, 03.03.2011).

Düzeltme ve cevap hakkı 6112 sayılı Kanun'da da yer almakla birlikte, Kanun'un 18. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

"(1) Gerçek ve tüzel kişiler, kendileri hakkında şeref ve haysiyetlerini ihlal edici veya gerçeğe aykırı yayın yapılması halinde, yayın tarihinden itibaren altmış gün içinde, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamak ve suç unsuru içermemek kaydıyla, düzeltme ve cevap yazısını ilgili medya hizmet sağlayıcıya gönderir. Medya hizmet sağlayıcılar, hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç yedi gün içinde, cevap ve düzeltmeye konu yayının yapıldığı saatte ve programda, izleyiciler tarafından kolaylıkla takip edilebilecek ve açıkça anlaşılabilecek biçimde düzeltme ve cevabı yayınlar. Düzeltme ve cevap hakkı doğuran programın yayından kaldırıldığı veya yayınına ara verildiği durumlarda, düzeltme ve cevap hakkı, yedi günlük süre içinde anılan programın yayın saatinde kullandırılır. Düzeltme ve cevapta, buna neden olan yayın belirtilir.

(2) Düzeltme ve cevabın birinci fıkrada belirtilen süre içinde yayınlanmaması halinde bu sürenin bitiminden; birinci fıkra hükümlerine aykırı şekilde yayınlanması halinde düzeltme ve cevabın yayınlandığı tarihten itibaren on gün içinde ilgili kişi, mahkemeden cevap ve düzeltmenin birinci fıkra hükümlerine uygun olarak yayınlanmasına karar verilmesini isteyebilir. Yetkili ve görevli mahkeme; başvuru sahibinin ikamet ettiği yerdeki sulh ceza mahkemesi, başvuru sahibinin yurt dışında ikamet etmesi halinde Ankara Sulh Ceza Mahkemesidir.

(3) Sulh ceza hakimi, istemi üç gün içinde duruşma yapmaksızın karara bağlar. Bu karara karşı tebliğden itibaren yedi gün içinde yetkili asliye ceza mahkemesine itiraz edilebilir. Asliye ceza mahkemesi itirazı üç iş günü içinde inceleyerek kesin karara bağlar.

(4) Hakim tarafından düzeltme ve cevabın yayınlanmasına karar verilmesi halinde, birinci fıkradaki yedi günlük süre, sulh ceza hakiminin kararına itiraz edilmemişse kararın kesinleştiği tarihten; itiraz edilmişse asliye ceza mahkemesi kararının tebliği tarihinden itibaren başlar.

(5) Düzeltme ve cevap hakkına sahip olan kişinin bu hakkı kullanmadan ölmesi halinde, bu hak mirasçılarından biri tarafından kullanılabilir. Bu durumda, ölümün altmış günlük düzeltme ve cevap hakkı süresi içinde gerçekleşmiş olması kaydıyla, kalan düzeltme ve cevap hakkı süresine otuz gün ilave edilir.

(6) Gerçek ve tüzel kişilerin kişilik haklarını ihlal eden yayın hizmetlerinden doğan maddi ve manevi zarardan dolayı, medya hizmet sağlayıcı kuruluş ile birlikte programın yapımcısı müştereken ve müteselsilen sorumludur.

(7) İlgili kişi birinci fıkrada belirtilen cevap ve düzeltme hakkını, aynı süreler içinde doğrudan sulh ceza mahkemesinden isteyebilir."

6112 sayılı yeni Kanun da tıpkı Mülga 3984 sayılı Kanun gibi yayınlarda düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunması gerektiğine bir yayın ilkesi olarak yer vermiştir. Bu yayın ilkesi, Kanun'un "Yayın hizmeti ilkeleri" başlıklı 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde şu şekilde yer almaktadır:

"Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır."

RTÜK mevzuatında düzeltme ve cevap hakkının yer aldığı bir düzenleme daha vardır. 2 Kasım 2011 tarihli ve 28103 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"in "Yayın hizmeti ilkeleri" başlıklı 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yayın hizmetleriyle ilgili olarak şu hüküm yer almaktadır (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28103, 02.11.2011):

"Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır. Mahkemenin karar verdiği cevap ve düzeltme metinleri, sesli ve görüntülü olarak izleyicilerin veya radyolarda sesli olarak dinleyicinin kolaylıkla takip edebileceği şekilde yayınlanır."

Ancak belirtmekte fayda var ki; 28 Haziran 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 8. maddesinde yer alan hükümle birlikte, sulh ceza mahkemelerinin kaldırılarak yerine sulh

ceza hakimliklerinin kurulduğu anlaşılmaktadır (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 29044, 28.06.2014):

"(1) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte sulh ceza mahkemeleri kaldırılmıştır.

(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yirmi gün içinde sulh ceza hâkimlikleri kurulur."

Dolayısıyla, 28 Haziran 2014 tarihinden itibaren düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılacak başvuruların sulh ceza hakimliklerine yapılması gerekmektedir. Bu tarihten önceki uygulama ise, sulh ceza mahkemelerine başvurulması şeklindedir.

Ayrıca, aynı 6545 sayılı Kanun'un bu kez 74. maddesiyle, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun "İtiraz usulü ve inceleme mercileri" başlıklı 268. maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde değişikliğe gidilmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25673, 17.12.2004; Sayı: 29044, 28.06.2014):

"Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hâkimliğinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen hâkimliğe; son numaralı hâkimlik için bir numaralı hâkimliğe; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine aittir."

Bu itibarla, 28.06.2014 tarihinden itibaren sulh ceza hakimliği kararlarına karşı itiraz makamının numara olarak kendisini takip eden sulh ceza hakimliği olduğu, son numaralı sulh ceza hakimliği için ise ilk numaralı sulh ceza hakimliği olduğu anlaşılmaktadır. Misal; 5. Sulh Ceza Hakimliği kararına karşı itiraz, varsa 6. Sulh Ceza Hakimliğine yapılacak, yoksa 1. Sulh Ceza Hakimliğine yapılacaktır. 28.06.2014 tarihinden önceki uygulama ise, sulh ceza hakimliği kararlarına karşı asliye ceza mahkemelerine başvurulması usulüdür.

4.2.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları

6112 sayılı Kanun kapsamında düzeltme ve cevap hakkına başvurabilmek için kişilerle ilgili şeref ve haysiyetlerini ihlal edici veya kişiler hakkında gerçeğe aykırı yayınlar yapılması gerekmektedir. Bu iki durumdan herhangi birinin gerçekleşmesi hakkın kullanımı açısından yeterlidir.

Mülga 3984 sayılı Kanun'da kişilik haklarına saldırı teşkil eden hemen her yayın düzeltme ve cevap hakkı kapsamına alınabilmektedir. Anayasa'nın 32. maddesinde

düzeltme ve cevap hakkının kişilerin şeref ve haysiyetlerine dokunulması durumunda söz konusu olmasına rağmen, 3984 sayılı Kanun'da sınırları çok geniş olan kişilik haklarına her saldırı halinin hak kapsamına alınması Anayasa'ya aykırılık teşkil etmekteydi. Zira kişilerin şeref ve haysiyeti, onların kişilik haklarından sadece bir tanesidir. Ancak kişilik haklarının kapsamı ise çok geniştir. Mülga 3984 sayılı Kanun düzeltme ve cevap hakkının uygulanabilir alanını, Anayasa'da çizilen sınıra rağmen ve Anayasa'ya aykırı olarak genişletmiş durumdaydı. Bu konudaki eleştirilerimizi Mülga 3984 sayılı Kanun'u işlerken ifade etmiştik.

Ne var ki, 6112 sayılı Kanun ile birlikte, her kişilik hakkı ihlali vakasının düzeltme ve cevap hakkına konu olabilmesinin önüne geçilmiş ve kişilik haklarından şeref ve haysiyetin ihlalinin söz konusu olması durumunda düzeltme ve cevap hakkına başvurulabileceği hüküm altına alınmıştır. Böylelikle, hakkın kullanım sahasına ilişkin Anayasa'ya aykırılık durumu ortadan kaldırılmış bulunmaktadır.

Şeref ve haysiyet; kişinin hayatı, yaşam biçimi, davranışları, hareketleri ve sözlerinin kendi iç dünyasında veya diğer insanlar nezdinde oluşturduğu değer yargılarının tümü anlamına gelmektedir (Bayraktar & Dönmezer, 2016, s. 380). Kişinin duygu ve düşünceleri ile kendi özsaygı ve sevgisi onun iç dünyasına ait değerlerdir. Kişilerin dışarıya açılan kapısından çıkan davranışları, söylediği sözleri, tutumları, mesleği ve uğraşları karşısında diğer insanların kişiyle ilgili iyi ya da kötü değer yargıları oluşacaktır. Bu değer yargılarının yarışması durumunda kişinin şeref ve haysiyetinin dış dünyaya ilişkin temelleri oluşmuş olacaktır.

Gerçeğe aykırılık ile ilgili 3984 sayılı Kanun'u incelerken yaptığımız açıklamalar bu kısımda da geçerlidir. Ancak 6112 sayılı Kanun açısından "gerçeğe aykırılık iddiası" düzeltme ve cevap hakkının kullanılması açısından yeterli olmayacaktır. Nitekim Kanun, gerçeğe aykırı bir yayının yapılmış olması şartını aramakta olup, gerçeğe aykırılığın iddia düzeyinde kalmasını hakkın kullanımına uygun bulmamaktadır.

4.2.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler

6112 sayılı Kanun'a göre düzeltme ve cevap hakkını kullanmaya yetkili kişiler gerçek ve tüzel kişiler olarak ifade edilmiştir. Kanun'u incelediğimizde tüzel kişilere ilişkin bir ayrıma gidilmediği görülmektedir. Buradan hareketle hem kamu hukuku tüzel kişilerinin hem de özel hukuk tüzel kişilerinin radyo ve televizyon yayınları bakımından düzeltme ve cevap hakkını kullanabilmesinin mümkün olduğu değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kamu hukuku tüzel kişiliğini haiz kamu kurum ve kuruluşlarının, Kanun'da sözü edilmediğinden

bahisle düzeltme ve cevap haklarının bulunmadığı yönündeki İçel'in düşüncelerine katılmamaktayız (İçel, 2017, s. 436,437). Zira Kanun metninde ne tüzel kişilere ilişkin bir ayrım ne de kamu hukuku tüzel kişilerinin bu haktan ayrık tutulduğuna ilişkin bir ibare yer almaktadır.

Düzeltme ve cevap hakkını kişinin mirasçısı da kullanabilecektir. Kanun'a göre; hak sahibi kişi başvuru süresi içinde ölürse, mirasçılarından biri düzeltme ve cevap hakkını kullanabilecektir. Hak sahibinin ölümü altmış günlük hak kullanım süresi içinde gerçekleşmişse, mirasçısının düzeltme ve cevap hakkı başvuru yapabilmesini teminen kalan süreye 30 gün daha ilave edilmesi öngörülmüştür. Böylelikle, hak sahibinin ölümü dolayısıyla süre yönünden oluşabilecek mağduriyetlerin önüne geçilmek istenmiştir. Ayrıca her ne kadar Kanun, mirasçılardan sadece birinin bu hakkı kullanabileceğini ifade etmişse de, kanımızca mirasçıların ortak irade belirterek yapacağı bir başvurunun da reddedilmemesi gerekir. Zira, kanun koyucu burada tek bir mirasçının bile başvurusunun düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesi için yeterli olduğunu ifade etmeye çalıştığı değerlendirilmektedir (Güleç, 2014, s. 88).

18 yaşını dolduran tam ehliyetli kişilerin düzeltme ve cevap hakkının kullanılması noktasında tam yetkili olduğunu ifade etmekle birlikte, avukatlar vekaletnamelerine eklenecek özel bir hükümle vekil olarak düzeltme ve cevap hakkını kullanabilecekledir. 18 yaşından küçükler ise düzeltme ve cevap hakkının niteliği gereği şahsi bir hak olmasından hareketle doğrudan kendileri kullanabileceği gibi kanuni temsilcileri veya vekilleri aracılığıyla da kullanabilirler.

Tüzel kişiliği bulunmayan kuruluşların bünyesinde bulunan gerçek kişiler aracılığıyla bu haklarını kullanabileceği yönünde Mülga 3984 sayılı Kanun açısından ifade ettiğimiz görüşümüz 6112 sayılı Kanun açısından da geçerlidir.

4.2.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü

6112 sayılı Kanun, düzeltme ve cevap hakkı başvurusunda bulunabilmek için hak sahibine iki farklı yol tanımıştır. Birinci ihtimalde kişi, şeref ve haysiyetini ihlal edici veya kendisi hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılmasını müteakip altmış gün içinde medya hizmet sağlayıcıya başvurabilecektir.

"Medya hizmet sağlayıcı" kavramı, Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının (l) bendinde *"Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmeti içeriğinin seçiminde editoryal sorumluluğu bulunan ve bu hizmetin düzenlenme ve yayınlanma*

biçimine karar veren tüzel kişi" olarak; "isteğe bağlı yayın hizmeti" ise (h) bendinde *"Programların kullanıcının seçtiği bir zamanda ve münferit isteği üzerine medya hizmet sağlayıcı tarafından düzenlenmiş bir program kataloğuna bağlı olarak izlendiği veya dinlendiği yayın hizmeti"* olarak tanımlanmıştır.

Hak sahibi bu başvuruyla medya hizmet sağlayıcıya ilettiği düzeltme ve cevap metninde, ihlale neden olan yayından bahsetmeli, üçüncü kişilerin hukuk çerçevesinde korunmakta olan menfaatlerine aykırı ifadeler kullanmamalı ve herhangi bir suç unsuruna yer vermemelidir. Düzeltme ve cevap metnini alan medya hizmet sağlayıcı, metnin üzerinde hiçbir düzeltme ve ekleme yapmadan en geç yedi gün içinde yayınlamalıdır. Ayrıca düzeltme ve cevap metni, ihlale konu yayınla aynı saate ve programda yayınlanmalı; yayın, izleyiciler tarafından kolayca ve açıkça takip edilip anlaşılabilecek şekilde olmalıdır.

İhlale konu programın düzeltme ve cevap metninin yayınlanması gereken sürede yayında olmaması ihtimali de kanun koyucu tarafından göz önünde bulundurulmuştur. İhlale konu programın sonradan yayından kaldırılmış veya yayınlarına ara verilmiş olması durumunda, düzeltme ve cevap hakkı, yedi günlük süresi içinde söz konusu programın yayın saatinde kullanılabilecektir.

6112 sayılı Kanun uyarınca, düzeltme ve cevap metninin medya hizmet sağlayıcı tarafından süresinde yayınlanmaması durumunda hak sahibinin sulh ceza hakimliğine başvurma imkanı da bulunmaktadır. Hak sahibi bu hakkını, düzeltme ve cevap metninin yedi günlük süre içinde yayımlanmaması durumunda bu sürenini bitiminden itibaren; metnin yayınlanması ancak yayının ihlale konu aynı programda veya saatte olmaması ya da metin üzerinde değişiklik yapılması gibi şekli koşullara uyulmayarak yapılması durumunda yayın tarihinden itibaren 10 gün içinde kullanabilecektir.

İsabetli bir kararla, yetkili ve görevli mahkeme hak sahibi başvurucunun ikamet ettiği yerdeki sulh ceza hakimliği olarak belirlenmiştir. Ancak başvuru sahibinin ikamet adresi yurt dışı ise Ankara Sulh Ceza Hakimliği görevli ve yetkili olacaktır.

Başvuruyu alan sulh ceza hakimliği, düzeltme ve cevap hakkına ilişkin metnin Kanun'a uygun şekilde yayımlanmasına karar verilmesine yönelik istemle ilgili kararını üç gün içinde duruşma yapmadan dosya üzerinden verecektir. Bu karar taraflara tebliğ edildikten sonra yedi gün içinde sonraki sayılı sulh ceza hakimliğine itiraz edilebilmektedir. İtirazı alan sulh ceza hakimliği de üç iş günü içerisinde bu konuya ilişkin kararını kesin olarak verecektir. Görüldüğü üzere 6112 sayılı Kanun da iki aşamalı bir karar süreci öngörmüştür.

Peki, sulh ceza hakimliği tarafından düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına karar verilirse süreler ne şekilde işleyecektir? Bu durum Kanun'un 18. maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenmiş olup; metnin yayınlanmasına ilişkin yedi günlük süre, eğer sulh ceza hakimince verilen karara itiraz edilmemişse kararın kesinleşmesinden itibaren, itiraz edilmişse de itiraz üzerine karar veren sonraki sayılı sulh ceza hakimliği kararının tebliğinden itibaren işlemeye başlayacaktır.

6112 sayılı Kanun'un düzeltme ve cevap hakkı kapsamında başvuru yapılabilmesi için kişilere sunduğu diğer yol ise medya hizmet sağlayıcı kuruluşa başvurmaksızın doğrudan sulh ceza hakimliğine başvurulmasıdır. Kişi bu ihtimalde de ikamet adresinde bulunan sulh ceza hakimliğine, ikameti yurt dışı ise Ankara Sulh Ceza Hakimliğine başvurabilecektir.

İki alternatif yolun da kendilerine göre olumlu ve olumsuz yanı vardır. İlk olarak medya hizmet sağlayıcı kuruluşa başvurulması durumunda, kuruluş eğer metni yayınlarsa, sulh ceza hakimliği yerine kuruluşa başvurulması hızlı bir sonuç verdiğinden hak sahibi kişi açısından daha doğru bir tercih yapılmış olacaktır. Ancak medya hizmet sağlayıcı kuruluşun düzeltme ve cevap metnini yayınlamaması durumunda kişi sulh ceza hakimliğine başvurmak durumunda kalacak ve süreç uzayacaktır. Bu ihtimalde de kişinin önce sulh ceza hakimliğine başvurmuş olmayı dilemiş olma ihtimali hayli fazladır.

4.2.4. Düzeltme ve Cevap Hakkı Kapsamında Yayın Yapılmasından İmtina Edilmesi Halinde Sorumluluk

6112 sayılı Kanun kapsamında da tıpkı Mülga 3984 sayılı Kanun'da olduğu gibi, kişilerin düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yaptıkları usulüne uygun ve haklı başvurularının yayınlanmaması ve bu haklarına saygı gösterilmemesi durumunda medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar bazı yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmektedirler.

4.2.4.1. İdari yönden

Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yayınlarında, 6112 sayılı Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasına ilişkin yayın ilkesini ihlal etmeleri durumunda, aynı Kanun'un "İdari yaptırımlar" başlıklı 32. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirlerinin yüzde birinden yüzde üçüne kadar kuruluşa

idari para cezası verilmesine hükmedilmiştir. 32. maddenin beşinci fıkrasında ise; yaptırım kararının tebliğinden itibaren aynı ihlalin bir yıl içinde 20'den fazla meydana gelmesi halinde medya hizmet sağlayıcı kuruluşun beş güne kadar yayın durdurma cezasıyla tecziyesine karar verileceği; bir yıl içinde tekrar aynı ihlalin söz konusu olması halinde bu kez medya hizmet sağlayıcı kuruluşun beş günden 10 güne kadar yayınlarının durdurulmasına, ihlalin ikinci tekrarında ise kuruluşun yayın lisansının iptaline karar verileceği hususları hüküm altına alınmıştır. Görüleceği üzere 6112 sayılı Kanun'da, düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasına dair yayın ilkesini ihlal etmeyi alışkanlık haline getiren yayıncı kuruluşların lisanslarının iptaline varan kademeli ceza sistemi öngörülmektedir.

Şunu da ifade etmeliyiz ki, Kanun'un 32. maddesinin ikinci fıkrası 17 Nisan 2017 tarihli ve 690 sayılı KHK ile değiştirilmeden önce, 8. maddenin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasına ilişkin ilkenin ihlal edilmesi durumunda yayıncı kuruluşlara "uyarı" yaptırımı uygulanmasını öngörmekteydi. Ancak uygulamada uyarı yaptırımının kendisinden beklenen faydayı sağlamadığı kanaatiyle, Kanun'un 32. maddesinin ikinci fıkrasında değişikliğe gidilerek uyarı yerine idari para cezası uygulanması yönünde hüküm tesis edilmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 30052, 29.04.2017).

4.2.4.2. Hukuki Yönden

Bunların dışında, 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin altıncı fıkrası kapsamında gerçek ve tüzel kişiler, kişilik haklarının ihlal eden yayınlardan dolayı hukuk mahkemelerinde maddi ve manevi tazminat talebinde bulunabileceklerdir. Burada sadece kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici bir yayın olmasının gerekmediğini, kişilik haklarını ihlal eden her yayının tazminat kapsamında olacağını ifade etmeliyiz.

4.3. 1982 Anayasası

Düzeltme ve cevap hakkı, 1982 Anayasası ile birlikte anayasal düzeyde tanınıp koruma altına alınmıştır. Çalışmamızın ikinci bölümünde de belirttiğimiz üzere, Anayasa'nın 32. maddesi düzeltme ve cevap hakkını şu şekilde düzenlemiştir (T.C. Anayasa Mahkemesi, 1982):

"Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir."

Düzeltme ve cevap hakkı Anayasa'da genel hatları itibarıyla düzenlendiğinden bu bölümde hakkın genel niteliği ele alınacaktır. Düzeltme ve cevap hakkını düzenleyen kanunlar incelendiğinde kapsamlı açıklamalara yer verilecektir.

4.3.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları

Anayasa'nın 32. maddesi kapsamında düzeltme ve cevap hakkı başvurusunda bulunabilmek için iki ihtimal vardır ve bu iki ihtimalden birinin gerçekleşmesi hakkın kullanımı için yeterli olacaktır. Düzeltme ve cevap hakkının doğması için ya kişilerin şeref ve haysiyetine dokunan bir yayın yapılması ya da kişiyle ilgili gerçeğe aykırı bir yayın yapılması gerekmektedir. Şu kadar ki, hakkın kullanımı için kanunla düzenlenmiş olması şartı söz konusudur.

Kişinin şeref ve haysiyetini; onun hayatı, yaşam biçimi, tutumları, davranışları, ifadelerinin kişinin kendi iç dünyasında veya diğer insanlar nezdinde bir araya getirdiği değer yargılarının tamamı olarak tanımlayabiliriz (Bayraktar & Dönmezer, 2016, s. 380).

Gerçeğe aykırılık ise, kanaatimce, görünürde gerçeklik kapsamında değerlendirilmelidir. Görünürde gerçeklik, bir olayla ilgili verilen bilgilerin, olayla ilgili o anda doğru bilgileri içeriyor olmasıdır. Yani bilginin verildiği andaki durumunu gerçek ve doğru olarak yansıtmak, görünürde gerçekliği sağlamış olacaktır. Olay sonradan farklı şekillere bürünse de, anlatıldığı andaki durumuna uygun şekilde ifade edildiyse, görünürde gerçekliğe riayet edilmiş demektir. Çünkü bilgiyi veren, olayın o andaki durumunu bilebilir, sonradan bürüneceği halleri ne tahmin edebilir ne bundan sorumludur.

Kişiyle ilgili işlemediği bir suçun ona yüklenerek haberinin yapılması veya katılmadığı bir ihaleye katılmış gibi duyurulması onunla ilgili gerçek dışı yayın yapılması anlamına gelecek olup düzeltme ve cevap hakkının doğumuna da sebebiyet verecektir.

4.3.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler

Anayasa'nın 32. maddesine göre düzeltme ve cevap hakkının sahibi ancak kişilerdir. Kişilerin ise gerçek ve tüzel kişiler olmak üzere ikiye ayrıldığın ilk bölümde belirtmiştik. Gerçek kişileri insanlar temsil ederken, tüzel kişiler ise belirli bir amacı gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelen mal veya insan topluluğu olarak tanımlanabilir.

Düzeltme ve cevap hakkını kullanabilecek kişilerin kamu hukuku tüzel kişileri veya özel hukuk tüzel kişileri olarak Anayasa'da ayrıma tabi tutulmadığını görmekteyiz. Dolayısıyla bu hak, genele hitap eden herkesi için düzenlenmiş bir haktır.

4.3.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanımına İlişkin Karar Merci

Düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvuruyla yayımlanması talep edilen metin eğer yayımlanmazsa, bu konuda kararı hakim verecektir. Hakim, metnin yayımlanmasının gerekip gerekmediğine ilişkin kararını başvuru tarihinden itibaren yedi gün içinde vermesi gerekmektedir.

4.4. 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu

2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, düzeltme ve cevap hakkına 27. maddesinde yer vermiştir. Buna göre ilgili madde şu hükümleri içermektedir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 18221 2. Mük., 14.11.1983):

"Yayınlarda bir kişinin haysiyet ve şerefine dokunulması veya kendisi ile ilgili olarak gerçeğe aykırı hususlar bulunması halinde;

a) Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu, o kişinin yayın tarihinden başlayarak yedi gün içinde göndereceği düzeltme ve cevap metnini, Genel Müdürlükçe alınmasından başlayarak üç gün içinde yayınlamakla yükümlüdür.

b) Bu düzeltme ve cevap metninde, yayının niteliğinin yukarıdaki fıkra kapsamına girdiği, yayında kendisine gerçeğe aykırı olarak bir husus atfedildiği veyahut şeref ve haysiyetine dokunulduğu veya gerçeğin ne olduğu kısaca açıklanır. Cevap ve düzeltme metni, cevap ve düzeltmeye esas olan yayın süresinin ilgili bölümünün süresini aşamaz.

c) Düzeltme ve cevap metninin bu Kanun ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümlerine uygun olmaması veya suç niteliğindeki ifadeler taşıması veyahut yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelikte olması halinde, Genel Müdürlük bu talebi

reddettiğini, yayınlamakla yükümlü olduğu üç günlük sürenin bitiminden itibaren iki gün içinde ilgilisine bildirir.

d) İlgili, bu red kararına karşı, iki gün içinde Ankara Sulh Ceza Hakimliği nezdinde itiraz edebilir. Hak sahibi, itirazını, Ankara Sulh Ceza Hakimliğine gönderilmek üzere bulunduğu yer mahkemesine de verebilir.

e) Ankara Sulh Ceza Hakimi, en geç iki gün içinde düzeltme ve cevap metnini; suç niteliği olup olmadığı, yayın ile ilgisi bulunup bulunmadığı, bu maddede yazılı şartlara uygun olup olmadığı, yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelikte olup olmadığı ve süresi içinde Türkiye Radyo - Televizyon Kurumuna gönderilip gönderilmediği yönlerinden inceleyerek karar verir. Hakim cevap veya düzeltme metninin aynen yayınlanmasına karar verebileceği gibi uygun göreceği değişiklikleri bizzat yaptıktan sonra yayınlanmasına da karar verebilir. Bu kararın birer örneği taraflara gönderilir.

f) Taraflar, bu karara, kendilerine tebliğinden başlayarak iki gün içinde Ankara Asliye Ceza Hakimliği nezdinde itiraz edebilirler. Bu itiraz ve karar hususlarında yukardaki (d) ve (e) bentleri hükümleri aynen uygulanır.

g) Asliye Ceza Hakiminin verdiği karar kesindir. Bu kararın Genel Müdürlüğe tebliğinden itibaren en geç iki gün içinde cevap ve düzeltmenin yayınlanması zorunludur.

h) Düzeltme ve cevap hakkını kullanmadan ölen kimsenin bu hakkını mirasçıları birlikte veya bunlardan yalnız ilk başvuranı kullanabilir.

i) Bu madde uyarınca ilgililere yapılacak tebligatlarda 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uygulanır.

Özel hukuk tüzelkişilerince gönderilecek düzeltme ve cevap metinleri hakkında da bu madde hükümleri uygulanır.

Cumhurbaşkanlığı faaliyetlerinin tanıtılmasına yönelik yayınlar nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan fakat Hükümete dahil olmayan siyasi partiler, düzeltme ve cevap hakkı taleplerini yayın tarihinden başlayarak üç gün içinde Ankara Sulh Ceza Hakimliği nezdinde yaparlar. Bu talepler hakkında bu maddenin (d), (e) ve (f) bentleri hükümleri uygulanır.

Siyasi partilerin radyo ve televizyondan özel kanunları uyarınca yapacakları seçim propaganda konuşmaları ile Cumhurbaşkanlığı bildirisi veya konuşmaları hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz."

Ancak belirtmekte fayda var ki, 6112 sayılı Kanun'u incelerken ifade ettiğimiz üzere; 6545 sayılı Kanun'un 74. maddesiyle 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 268. maddesinde yapılan değişiklikle, 28 Haziran 2014 tarihinden itibaren sulh ceza hakimliği

kararlarına karşı yapılacak itirazların numara olarak kendisini takip eden sulh ceza hakimliğine, son numaralı sulh ceza hakimliği için ise ilk numaralı sulh ceza hakimliğine yapılması gerekmektedir.

4.4.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları

2954 sayılı Kanun'da düzeltme ve cevap hakkının doğması için bir kişi aleyhine onun şeref ve haysiyetine dokunacak nitelikte veya o kişiyle ilgili gerçek dışı bilgiler verilen bir yayın yapılmış olması gerekmektedir.

Bir kişinin şeref veya haysiyeti, o kişinin kişilik haklarına dahildir. Ama görüldüğü üzere mülga 3984 sayılı Kanun'dan farklı ve 6112 sayılı Kanun'la benzer olarak, kişilik haklarının tamamı düzeltme ve cevap hakkının kullanılabileceği alana dahil edilmemiş, sadece şeref veya haysiyete dokunulması halinden söz edilmiştir. Açıkçası bu şekliyle düzenlenmiş olması da hakkın Anayasa'nın 32. maddesinde yer alan haliyle daha uyumlu olduğu anlamına gelmektedir.

"Şeref ve haysiyete dokunulması" ifadesinden anlaşılması gereken nedir? Şöyle ki, Kanun, şeref ve haysiyete "saldırıda bulunulması" ifadesini değil, "dokunulması" ifadesini kullanmıştır. Kanaatimizce, kanun koyucu burada muhakkak bir ayrım gözetmektedir.

Şeref ve haysiyete dokunulması, ona saldırıda bulunulmasından çok daha fazlasını kapsamaktadır. Şöyle ki, 2984 sayılı Kanun kapsamında düzeltme ve cevap hakkı başvurusunda bulunabilmek için, kişilerin şeref ve haysiyetine bir "dokundurmada bulunmak" yeterli olacaktır. Kişiyle ilgili küçük imalarda bulunmak, dolaylı atıflarda bulunmak onun şeref ve haysiyetine dokunmak için kimi durumlarda yeterli olabilecekken, şeref ve haysiyetine saldırıda bulunmuş olmak için daha fazlasının yapılmış olması, örneğin hakarete varan ifadelerin kullanılmış olması gerekebilecektir. Nitekim "dokunmak" kelimesinin TDK'deki karşılıklarından bazıları "etkilemek, koymak, batmak" gibi anlamlardır. "Kişinin şeref ve haysiyetini etkileyen", "kişinin şeref ve haysiyetine batan" ifadeleri de hiç şüphesiz "kişinin şeref ve haysiyetine saldırılması" ifadesinden daha geniş bir anlam taşımaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.).

Biraz geriye dönüp baktığımızda şunu diyebiliriz ki, 2954 sayılı Kanun'da yer alan bu anlayış, yani düzeltme ve cevap hakkına "mutlak hak" niteliğinin yüklendiği anlayış, coğrafyamızda 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi'nden başlayıp 1950'li yıllara kadar süregelen anlayışla hemen hemen eşdeğer bir yaklaşım içindedir.

Düzeltme ve cevap hakkının 2954 sayılı Kanun'da kullanılma şartlarından bir diğeri ise, kişiyle ilgili gerçeğe aykırı hususlar içeren yayınlar yapılması durumudur. Kanun koyucu, kamunun doğru haber alma hakkına öncelik vermiş olacak ki, böyle bir hakkı ihdas etmiştir.

Ayrıca, gerçeğe aykırı hususlar içeren yayınlar nedeniyle düzeltme ve cevap hakkı başvurusunda bulunabilmek için, şeref ve haysiyete dokunulması şartı aranmamakta olup, tek başına gerçeğe aykırılık durumu hakkın kullanılması bakımından yeterlidir.

Bunun dışında, Mülga 3984 sayılı Kanun ve yürürlükte bulunan 6112 sayılı Kanun'u incelerken "gerçeğe aykırılık" hususuna ilişkin yaptığımız açıklamalar 2954 sayılı Kanun açısından da geçerlidir.

4.4.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler

2954 sayılı Kanun, düzeltme ve cevap hakkını kullanılması durumunu, "bir kişinin" şeref ve haysiyetine dokunulması veya gerçeğe aykırı yayın yapılması hallerine mahsus düzenlemiştir. Dolayısıyla burada hakkı kullanacak olan da "kişi"dir. Kişilerin ise gerçek ve tüzel kişiler olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtmiştik.

Kanun'da, gerçek kişilere ek olarak özel hukuk tüzel kişilerine ve "Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan fakat hükümete dahil olmayan siyasi partiler"e düzeltme ve cevap hakkının tanındığı ifade edilmiştir. Kamu hukuku tüzel kişilerine, yani kamu kurum ve kuruluşlarına bu hakkın kullanımı özel hukuk tüzel kişilerinde olduğu gibi açıkça tanınmadığından, kanaatimizce hak sahibi olamayacakları anlamı çıkmaktadır.

Reşit olmayanlar ile vekili olanların düzeltme ve cevap hakkını kullanabilme durumlarına ilişkin Mülga 3984 sayılı Kanun ve yürürlükteki 6112 sayılı Kanun'u incelerken yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir.

Düzeltme ve cevap hakkını kullanmadan ölen bir kişinin bu hakkını kimin kullanacağına ilişkin ise 2954 sayılı Kanun kişinin mirasçılarını işaret etmiştir. Buna göre, kişinin mirasçıları hep birlikte veya aralarından sadece ilk başvuran kişi bu hakkı ölen kişi yerine kullanabilecektir.

4.4.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü

2954 sayılı Kanun'a göre, haysiyet ve şerefine dokunulan kişi veya kendisiyle ilgili gerçeğe aykırı yayın yapılan kişi, yayın tarihinden itibaren yedi gün içerisinde düzeltme ve

cevap metnini Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Genel Müdürlüğü'ne göndermesi gerekmektedir. Bu süre hak düşürücü süre niteliğinde olup, sürenin aşılması hakkın kullanımına engel teşkil edecektir (Ş. Acar, 2010, s. 69).

Cevap metnini alan TRT, metnin kendisine ulaşmasından itibaren üç gün içerisinde yayımlamak zorundadır. Şu kadar ki, cevap metninin yayımlanması için Kanun'un 27. maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerine uygun olması gerekmektedir. Buna göre; düzeltme ve cevap hakkı kapsamında başvuruda bulunan kişi, yayında kendisiyle ilgili gerçek dışı hususlardan bahsedildiğine ya da şeref ve haysiyetine dokunacak nitelikte yayın yapıldığına veya gerçeğin ne olduğuna ilişkin kısa bir açıklama yapması gerekmektedir. Bunlardan sadece birine ilişkin bir açıklama yapması bu şartı sağlaması için yeterli olacaktır.

Ayrıca cevap metnine ilişkin de bir sınır getirilmiştir. Buna göre cevap metni, başvuruya konu yayında yer alan ilgili bölümün süresini aşamayacaktır. Ek olarak, cevap metninin içeriği de bazı sınırlamalara tabi tutulmuştur. Düzeltme ve cevap metni, 2954 sayılı Kanun ile Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümlerine aykırılık teşkil ederse, suç teşkil eden ifadeler içeriyorsa, yeni bir düzeltme ve cevap hakkının ortaya çıkmasına sebebiyet veriyorsa TRT Genel Müdürlüğü tarafından reddedilebilecektir. Bu halde TRT Genel Müdürlüğü, ret kararını, düzeltme ve cevap metnini yayımlaması gereken süre olan üç günlük süreyi müteakip iki gün içerisinde başvuru yapan kişiye bildirmelidir.

Başvuru sahibi, söz konusu ret kararına karşı iki gün içerisinde Ankara Sulh Ceza Hakimliği'ne itiraz edebilecektir. Başvurucu başka bir şehirde yaşıyor ise, Ankara Sulh Ceza Hakimliği'ne gönderilmek üzere bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine de verebilecektir. Bu konuda Çolak, her ne kadar başvurucu bulunduğu yer mahkemesinden itirazını Ankara'ya iletebiliyor olsa da, kararın sadece Ankara mahkemelerince veriliyor olmasının, yani yetkili mahkemenin Ankara mahkemeleri olmasının hakkın kullanımını kısıtlayıcı nitelikte olduğunu ifade etmektedir. (2013, s. 373). Biz de bu konudaki isabetli görüşe katılmaktayız.

Ankara Sulh Ceza Hakimliği tarafından düzeltme ve cevap metnine ilişkin karar en geç iki gün içinde verilecektir. Hakim karar verirken düzeltme ve cevap metninin süresi içinde TRT'ye iletilip iletilmediği, yeni bir düzeltme ve cevap hakkına sebebiyet verip vermeyeceği, yayınla alakasının olup olmadığı ve suç niteliği taşıyıp taşımadığı hususlarında değerlendirmektedir. Bu değerlendirme sonunda hakim, düzeltme ve cevap metninin aynen yayımlanmasına veya kendi uygun göreceği değişikleri yapmak suretiyle yayımlanmasına karar verebilecektir.

Taraflar, hakimin bu konudaki kararına karşı tebliğden itibaren iki gün içinde sonraki sayılı Ankara Sulh Ceza Hakimliği nezdinde itiraz edebilecektir. Sulh ceza hakimliğine itiraz müessesesinde uygulanan usuller başvurulan sonraki sayılı sulh ceza hakimliği nezdinde de uygulanacaktır. İtirazı inceleyen sonraki sayılı sulh ceza hakimliğinin vereceği karara karşı herhangi bir itiraz yolu öngörülmemiş olup, verilen karar kesindir. TRT Genel Müdürlüğü bu kararı aldıktan sonra en geç iki gün içinde düzeltme ve cevap metnini yayımlamakla mükelleftir. Düzeltme ve cevap metni ihlale konu ilk yayınla aynı program içinde ve aynı saatte kararda belirtildiği üzere yayımlanmak zorundadır (Ş. Acar, 2010, s. 70).

Ek olarak, Cumhurbaşkanlığı faaliyetlerinin tanıtımına ilişkin yapılan yayınlar aleyhine düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesine de bu Kanun kapsamında müsaade edilmiştir. Ancak bu yayınlara ilişkin sadece TBMM'de grubu bulunan fakat hükümete dahil olmayan siyasi partiler düzeltme ve cevap hakkı başvurusunda bulunabileceklerdir.

4.4.4. Düzeltme ve Cevap Hakkı Kapsamında Yapılan Yayınlardan Sorumluluk

2954 sayılı Kanun'un "Sorumluluk" başlıklı 28. maddesinin üçüncü fıkrasında düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan yayınlarla ilgili olarak şu hüküm yer almaktadır:

"Cumhurbaşkanlığı bildiri ve konuşmaları ile bu Kanunun 22 ve 27 nci maddeleri uyarınca yapılan ve bu özelliği anonsla belirtilen yayınlar ile tespitlerden faydalanmaksızın Türkiye Radyo Televizyon Kurumu istasyonları dışındaki bir radyo ve televizyon kuruluşundan naklen yapılan yayınlardan, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu personeli sorumlu değildir."

Buna göre, Kanun'un düzeltme ve cevap hakkına ilişkin 27. maddesi kapsamında yapılan yayınlardan TRT personelinin sorumlu tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak bu sorumsuzluk halinin, düzeltme ve cevap hakkına ilişkin metnin sulh ceza hakimliği kararıyla yayımlanmasına karar verilmesi durumunda söz konusu olabileceği; düzeltme ve cevap hakkı kapsamında TRT Genel Müdürlüğü'ne yapılan başvurunun TRT tarafından reddedilmeksizin üç günlük süresi içinde yayımlanması halinde bu sorumsuzluk halinin söz konusu olmayacağı ve eğer metinde Kanun'un 27. maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerine aykırılık söz konusuysa metni incelemekle görevli personelin sorumluluğuna gidilebileceği ifade edilmektedir (İçel, 2017, s. 416).

4.5. 5187 Sayılı Basın Kanunu

5187 sayılı Basın Kanunu'nda da düzeltme ve cevap hakkı düzenlenmiştir. Kanun'un 14. maddesinde düzeltme ve cevap hakkına şu şekilde yer verilmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:25504, 26.06.2004):

"Süreli yayınlarda kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması halinde, bundan zarar gören kişinin yayım tarihinden itibaren iki ay içinde göndereceği suç unsuru içermeyen, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmayan düzeltme ve cevap yazısını; sorumlu müdür hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, günlük süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, diğer süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlamak zorundadır. (Ek cümleler:13/10/2022-7418/7 md.) İnternet haber sitelerinde ise zarar gören kişinin düzeltme ve cevap yazısını; sorumlu müdür, hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç bir gün içinde, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, URL bağlantısı sağlanmak suretiyle, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlamak zorundadır. Yayın hakkında verilen erişimin engellenmesi ve/veya içeriğin çıkarılması kararının uygulanması ya da internet haber sitesi tarafından içeriğin kendiliğinden çıkarılması durumunda, düzeltme ve cevap metni ilgili yayının yapıldığı internet haber sitesinde ilk yirmi dört saati ana sayfada olmak üzere bir hafta süreyle yayımlanır.

Düzeltme ve cevapta, buna neden olan eser belirtilir. Düzeltme ve cevap, ilgili yazıdan uzun olamaz. Düzeltme ve cevaba neden olan eserin yirmi satırdan az yazı veya resim veya karikatür olması hallerinde düzeltme ve cevap otuz satırı geçemez.

Süreli yayının birden fazla yerde basılması halinde, düzeltme ve cevap yazısı, düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına sebebiyet veren eserin yayımlandığı bütün baskılarda yayımlanır.

Düzeltme ve cevabın birinci fıkrada belirlenen süreler içinde yayımlanmaması halinde yayım için tanınan sürenin bitiminden itibaren, birinci fıkra hükümlerine aykırı şekilde yayımlanması halinde ise yayım tarihinden itibaren onbeş gün içinde cevap ve düzeltme talep eden kişi, bulunduğu yer sulh ceza hakiminden yayımın yapılmasına veya bu Kanun hükümlerine uygun olarak yapılmasına karar verilmesini isteyebilir.

Sulh ceza hakimi bu istemi üç gün içerisinde, duruşma yapmaksızın, karara bağlar. Sulh ceza hakiminin kararına karşı acele itiraz yoluna gidilebilir. Yetkili makam üç gün içinde itirazı inceleyerek karar verir. Yetkili makamın kararı kesindir.

Düzeltme ve cevabın yayımlanmasına hakim tarafından karar verilmesi halinde, birinci fıkradaki süreler, sulh ceza hakiminin kararına itiraz edilmemişse kararın kesinleştiği tarihten, itiraz edilmişse yetkili makamın kararının tebliği tarihinden itibaren başlar.

Düzeltme ve cevap hakkına sahip olan kişinin ölmesi halinde bu hak, mirasçılardan biri tarafından kullanılabilir. Bu durumda, birinci fıkradaki iki aylık düzeltme ve cevap hakkı süresine bir ay ilave edilir."

Ancak belirtmekte fayda var ki, 6112 sayılı Kanun ve 2954 sayılı Kanun'u incelerken de ifade ettiğimiz üzere; 6545 sayılı Kanun'un 74. maddesiyle 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 268. maddesinde yapılan değişiklikle, 28 Haziran 2014 tarihinden itibaren sulh ceza hakimliği kararlarına karşı yapılacak itirazların numara olarak kendisini takip eden sulh ceza hakimliğine, son numaralı sulh ceza hakimliği için ise ilk numaralı sulh ceza hakimliğine yapılması gerekmektedir.

4.5.1. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılma Şartları

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 14. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap hakkı, sadece süreli yayınlara ilişkin olarak kullanılabilmektedir. Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde süreli yayınlar *"Belli aralıklarla yayımlanan gazete, dergi gibi basılmış eserler ile haber ajansları yayınlarını ve internet haber siteleri"* olarak ifade edilmektedir.

İnternet haber sitelerinin Basın Kanunu'na girişi çok eskiye dayanmamaktadır. 18 Ekim 2022 tarihli ve 31987 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 13 Ekim 2022 tarihli ve 7418 sayılı "Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile Basın Kanunu'nda değişikliğe gidilmiş ve internet haber siteleri de Kanun kapsamına alınmıştır (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 31987, 18.10.2022). Dolayısıyla bu Kanun kapsamında yapılacak düzeltme ve cevap hakkı başvuruları, ancak gazete veya dergi gibi süreli yayınlara ilişkin ya da internet haber sitelerine ilişkin olabilecektir.

5187 sayılı Kanun kapsamında düzeltme ve cevap hakkı başvurusunda bulunabilmek için süreli yayınlarda kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici veya kişilerle ilgili gerçek dışı yayım yapılması gerekmektedir.

Yayınlarda şeref ve haysiyetin ihlal edilmesi ile gerçeğe aykırılık teşkil eden durumlara ilişkin Mülga 3984 sayılı Kanun ile yürürlükteki 6112 sayılı Kanun'u incelerken yaptığımız açıklamalar bu kısımda da geçerlidir. Ancak 5187 sayılı Kanun açısından

"gerçeğe aykırılık iddiası" düzeltme ve cevap hakkına başvurulabilmesi için yeterli değildir. Nitekim 5187 sayılı Kanun da, gerçeğe aykırı bir yayının yapılmış olması şartını aramakta olup, gerçeğe aykırılığın iddia düzeyinde kalmasını hakkın kullanımına uygun bulmamaktadır.

4.5.2. Düzeltme ve Cevap Hakkını Kullanabilecek Kişiler

5187 sayılı Kanun'a göre düzeltme ve cevap hakkını kullanabilecek kişiler özel ve tüzel kişilerdir. Hem özel hukuk tüzel kişilerinin hem kamu hukuku tüzel kişilerinin bu hakkı kullanabilmesinin mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan bakıldığında 5187 sayılı Kanun'da düzeltme ve cevap hakkının herkes için düzenlenen genel bir hak olduğu anlaşılmaktadır.

Kanun'da da belirtildiği üzere, düzeltme ve cevap hakkı sahibinin ölmesi halinde bu hakkı onun mirasçıları kullanabilecektir. Ancak içlerinden sadece birisi bu hak kapsamında başvuruda bulunabilecektir.

Küçükler, kısıtlılar ve vekil ile temsil edilenlerin düzeltme ve cevap hakkını kullanmasına ilişkin ise Mülga 3984 sayılı ve yürürlükteki 6112 sayılı Kanun'u incelerken yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir.

4.5.3. Düzeltme ve Cevap Hakkının Kullanılması Usulü

5187 sayılı Kanun'a göre; kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici veya kişi hakkında gerçeğe aykırı nitelikte bir yayım yapılması durumunda bundan zarar gören kişi, yayım tarihinden itibaren iki ay içerisinde sorumlu müdüre başvurarak düzeltme ve cevap talebinde bulunabilecektir. Ancak düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvuru metninin herhangi bir suç unsuru içermemesi ve üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir.

Düzeltme ve cevap metnini alan sorumlu müdür, günlük süreli yayınlarda metni aldıktan sonra en geç üç gün içerisinde, diğer süreli yayınlarda ise metni aldıktan sonra üç günden sonraki ilk nüshada cevap metnini yayımlamak durumundadır. Kanun, düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yayımlanan bu metin üzerinde düzeltme ve ekleme yapılmasına müsaade etmemektedir. Ayrıca düzeltme ve cevap metni, başvuruya konu yayının yer aldığı sayfa ve sütunda, aynı punto büyüklüğüne sahip olmak üzere ve aynı şekilde yayımlanmalıdır.

13 Ekim 2022 tarihli ve 7418 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle Basın Kanunu'nun 14. maddesinde yapılan değişiklikle, internet haber siteleri bünyesinde yapılan yayınlar da pekala düzeltme ve cevap hakkı kapsamındadır. Buna göre; internet haber sitelerinde yapılan yayınlardan Kanun'un 14. maddesi kapsamında zarar gören kişi düzeltme ve cevap metnini yine sorumlu müdüre iletecektir. Sorumlu müdür, süreli yayınlarda olduğu gibi bu metne düzeltme ve ekleme yapamayacak ve metnin kendisine ulaşmasını müteakip en geç bir gün içinde yayımlayacaktır. Yayımlanan metin, başvuruya konu yayının yer aldığı sayfa ve sütunda, aynı punto büyüklüğünde ve aynı şekilde paylaşılmış olmalıdır. Ayrıca yayımlanan metin için bir URL bağlantısının sağlanmasını da 5187 sayılı Kanun zorunlu tutmuştur.

Düzeltme ve cevap metni eğer sorumlu müdür kararıyla değil de hakim kararıyla yayımlanıyorsa, yukarıdaki iki paragrafta bahsettiğimiz süreler, sulh ceza hakimi kararının kesinleştiği tarihten veya itiraz makamının kararının tebliği tarihinden itibaren başlayacaktır.

Peki, başvuruya konu yayınla ilgili mahkemenin erişim engeli veya içeriğin çıkarılması kararı vermesi durumunda yahut içeriğin internet haber sitesi tarafından çıkarılması durumunda nasıl bir yol izlenecektir? Bilindiği üzere, 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" kapsamında internet üzerinden yapılan yayınlarla ilgili içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine karar verilebilmektedir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 26530, 23.05.2007). Bu durumlar söz konusu olduğunda dahi 5187 sayılı Kanun kapsamında düzeltme ve cevap metninin yayımlanabilmesi mümkün olabilmekte, başvuruya konu yayının yapıldığı internet haber sitesinde ilk 24 saati ana sayfada olmak üzere bir hafta boyunca metnin yayımlanması sağlanmaktadır.

Düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvuruda metnin bazı unsurları ihtiva etmesi gerekmektedir. Buna göre, düzeltme ve cevap metninde, başvuruya konu olan eser mutlaka belirtilmelidir. 5187 sayılı Kanun aynı zamanda metne şekli sınırlarda getirmiştir. Öyle ki, düzeltme ve cevap metni, başvuruya konu yazıdan uzun olamayacaktır. Başvuruya konu eser eğer 20 satırdan az bir yazı ise veya bir resim ya da karikatürse, düzeltme ve cevap metni 30 satırı geçemeyecektir.

Şayet süreli yayın birden fazla yerde basıldıysa da, düzeltme ve cevap metni, başvuruya konu eserin yayımlanmış olduğu bütün baskılarda yayımlanmak zorundadır.

Şu kadar ki, sorumlu müdür düzeltme ve cevap metnini yayımlamayabilir, geç yayımlayabilir veya Kanun'da belirtilen şekle uymaksızın yayımlayabilir. Bu durumda Kanun, başvuru sahibine yargısal makamlara başvurma hakkı tanımıştır. Şöyle ki; düzeltme ve cevap metni eğer birinci fıkrada yer alan süreler içinde yayımlanmazsa, bu sürenin

bitiminden itibaren 15 gün içinde, birinci fıkra hükümlerine aykırı yayımlanırsa yani cevap metninde düzeltme veya ekleme yapılarak yayımlanırsa ya da farklı sayfalarda, farklı puntolarla yayımlanırsa da, yayımlandığı tarihten itibaren 15 gün içinde başvurucu kişi bulunduğu yer sulh ceza hakimine başvurabilir. Kişi bu başvurusunda, yayım yapılmadıysa yayımın yapılmasına, yayım Kanun hükümlerine aykırı yapıldıysa da Kanun hükümlerine uygun şekilde yapılmasına karar verilmesini talep edebilecektir.

Pratikte sürecin, cevap metninin iki nüsha olarak ve başvuruya konu yayının ilgili nüshası ile birlikte sulh ceza mahkemesine bir dilekçeyle teslim edilmesiyle işlediği ifade edilmektedir. (Bayraktar & Dönmezer, 2016, s. 388). Ancak, 6112 sayılı Kanun'u incelerken de ifade ettiğimiz üzere; 28 Haziran 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 8. Maddesiyle sulh ceza mahkemeleri kaldırılarak yerine sulh ceza hakimlikleri kurulduğundan, başvuruların sulh ceza hakimliklerine yapılması gerektiği şeklindeki kanaatimizle Dönmezer ve Bayraktar'ın bu görüşüne katılmıyoruz.

Sulh ceza hakimi bu durumda taleple ilgili üç gün içerisinde ve duruşma yapmadan karar verecektir. Bu karara karşı 5187 sayılı Kanun'da "acele itiraz yolu" adı verilen bir itiraz usulü öngörülmüştür. Bu itiraz da yetkili makamca üç güç içinde sonuçlanmakla kesin hüküm halini alacaktır. Kanun metninin lafzından yetkili makamın tam olarak hangi makam olduğuna ilişkin net bir çıkarımda bulunamamakla birlikte, buradaki yetkili makamın 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 268. maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendi kapsamında "sonraki sayılı sulh ceza hakimliği" olduğu ifade edilmektedir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25673, 17.12.2004; Bayraktar & Dönmezer, 2016, s. 390).

Kanımızca da bu görüş isabetli olup, 6112 sayılı Kanun ve 2954 sayılı Kanunu'u incelerken de ifade ettiğimiz üzere; 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 268. maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde 28.06.2014 tarihinde yapılan değişiklikle, bu tarihten itibaren sulh ceza hakimliği kararlarına karşı itiraz makamı numara olarak kendisini takip eden sulh ceza hakimliği, son numaralı sulh ceza hakimliği için ise ilk numaralı sulh ceza hakimliği olmuştur. 28.06.2014 tarihine kadar ise sulh ceza hakimliği kararlarına karşı asliye ceza mahkemelerine itiraz edilmesi usulü uygulanmıştır.

Düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan itirazı inceleyen hakimin, başvurunun ve metnin 5187 sayılı Kanun'un 14. maddesine göre şeref ve haysiyetini ihlal edici veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılıp yapılmadığı, Kanun'da yazılı şekil şartlarını taşıyıp taşımadığı, suç unsuru içerip içermediği ve başvuruya konu yayınla ilgili olup olmadığı ile gerekli uzunluğa sahip olup olmadığı ve başvurunun iki aylık süresi içinde

yapılıp yapılmadığı hususlarında değerlendirmesini üç günlük bir süre içerisinde yapması gerekecektir. Ancak, başvurunun ve metnin Kanun'da aranan koşulları sağlayıp sağlamadığı noktasında hakimin bir karara varmasının, bu üç günlük süre içerisinde hayli zor olduğu kanaatini taşımaktayız.

4.5.4. Düzeltme ve Cevap Hakkı Kapsamında Yayın Yapılmasından İmtina Edilmesi Halinde Sorumluluk

Düzeltme ve cevap metninin yayımlanmasına ilişkin hakim kararına rağmen bu karara uymayanlara 5187 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrası kapsamında ağır para cezası uygulanmaktadır. Buna göre, hakim kararına uymayan sorumlu müdür ile sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkiliye 10 milyar ile 150 milyar lira arasında olmak üzere ağır para cezası verilebilmektedir. Bölgesel süreli yayınlarda ağır para cezasının miktarı 20 milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda ise 50 milyar liradan az olamayacaktır. Yaygın süreli yayın, aynı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin (d) bendinde *"Tek bir basın-yayın kuruluşu tarafından aynı isimle basılan ve her coğrafi bölgede en az bir ilde olmak üzere, ülkenin en az yüzde yetmişinde yayımlanan süreli yayın ile haber ajanslarının yayınları"* olarak; bölgesel süreli yayın ise (e) bendinde *"Tek bir basın-yayın kuruluşu tarafından basılan ve en az üç komşu ilde veya en az bir coğrafi bölgede yayımlanan süreli yayın"* olarak tanımlanmıştır.

Süreli yayınların her birinin bir sorumlu müdürü bulunmaktadır ancak para cezasının uygulanabileceği diğer kişilerden sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkiliye ilişkin madde hükmünden herhangi bir anlam çıkmamaktadır. Ancak Kanun'un 11. maddesinin üçüncü fıkrasına bakıldığında bu kişinin, yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör veya basın danışmanı olabileceği anlaşılmaktadır.

Söylemekte fayda var ki, madde metninde geçen "ağır para cezası" ibaresi, 5252 sayılı "Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun"un 5. maddesi kapsamında "adli para cezasına" dönüştürülmüştür. Ayrıca, aynı Kanun'un 8. maddesi kapsamında da "milyar" şeklinde ifade edilen miktarların "bin" olarak uygulanacağı ifade edilmektedir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25642, 13.11.2004; Bayraktar & Dönmezer, 2016, s. 393).

Düzeltme ve cevap metninin yayımlanmaması veya 5187 sayılı Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen şartlara uyulmadan yayımlanması, yani punto büyüklüğüne aykırı yayım yapılması, farklı sayfa veya sütunda yayımlanması veya internet

haber sitelerine ilişkin olanlarda URL bağlantısının sağlanmaması gibi durumlarda, hakim ek tedbirler de uygulayabilecektir. Buna göre hakim, düzeltme ve cevap yazısının tirajı yüz binin üzerinde olan iki gazetede ilan şeklinde yayımlanmasına ve yine 18 Ekim 2022 tarihinde internet haber sitelerinin Basın Kanunu kapsamına alınmasıyla birlikte düzeltme ve cevap metninin ek olarak iki internet haber sitesinde yayımlanmasına da karar verebilecektir.

BÖLÜM 5

DÜZELTME VE CEVAP HAKKININ 6112 SAYILI KANUN KAPSAMINDA UYGULAMALARI

Önceki bölümlerde düzeltme ve cevap hakkının yürürlükte olan ve yürürlükten kaldırılan düzenlemelerde nasıl düzenlendiğiyle ilgili daha çok teorik bilgilere ve kavramlara yer vermiştik. Bu bölümde ise artık düzeltme ve cevap hakkının 6112 sayılı Kanun kapsamında pratikte nasıl uygulandığına ve uygulamada hakkın kullanıma ilişkin hangi hususların ön plana çıktığına ilişkin açıklamalara yer verilecektir. Tabi ki Üst Kurula ve yargıya intikal etmiş uyuşmazlıklara da bu bölümde detaylıca göz atılacaktır.

Aşağıda yer verilen mahkeme kararlarında ise 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiş olan düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına ilişkin şartların yerine getirilip getirilmediği incelenmiş ve konuya ilişkin hukuki değerlendirmelerde bulunulmuştur.

5.1. Düzeltme ve Cevap Metninin İzleyiciler Tarafından Kolaylıkla Takip Edilebilecek ve Açıkça Anlaşılabilecek Biçimde Yayınlanması Gerektiği

6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yayınlanan metinlerin Kanun kapsamında belli başlı bazı niteliklere sahip olması gerektiğini dördüncü bölümde adı geçen Kanun'u incelerken ifade etmiştik. Bunlardan bir tanesi de metnin izleyiciler tarafından kolaylıkla takip edilebilecek ve açıkça anlaşılabilecek biçimde yayınlanması gerektiğidir. Konuyla ilgili olarak bir yargılama sürecinden örnek verebiliriz. Şöyle ki;

"…" unvanlı şirkete ait "…" logolu televizyon kanalında yayınlanan "..." tarihli ana haber bülteninde, evli bir kişinin eşi tarafından aldatıldığı, hakimin kadın olmasından dolayı davada eşit davranmadığı, aldatılan kişinin bir de tazminat ödemek zorunda bırakılarak mağdur olduğu iddia edilerek bir haber yayınlanmış; diğer eş ise vekili aracılığıyla haberde yer aldığının aksine kendisiyle ilgili ortada bir aldatma durumunun söz konusu olmadığını, kendisine fiziksel ve psikolojik şiddet uygulanması neticesinde şiddetli geçimsizlik sebebiyle boşanmalarına karar verildiğini, eşinin ağır kusurlu olmasından dolayı da tazminat ödemesine karar verildiğini belirterek haberde yer alan iddiaların gerçek dışı olduğu ve kişilik hakkı ihlaline yol açtığı iddiasıyla 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinde yer alan

düzeltme ve cevap hakkı kapsamında Kadıköy 4. Sulh Ceza Mahkemesine başvurmuş, Mahkeme de 10.01.2012 tarihli ve 2012/145 D. İş sayılı kararıyla başvurucunun talebini kabul ederek düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına karar vermiştir. Kararda, düzeltme ve cevap metninin "…" logolu televizyon kanalının ana haber bülteni programında ve program başında yayınlanmasına hükmedilmiştir.

Yayıncı kuruluş tarafından karara itiraz edilse de, Kadıköy 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 05.03.2012 tarihli ve 2012/90 D. İş sayılı kararıyla kuruluşun itirazı reddedilerek kesin karar verilmiş ve bu karar 16.04.2012 tarihinde yayıncı kuruluşa tebliğ edilmiştir. Kuruluş ise düzeltme ve cevap metnini 22.04.2012 tarihinde ana haber bülteninde yayınlamıştır. Her ne kadar Kanun'da yer alan yedi günlük süreye uyularak altıncı gün yayınlanmış olsa da, ana haber bülteni programının bitişine yakın reklama geçilmiş, reklam dönüşü ilgili metin yayınlanmış ve bundan sonra da program sona ermiştir.

Kuruluşun mahkeme kararına ve hukuka aykırı yayınından sonra düzeltme ve cevap metni sahibi 01.06.2012 tarihli dilekçesiyle, yayının programın sonunda yapılmasının hukuka uygun olmadığı iddiasıyla Üst Kurula başvurmuş ve yayıncı kuruluşun idari para cezasıyla tecziyesini talep etmiştir. Bu talebe istinaden Üst Kurul kayıtlarında yapılan inceleme neticesinde, Üst Kurulun 04.09.2012 tarihli toplantısında alınan 2012/50-5 karar sayılı kararıyla; düzeltme ve cevap metninin, mahkeme tarafından Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında yer alan *"... izleyiciler tarafından kolaylıkla takip edilebilecek ve açıkça anlaşılabilecek biçimde..."* yayınlanması gerektiği hükmü kapsamında programın ilk bölümünde yayınlanmasına karar verilmesine rağmen, yayıncı kuruluşun bu hükme ve mahkeme kararına aykırı şekilde metni ilgili programın sonunda yayınlamasıyla, kuruluş tarafından Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan yayın ilkelerinden *"Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır."* hükmünün ihlal edildiği, bu itibarla kuruluşa Kanun'un 32. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca o tarih itibarıyla yürürlükte bulunan "uyarı" yaptırımının uygulanmasına karar verilmiştir.

Kuruluş, söz konusu Üst Kurul kararının iptali istemiyle Ankara 8. İdare Mahkemesinin 2012/1649 Esasına kayden dava açmış, Mahkemenin 07.05.2014 tarihli ve 2014/683 K. Sayılı kararıyla davanın reddine karar verilmiştir. Kuruluş tarafından bu karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulmuş, Danıştay 13. Dairesi 10.04.2018 tarihli ve 2015/162 E. 2018/1312 K. Sayılı kararıyla kuruluşun temyiz başvurusunu reddederek ilk derece mahkemesi kararının onanmasına karar vermiştir. Kuruluş tarafından bu karara karşı da son olarak karar düzeltme yoluna başvurulmuş, yine Danıştay 13. Dairesi 11.12.2018 tarihli ve

2018/3170 E. 2018/3914 K. Sayılı kararıyla kuruluşun karar düzeltme isteminin reddine karar vermesiyle dosya kesinleşmiştir.

5.1.1. Hukuki Değerlendirme

Olayımızda, bir televizyon yayını vasıtasıyla hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılan kişi 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap hakkını kullanmıştır. Hatırlanacağı üzere bu hakkın kullanımı iki şekilde mümkün olmaktaydı. İlk ihtimal düzeltme ve cevap metninin yayıncı kuruluşa gönderilmesiyle talepte bulunulması usulü, ikinci ihtimal ise doğrudan sulh ceza hakimliğine başvurarak talepte bulunulması usulüdür. Kişi burada ikinci yolu seçerek doğrudan yargısal makama başvurmuştur.

Başvurucunun eşini aldattığı yönündeki haberlerin aksine başvurucu ile eşinin şiddetli geçimsizlik sebebiyle boşanmış olmaları, Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında ifade edildiği üzere, başvurucu hakkında hem gerçeğe aykırı bir yayın niteliğinde hem de onu sadakatsiz bir kişi gibi lanse etmesi sebebiyle şeref ve haysiyete saldırı niteliğinde olup, düzeltme ve cevap hakkı kapsamındadır.

Mahkemenin düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına karar vermesi ve yayıncı kuruluşun bu kararı aldıktan sonra yayınlamak zorunda olduğu yedi günlük süreyi gözeterek altıncı günde yayını yapması hukuki açıdan isabetlidir. Ancak mahkemenin, Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında yer alan *"...izleyiciler tarafından kolaylıkla takip edilebilecek ve açıkça anlaşılabilecek biçimde..."* ifadesinden yola çıkarak düzeltme ve cevap metninin ana haber bülteni programının başında yayınlanmasına karar vermesi karşısında, kuruluşun mahkeme kararının aksine, programın sonunda düzeltme ve cevap metnine yer vermiş olması kuruluşun yaptığı yayın bakımından hukuka aykırılık içermektedir. Gerçekten de, programın başında yer alacak bir düzeltme ve cevap metni, programın başlamasıyla ekran başına geçen izleyicilerin tamamına ulaşabilmiş olacaktır. Nitekim olayımızda, program bitişine yakın reklama geçilmesinden sonra artık programın ne kadar izleneceği ve programın hitap ettiği kitlede de düşüş yaşanacağı malumdur.

Görüldüğü üzere, Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında yer alan düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına ilişkin koşullara aykırılık söz konusu olması halinde Üst Kurulun denetimine takılan yayınlarla ilgili, Kanun'un düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunması gerektiğine ilişkin 8. maddenin birinci fıkrasının (o) bendinin ihlal edilmesinden bahisle, Kanun'un 32. maddesi kapsamında yaptırım uygulanabilmektedir.

5.2. Düzeltme ve Cevap Metninin Sesli ve Görüntülü Olarak Yayınlanması Gerektiği

6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yayınlanacak olan metnin yayın esnasında bazı şekil şartlarını sağlaması gerekmektedir. İzleyiciler tarafından kolayca takip edilip anlaşılabilecek nitelikte olması ve Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer aldığı üzere, düzeltme ve cevap metni televizyonda yayınlanması durumunda sesli ve görüntülü olarak izleyicilerin, radyoda yayınlanması durumunda ise sesli olarak dinleyicilerin kolayca takip edip anlayacağı nitelikte olması bunlardan bazılarıdır. Konuyla ilgili olarak bir yargılama sürecinden örnek verebiliriz.

"…" unvanlı şirkete ait "…" logolu televizyon kanalında yayınlanan programda, bir firmaya ait ürünlerin sağlığa zararlı maddeler içerdiğine ilişkin bir haber yayınlanmış; firma ise bu haberlerin gerçeğe aykırı olduğu, ürünlerinin sağlığa zararlı maddeler içermediğini belgeleyerek noter kanalıyla düzeltme ve cevap talebini kuruluşa göndermiştir. Kuruluşun tebliğden itibaren yedi günlük süresi içinde metni yayınlamaması üzerine firma bu sefer uyuşmazlığı yargıya intikal ettirmiştir. Ankara 2. Sulh Ceza Mahkemesi 14.02.2011 tarihli ve 2011/109 D. İş sayılı kararıyla firmanın talebini kabul ederek düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına karar vermiştir. Yayıncı kuruluşun tebliğden itibaren yedi günlük yasal süresi içinde karara itirazı sonucu, Ankara 19. Asliye Ceza Mahkemesi 07.03.2011 tarihli ve 2011/112 D. İş sayılı kararıyla kuruluşun itirazını reddederek düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına ilişkin kesin karar vermiştir.

Mahkeme kararının ardından kuruluş düzeltme ve cevap metnini 08.03.2011 tarihinde yayınlamıştır. Yayın, kayar yazı şeklinde ekrana verilmiş olup herhangi bir seslendirme içermemektedir. Daha sonra firma, düzeltme ve cevap metninin yayınlanmadığından bahisle Üst Kurula başvurarak kuruluştan şikayetçi olmuş ve idari yaptırım talebinde bulunmuştur. Bu başvuruya istinaden yapılan incelemeler neticesinde; kuruluşun 08.03.2011 tarihinde düzeltme ve cevap metnini yayınladığı, ancak yayında seslendirmeye yer verilmediği, metnin herkes tarafından tam olarak anlaşılabilmesi için yazılı yayınla birlikte sözlü yayının da yapılması gerektiği belirtilerek, 6112 sayılı Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan yayın ilkelerinden *"Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır."* hükmünün ihlal edildiği kanaatine varılarak, Üst Kurulun 10.05.2011 tarihli ve 2011/28-19 sayılı kararı ile kuruluşa Kanun'un 32. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca o tarih itibarıyla yürürlükte bulunan "uyarı" yaptırımının uygulanmasına karar verilmiştir.

Kuruluş, söz konusu Üst Kurul kararının iptali istemiyle Ankara 11. İdare Mahkemesinin 2011/1287 Esasına kayden dava açmış, Mahkemenin 02.03.2012 tarihli ve 2012/241 K. Sayılı kararıyla davanın reddine karar verilmiştir. Kuruluş tarafından bu karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulmuş, Danıştay 13. Dairesi 26.11.2012 tarihli ve 2012/2607 E. 2012/3393 K. Sayılı kararıyla, kuruluşun temyiz başvurusunu reddederek ilk derece mahkemesi kararının onanmasına karar vermiştir. Kuruluş tarafından bu karara karşı da son olarak karar düzeltme yoluna başvurulmuş, yine Danıştay 13. Dairesinin 17.12.2013 tarihli ve 2013/1233 E. 2013/3686 K. sayılı kararıyla kuruluşun karar düzeltme isteminin reddine karar vermesiyle dosya kesinleşmiştir.

5.2.1. Hukuki Değerlendirme

Olayımızda, başvurucu firma düzeltme ve cevap hakkı kapsamında başvurusunu doğrudan yayıncı kuruluşa yapma yolunu tercih etmiştir. Ancak kuruluşun bu talebi yerine getirmemesi üzerine başvurucu firma düzeltme ve cevap talebini yargıya taşımıştır.

Firmanın ürünlerinin sağlığa zararlı maddeler içerdiği şeklinde yapılan haberler, firmanın ürünlerinde söz konusu maddelerin olmadığı ve ürünlerinin zararlı içerik taşımadığı yönünde belgeler sunması sonucunda gerçek dışı bir nitelik kazandığından düzeltme ve cevap hakkı kapsamına girmektedir.

6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, başvurucu firmanın noter vasıtasıyla ilettiği düzeltme ve cevap metninin kuruluşa tebliğinden itibaren yedi gün içinde yayınlanmaması durumunda, bu sürenin bitiminden itibaren ikinci fıkra kapsamında 10 gün içinde mahkemeye başvurabilecektir. Olayımızda da başvurucu firmanın gönderdiği noter ihtarnamesi 01.02.2011 tarihinde düzenlenmiş olup, sulh ceza mahkemesine de 10.02.2011 tarihinde başvurulmuştur. Noter ihtarnamesinin kuruluşa aynı gün bile tebliğ edildiğini düşündüğümüzde, kuruluşun düzeltme ve cevap metninin yayınlamak için son günü 08.02.2011 olacaktır. Bu ihtimalde de başvurucu firmanın mahkemeye başvurmak için 10 günlük süresinin olduğu göz önüne alındığında, son başvuru tarihi 18.02.2011 olacakken, firmanın 10.02.2011 tarihinde yargıya başvurması olayında süre şartının sağlandığı görülmektedir. Mahkemenin ise bu uyuşmazlıkla ilgili üç gün içinde karar vermesi gerekmektedir. Mahkemeye yapılan 10.02.2011 tarihli başvurudan itibaren üç günlük süre dikkate alındığında, son gün olan 13.02.2011 tarihi hafta sonuna denk geldiğinden, bundan sonraki ilk iş günü olan 14.04.2011 tarihinde sulh ceza mahkemesi tarafından süresinde karar verildiği görülmektedir.

Kuruluş tebliğden itibaren yedi günlük süresi içinde bu karara itiraz etmekle birlikte, asliye ceza mahkemesi de kesin kararını 07.03.2011 tarihinde vermiştir. Bu kararın tebliğinden itibaren kuruluşun düzeltme ve cevap metnini yayınlamak için yedi günlük süresi vardır. Kuruluşun, kararın verildiği günün ertesi günü, yani 08.03.2011 tarihinde söz konusu metni yayınlamakla süre şartını sağladığı değerlendirilmektedir.

Kuruluş her ne kadar süresi içinde yayın yapsa da, düzeltme ve cevap metninin sadece akar yazı tekniği ile ekrana verilmesi ancak hiçbir seslendirme yapılmaksızın sessiz bir şekilde yayınlanması hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Şu kadar ki, yayınlanan düzeltme ve cevap metinleri Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında da ifade edildiği üzere, izleyiciler tarafından kolayca takip edilip anlaşılabilecek biçimde yayınlanmalıdır. Düzeltme ve cevap metninin yazılı, sesli ve görsel içeriklerle toplumun tüm kesimlerine hitap edecek nitelikte yayınlanması gerekmesine rağmen, ihlale konu yayında düzeltme ve cevap metninin sadece yazılı şekilde yayınlanmasıyla, Kanun'un 18. maddesinde yer alan düzeltme ve cevap hakkının amaçladığı yararın tam olarak gerçekleşmeyeceği, kanımızca yapılan ikinci yayının Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan kişilerin düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunması gerektiğine ilişkin yayın ilkesini ihlal ettiğine ilişkin alınan Üst Kurul kararı kesinlikte isabetlidir.

5.3. Düzeltme ve Cevap Metninin Hiçbir Düzeltme ve Ekleme Yapılmaksızın Yayınlanması Gerektiği

Kanun'un 18. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap hakkına ilişkin yayınlanan metnin medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar tarafından kendilerine geldiği gibi yayınlanması, metin üzerinde herhangi bir düzeltmeye gidilmemesi veya metne herhangi bir eklemenin yapılmaması gerekmektedir. Aksi halde yapılan yayın Kanun'a aykırı olacağından, eğer ilk başvuru kuruluşa yapılmışsa başvuran kişi için sulh ceza hakimliğine başvurma imkanı doğacak, ayrıca Kanun'un 32. maddesi kapsamında kuruluş açısından idari yaptırım kararına konu olabilecektir. Konuyla ilgili olarak emsal bir uygulamadan örnek verebiliriz.

"…"unvanlı "…" logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşta 07.03.2018 tarihinde yayınlanan programda, tüzel kişiliği haiz bir şirketle ilgili gerçek dışı iddialarda bulunulduğu ve yayının şirket itibarına saldırı niteliğinde olduğu iddiasıyla, şirket vekili tarafından Kanun'un 18. maddesinin yedinci fıkrası kapsamında düzeltme ve cevap hakkı talebiyle 14.03.2018 tarihinde Büyükçekmece 1. Sulh Ceza Hakimliğine başvurulmuştur. Hakimliğin 16.03.2018 tarihli ve 2018/1504 D. İş sayılı kararı ile talebin kabulüne karar verilmiş, ancak

yayıncı kuruluş tarafından kararın kendilerine tebliğinden sonra 26.03.2018 tarihinde itiraz edilmiştir. İtirazı inceleyen Büyükçekmece 2. Sulh Ceza Hakimliği 28.03.2018 tarihli ve 2018/1643 D. İş sayılı kararı ile itirazın reddine ilişkin kesin karar vermiştir. Bu karar yayıncı kuruluşa 02.04.2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

Medya hizmet sağlayıcı kuruluş kararın tebliğinden sonra 04.04.2018 tarihinde düzeltme ve cevap metnini yayınlamıştır. Ancak daha sonra şirket vekili, düzeltme ve cevap metni yayınında metnin bazı kısımlarının yer almadığı, bazı kısımlarının ise değiştirilerek ekrana yansıtıldığı, bunun da anlatım bozukluklarına sebep olduğu dolayısıyla yapılan yayının Kanun'a aykırı olduğu iddiasıyla Üst Kurula şikayette bulunmuştur. Bu başvuruya istinaden Üst Kurul kayıtlarında yapılan incelemede metinler arası karşılaştırma yapılmış; yayınlanan metinde orijinalinden farklı olarak bazı cümlelere yer verilmediği, bazı cümlelerin ise değiştirilerek ekrana yansıtıldığı tespit edilmekle, yapılan yayında Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında yer alan *"hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın"* yayınlanması gerektiğine ilişkin şartın yerine getirilmediği, dolayısıyla 8. maddenin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan kişilerin düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasına ilişkin ilkenin ihlal edildiği kanaatine varılarak, Üst Kurulun 12.06.2018 tarihli ve 2018/24-64 sayılı kararı ile kuruluşa Kanun'un 32. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca "idari para cezası" yaptırımının uygulanmasına karar verilmiştir. İşbu idari işlem kuruluş tarafından yargıya taşınmamıştır.

5.3.1. Hukuki Değerlendirme

Olayımızda, şirket vekili düzeltme ve cevap hakkı kapsamında başvuruda bulunurken, yayıncı kuruluştan talepte bulunmaksızın doğrudan sulh ceza hakimliğine talebini iletme yolunu tercih etmiştir. Kanun'un 18. maddesinin son fıkrası uyarınca, aynı maddenin birinci fıkrasında belirtilen süre içerisinde, başka bir ifadeyle yayın tarihinden itibaren altmış günlük süre içinde düzeltme ve cevap hakkı başvurusunun yapılması gerekmektedir. Huzurdaki olayda, şirket vekili 07 Mart 2018 tarihindeki yayınla ilgili başvurusunu sadece yedi gün sonra 14 Mart 2018 tarihinde yaparak kanaatimizce çok da geç olmayan bir başvuruda bulunmuştur.

Başvuruyu alan Büyükçekmece 1. Sulh Ceza Hakimliği, 18. maddenin üçüncü fıkrası kapsamında üç gün içerinde karar vermek durumundadır. Olayımızda ise bu süreye uyularak, ikinci gün, yani 16 Mart 2018 günü karar verilmiştir. Yayıncı kuruluş, bu kararın tebliğinden sonra 10 günlük yasal süresi içinde 26 Mart 2018 tarihinde itirazını yapmıştır. 5271 sayılı

Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 268. maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde 28.06.2014 tarihinde yapılan değişiklikle, bu tarihten itibaren sulh ceza hakimliği kararlarına karşı sonraki sayılı sulh ceza hakimliğine itiraz edileceği hüküm altına alınmış; olayımızda yayıncı kuruluş tarafından doğru bir uygulamayla sonraki sıralı sulh ceza hakimliğine, yani Büyükçekmece 2. Sulh Ceza Hakimliğine itiraz edilmiştir. İtirazı alan Büyükçekmece 2. Sulh Ceza Hakimliğinin üç iş gününe kadar karar verme süresi bulunmakla birlikte, olayımızda da bu süreye uyularak ikinci iş gününde 28 Mart 2018 tarihinde karar verilmiştir. Bu karar ise 2 Nisan 2018 günü yayıncı kuruluşa tebliğ edilmiştir. Kuruluşun düzeltme ve cevap metnini yayınlamak için bu tarihten itibaren 18. maddenin dördüncü fıkrası uyarınca yedi günlük süresi vardır. Bu doğrultuda kuruluş, tebliğden iki gün sonra 4 Nisan 2018 günü düzeltme ve cevap metnini süresinde yayınlamıştır. Görüleceği üzere bu dosya açısından, Kanun'un uygulanmasında süre yönünden herhangi bir aksaklık oluşmamış, tüm sürelere riayet edilmiştir.

Yayıncı kuruluş süresi içinde düzeltme ve cevap metnini yayınlamıştır, ancak 6112 sayılı Kanun'da metnin yayınlanmasına ilişkin bazı şekil şartları öngörülmüştür. Metin üzerinde oynama yapılması, değiştirilmesi, ekleme veya çıkarılma yapılması metnin bütünselliğini bozacağından, Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrası kapsamında yayınlanacak olan metin üzerinde hiçbir düzeltme ve ekleme yapılmaması gerekmektedir. Olayımızda ise hakimlik kararıyla yayınlanmasına karar verilen düzeltme ve cevap metninden bazı cümleler çıkarılmış, bazı ifadeler ise değiştirilerek yayınlanmıştır. Bu durum bahsi geçen fıkra hükmüne aykırılık teşkil ettiğinden, kuruluşun Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan, kişilerin düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunması gerektiğine ilişkin yayın ilkesini ihlal ettiğine ilişkin verilen idari yaptırım kararı kanımızca hukuka uygundur.

Gerçekten de, metin üzerinde oynama yapılamaması kuralı kanaatimizce isabetli bir düzenlemedir. Zira, medya hizmet sağlayıcı kuruluşun yayından önce metin üzerinde oynama yapabileceği ihtimalde, artık yayınlanan metin hak sahibinin iradesini tam olarak yansıtmayacağından hakkın kullanımından beklenen faydayı da sağlamayacaktır. Çünkü artık yayınlanan metin hak sahibinin iradesini temsil etmemekle birlikte, son halini yayıncı kuruluşun verdiği bir metinden ibarettir.

5.4. Düzeltme ve Cevap Metninin Yedi Günlük Süre İçinde Yayınlanması Gerektiği

6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında düzeltme ve cevap metninin medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar tarafından metin alındıktan itibaren yedi gün içinde yayınlanması gerektiği; dördüncü fıkrasında ise bu yedi günlük sürenin sulh ceza mahkemesi kararına itiraz edilmediyse kararın kesinleşmesinden itibaren, itiraz edildiyse asliye ceza mahkemesi kararının tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Ancak, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 268. maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde 28 Haziran 2014 tarihinde yapılan değişiklikle, bu tarihten itibaren sulh ceza hakimliği kararlarına karşı, sonraki sayılı sulh ceza hakimliğine itiraz edilmektedir. yedi günlük süre, düzeltme ve cevap metninin yayınlanması bakımından yayıncı kuruluşlarca uyulması gereken, yayının sekizinci gün veya sonrasına kalması durumunda hukuka aykırılık teşkil edecek nitelikte kesin bir süredir. Yine bu konuyla ilgili olarak da emsal bir Üst Kurul uygulamasından bahsedebiliriz.

"…" unvanlı "…" logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşta 14 Mayıs 2015 tarihinde yayınlanan bir programda, eğlence sektörüne ait bir işletmeyle ilgili görüntülere yer verildiği ve bu iş yerinde işlenen bir suçla ilgili iş yerini itham eder nitelikte yayın yapıldığı, söz konusu yayının işletmenin itibarını zedeleyecek nitelikte olduğu iddiasıyla düzenlenen düzeltme ve cevap talebi işletme vekili tarafından noter kanalıyla kuruluşa gönderilmiştir. 27 Mayıs 2015 tarihli noter ihtarnamesi kuruluşa 29 Mayıs 2015 günü tebliğ edilmesine rağmen, kuruluş tarafından Kanun'da belirtilen yedi günlük süre içerisinde yani 5 Haziran 2015 tarihine kadar düzeltme ve cevap metninin yayınlanmadığı iddiasıyla işletme vekili tarafından 15 Haziran 2015 tarihinde İstanbul 8. Sulh Ceza Hakimliği'ne başvurulmuştur. Hakimliğin 16 Haziran 2015 tarihli ve 2015/1566 D. İş sayılı kararıyla başvurucu işletmenin düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına ilişkin talebi kabul edilmiştir. Bu karara karşı yayıncı kuruluş tarafından süresi içinde itiraz edilse de, İstanbul 9. Sulh Ceza Hakimliğinin 9 Temmuz 2015 tarihli ve 2015/1887 D. İş sayılı kararı ile itiraz reddedilerek düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına ilişkin kesin karar verilmiştir. İş bu karar da yayıncı kuruluşa 30 Temmuz 2015 tarihinde tebliğ edilmiştir. Daha sonra ise başvurucu tarafından düzeltme ve cevap metninin yayınlanmadığından bahisle Üst Kurula başvuruda bulunulmuştur.

Üst Kurula yapılan başvuruya istinaden yapılan incelemeler neticesinde; yayıncı kuruluşun 30 Temmuz 2015 tarihinde tebliğ aldığı hakimlik kararında yer alan düzeltme ve cevap metnini Kanun'un 18. maddesinin dördüncü fıkrasında yer aldığı üzere yedi günlük süre içinde yayınlaması gerektiği, bu sürenin son gününün 6 Ağustos 2015 günü olduğu,

ancak kuruluşun bu tarihe kadar yaptığı yayınların incelenmesine rağmen metnin süresi içinde yayınlanmadığı, dolayısıyla Kanun'da yer alan yedi gün içerisinde düzeltme ve cevap hakkının yayınlanmasına ilişkin şartın yerine getirilmediği ve 8. maddenin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan yayın ilkelerinden kişilerin düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasına ilişkin ilkenin ihlal edildiği kanaatine varılarak, Üst Kurulun 21.10.2015 tarihli ve 2015/45-69 sayılı kararı ile kuruluşa Kanun'un 32. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca o tarihte yürürlükte bulunan "uyarı" yaptırımının uygulanmasına karar verilmiştir. İşbu idari işlem kuruluş tarafından yargıya taşınmamıştır.

5.4.1. Hukuki Değerlendirme

Bu olayımızda ise, başvuru sahibi ticari işletme vekilinin düzeltme ve cevap hakkı kapsamında başvuruda bulunurken, talebini doğrudan sulh ceza hakimliğine iletmek yerine noter kanalıyla ihtarname çekerek yayıncı kuruluşa iletme yolunu seçtiği görülmektedir. 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasına göre, düzeltme ve cevap hakkı taleplerinin radyo veya televizyon üzerinden yapılan ilk yayından itibaren altmış gün içinde yapılması gerekmektedir. 14 Mayıs 2015 tarihinde yapılan yayınla alakalı olarak, 27 Mayıs 2015 tarihinde noter kanalıyla yapılan başvuruda süre şartının sağlandığı şüphesizdir.

Kuruluşun ise noter ihtarnamesini 29 Mayıs 2015 tarihinde tebliğ aldıktan sonra yedi gün içinde düzeltme ve cevap metnini yayınlaması gerekirken, son gün olan 5 Haziran 2015 tarihine kadar metni yayınlamaması olayında başvurucunun 10 gün içerisinde sulh ceza hakimliğine başvuru hakkı doğmuştur. Bu sürenin son günü olan 15 Haziran 2015 tarihinde işletme vekilinin İstanbul 8. Sulh Ceza Hakimliği'ne başvurulması noktasında da süreye uyulduğu görülmektedir. Yine, üç gün içerisinde karar vermesi gereken sulh ceza hakimliğinin bir gün sonra 16 Haziran 2015'te kararını vermesi de süre şartına uygundur.

Yayıncı kuruluşun bu karara itirazından sonra dosyayı alan İstanbul 9. Sulh Ceza Hakimliği, kuruluşun itirazını redderek düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına ilişkin kesin karar vermiştir. Bilindiği üzere, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 268. maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde 28 Haziran 2014 tarihinde yapılan değişiklikle, bu tarihten itibaren sulh ceza hakimliği kararlarına karşı, sonraki sayılı sulh ceza hakimliğine itiraz edilmekte olup; olayımızda yayıncı kuruluşun itiraz başvurusunun isabetli olduğu görülmektedir. Söz konusu kararı 30 Temmuz 2015 tarihinde tebliğ alan kuruluşun artık düzeltme ve cevap metnini yedi gün içerisinde ve son günü 6 Ağustos 2015 olmak üzere yayınlaması gerekmektedir. Ancak, kuruluşun bu tarihleri kapsayan yayınlarının

incelenmesi neticesine süresi içinde düzeltme ve cevap metnini yayınlamadığı görüldüğünden, kişilerin düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunması gerektiğine ilişkin yayın ilkesinin ihlali nedeniyle kuruluş hakkında tesis edilen idari işlemin her yönüyle hukuka uygun olduğu değerlendirilmektedir.

6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrası ile dördüncü fıkrasında yer alan yedi günlük süre, hukuki niteliği itibarıyla bir kesin süredir. Nitekim 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 94. maddesinin birinci fıkrasında da bu husus şu şekilde hükme bağlanmıştır:

"Kanunun belirlediği süreler kesindir."

Şu kadar ki, Kanun'daki yedi günlük kesin süre geçtikten sonra yayıncı kuruluşun düzeltme ve cevap metnini yayınlaması, yapılan yayını süre yönünden hukuka uygun hale getirmeyecektir. Düzeltme ve cevap metni Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında yer alan diğer şekli şartları taşısa bile, hak sahibi tarafından metnin süresi içinde yayınlanmadığı ve Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendini ihlal ettiğinden bahisle Üst Kurula başvurulabilecektir. Ancak uygulamada sürenin aşılmasından sonra yapılan düzeltme ve cevap metni yayınları aleyhine hak sahipleri tarafından başvuruda bulunulmadığı, bu yönüyle metnin süresi geçse de bir şekilde yayınlanmış olmasının hak sahipleri açısından tatmin edici rol oynadığı örneklere de rastlamak mümkündür.

Ancak şurası kesin ki, düzeltme ve cevap metninin yayınlanma süreci ne kadar uzarsa bu haktan beklenen faydanın gerçekleşmesi ihtimali de o kadar azalacaktır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Tez çalışmamızın bu kısmında önce elde edilen sonuçlara değinilecek, akabinde atılmasında fayda görülen adımlara ilişkin değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Sonuçlar

Düzeltme ve cevap hakkı ilk ortaya çıktığı haliyle de şu an kullanıldığı haliyle de değişmeyen iki amaca hizmet etmektedir: Kişilerle ilgili yanlış bilgilerin düzeltilmesi ve kişilik hakkı ihlaline varan açıklamalara karşı cevap verilmesi. İnsanlar doğası gereği düşünmeye ve birbirleriyle iletişim kurmaya devam ederken, bu etkileşimin sorunsuz devam edeceğini düşünmek çok ütopik bir yaklaşımdır. Bu etkileşim devam ederken elbette haksız durumların oluşması doğaldır. Bu haksız durum karşılıklı konuşurken ortaya çıkarsa, kişiye o anda cevap verilebilmesi mümkündür. Ancak bu haksız durum gazete, radyo ve televizyon gibi ortamlarda ortaya çıkarsa, bu durumda cevap, düzeltme ve cevap hakkı marifetiyle verilebilir.

Gerçekten de, düzeltme ve cevap hakkı, kişilerle ilgili yapılan gerçeğe aykırı veya onun şeref ve haysiyetini ihlal edici bir yayının yapılması durumunda kişinin öncelikle başvurması gereken bir düzenlemedir. Neden öncelikle? Çünkü, düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvurular kişinin sahip olduğu diğer başvuru mekanizmalarından daha hızlı sonuç vermektedir. Kişinin düzeltme ve cevap hakkı kapsamında başvuru yapması, onun ceza hukuku ve medeni hukuk alanına giren diğer yasal haklarını kullanmasına engel teşkil etmemektedir. Nitekim ceza yargılamasıyla hukuk yargılamasının sonuçlanma süresi bilindiği üzere düzeltme ve cevap hakkı başvurusunun sonuçlanma süresinden daha uzundur. Bu yönüyle düzeltme ve cevap hakkı kişilere hızlı ve etkin bir çözüm yolu sunmaktadır.

Düzeltme ve cevap hakkının dikkat çeken niteliklerinden biri de kamunun doğru bilgi almasını sağlamasıdır. Radyo ve televizyon yayınlarında bir kişi veya kurumdan bahsetmemek hemen hemen olanaksızdır. Bu bahsetmeler neticesinde bazı hak ihlalleri meydana gelebilmektedir. Bazen bilerek bazen de bilmeyerek kişiler hakkında yanıltıcı yayınlar yapılabilmektedir. Yanıltıcı haberin nasıl yapıldığının bir önemi olmaksızın kamuoyu yanlış bilgilenmiş ve yönlendirilmiş olacaktır. Hakkında yayın yapılan kişi yayını fark edip 6112 sayılı Kanun kapsamında yayından itibaren 60 gün içerisinde kendisiyle ilgili

gerçeğe aykırı nitelikte habere karşı düzeltme ve cevap metnini yayınlatmak üzere yayıncı kuruluşa veya sulh ceza hakimliğine başvurabilecektir. Kuruluşun metni yayınladığı senaryoda hem ilk yayınla ortaya çıkan haksız durumun telafisi bir nebze olsun yapılabilecek hem de kamuya geç de olsa doğru bilgi aktarılarak kamunun doğru haber alma hakkı tesis edilebilecektir.

Peki, neden ilk yayınla ortaya çıkan haksız durum "bir nebze olsun" telafi edilebilmiş oluyor? Kanımızca bunun farklı nedenleri vardır. Şöyle ki, televizyonda yer alan bir haber yayınını düşünecek olursak; ihlale konu ilk yayını izleyen kitle ile düzeltme ve cevap metni yayınını izleyen kitlenin aynı olması neredeyse imkansızdır. Haliyle ilk yayını izleyen ama cevap metni yayınını izlemeyen kişiler açısından akılda kalan tek şey ilk yayın olacaktır. Düzeltme ve cevap metni yayınını izlemediği için ilk yayında izlediklerinin doğru olduğunu düşünecek ve haberde geçen ifadelerin aslının neler olduğunu öğrenemeyecektir. İzleyicinin hafızasında düzeltme ve cevaba konu yayın, ilk anlatıldığı haliyle kalacaktır. Düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasıyla kişilik hakkı ihlal edilen açısından "bir kısım" telafi sağlanıyor olsa da, sözünü ettiğimiz sorun yüzünden "tam anlamıyla" bir telafi ya da tamir sağlanamamaktadır.

Bu duruma sebebiyet veren bir diğer durum da şudur; bir kişinin hem ilk yayını hem düzeltme ve cevap metni yayınını izlediği ihtimali düşünsek bile, ilk yayını izlerken sahip olduğu ruh hali, psikolojisi, anlama kapasitesi ve habere duyduğu ilgiyle düzeltme ve cevap metnin yayınını izlerken sahip oldukları çok büyük ihtimalle aynı olmayacaktır. Bilindiği üzere, bir kişi veya olguya ilişkin ilk intiba çok önemlidir. Kişi ilk yayını açık bir zihinle ve tam odakla izliyorken, ikinci yayını yorgunken ve düşük bir ilgiyle izliyor olabilir. Bu durumda düzeltme ve cevap metni yayınının kişi üzerinde bıraktığı etki ile onda nasıl bir algı oluşturacağı tam bir soru işaretidir. Bu sebeple de düzeltme ve cevap hakkının başvurucu kişi açısından kısmi bir telafi sağlamakla birlikte, tam bir telafi sağlamaktan da uzak olduğu kanaatindeyiz.

Ancak hakkın olumlu yanlarına bir örnek daha verecek olursak, düzeltme ve cevap hakkının varlığı kişiler için bir tür ivedi savunma mekanizmasıdır. Bu hakkın düzenlenmediği ihtimalde, kişiler için önlerinde sadece ceza davası açmak ve hukuk davalarında tazminat talebinde bulunmak imkanı kalacaktır. Bu tarz davaların uzun sürdüğünden bahsetmiştik. Ancak uzun sürmesi bir yana, kısa da sürseler bu davaların sonuçlarından kimler ne derecede haberdar olabilecektir? Kişi hakkında sarf edilen sözler nedeniyle açtığı hakaret davasını kazansa, tazminat davası açıp onu da kazansa bile bu durumdan sadece kendisi ve yakın çevresi haberdar olabilecektir. Oysa ihlale konu ilk

yayınla birlikte onun hakkında sarf edilen sözler büyük bir kitleye yayılmış haldedir. Kişinin bu durumu tersine çevirmesi ve kitlelere yani kamuoyuna doğru açıklamaları yapabilmesi düzeltme ve cevap hakkının tesis edilmediği bir ortamda mümkün olmayacaktır. Düzeltme ve cevap hakkı sayesinde ise kişi yayından itibaren ertesi gün başvurusunu yayıncı kuruluşa yapıp, kuruluşun yayınlamayı kabul etmesi halinde yedi gün içerisinde, kabul etmezse sulh ceza hakimliğine başvurarak düzeltme ve cevap metnini kamuoyunun takdirine sunabilecektir. Ayrıca düzeltme ve cevap hakkı bu yönüyle, sürekli gelişen ve geniş imkana sahip medya karşısında kendini ifade edebilmek adına daha zayıf konumda bulunan kişiler için aradaki güç dengesizliğini ortadan kaldırıcı bir özelliğe sahiptir.

Mülga 3984 sayılı Kanun kapsamında düzeltme ve cevap hakkının kullanılabilmesi için radyo ve televizyonda kişi hakkında gerçeğe aykırı veya kişilik haklarını ihlal edici nitelikte yayın yapılması gerekirken, yürürlükte olan 6112 sayılı Kanun'da düzenlendiği haliyle gerçeğe aykırılık şartı korunmuş ancak "kişilik hakkı" kapsamı daraltılarak "şeref ve haysiyeti" ihlal edici nitelikte yayın yapılması durumunda düzeltme ve cevap hakkının kullanılabileceği düzenlenmiştir. Kanımızca bu uygulama isabetlidir. Nitekim Anayasa'nın 32. maddesinde hakkın kullanımı açısından kişilik hakkı ihlali değil de şeref ve haysiyetin ihlali koşulu aranmaktayken, 6112 sayılı Kanun'la bu aykırılıktan dönülmüş ve 18. maddede yer alan düzeltme ve cevap hakkın kullanılabileceği koşullar açısından Anayasal kriterlere uygun hale getirilmiştir.

6112 sayılı Kanun'la birlikte, düzeltme ve cevap hakkı başvurularının sadece yargı makamlarına değil, aynı zamanda yayıncı kuruluşlara yapılabilmesinin de önü açılmıştır. Bu yönüyle adı geçen Kanun, kişilere birden fazla seçenek sunmakta ve hangi başvuru şeklini seçeceği noktasında kararı kişiye bırakmaktadır. Kuruluşa yapılan başvuru sonucu kuruluşun düzeltme ve cevap metnini yayınlaması ihtimalinde, yargı makamlarının daha az meşgul edilmiş olacağı ve hakkın kullanılması noktasında daha hızlı ve etkin bir sonuç alınmış olacağı değerlendirilmektedir. Mülga 3984 sayılı Kanun'da ise sadece yargıya başvuru yolu öngörülmüştü.

6112 sayılı Kanun'la gelen değişikliklerden biri de, düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına ilişkin yargı kararının yayıncı kuruluşa tebliğinden itibaren kuruluşların yayınlamak üzere yedi günlük süreye sahip olmalarıdır. Mülga 3984 sayılı Kanun'da mahkeme kararının yayıncı kuruluşa tebliğinin ertesi günü düzeltme ve cevap metninin yayınlanması gerekmekteydi. Yürürlükteki düzenlemeyle yayıncı kuruluşlar düzeltme ve cevap metnini ne zaman yayınlayacağı noktasında daha esnek davranabilmektedirler.

Ayrıca Mülga 3984 sayılı Kanun'da yetkili ve görevli mahkeme ulusal yayın yapan kuruluşlar için Ankara Sulh Ceza Mahkemesi, bölgesel ve yerel yayın yapan kuruluşlar içinse başvurucunun ikamet adresindeki sulh ceza mahkemesi olarak belirtilmişken; 6112 sayılı Kanun'la birlikte yapılan yayının bölgesel, yerel veya ulusal olup olmadığına bakılmaksızın başvurucunun ikamet adresindeki sulh ceza hakimliği görevli ve yetkili kılınmıştır. Kanımızca işbu düzenleme gayet isabetlidir. Böylelikle Ankara merkezli ulusal yayın yapan bir televizyon kanalında, söz gelimi Edirne'de yaşayan bir kişiyle ilgili gerçeğe aykırı yayın yapıldığı senaryoda, kişi düzeltme ve cevap hakkı başvurusunda bulunmak için Ankara'ya gelmek zorunda kalmayacaktır. Gerçekten de bu düzenleme, hakkın kullanımının kolaylaştırılması bakımından son derece yerindedir.

Öneriler

Düzeltme ve cevap hakkının, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'yle temeli atılan ve 1822 tarihinde ilk kez düzeltme hakkı olarak Fransız Basın Kanunu'nda yerini almasından bugüne kadar hem ülkemizde hem diğer ülkelerde hem de uluslararası çalışmalarda zamanın ve toplumun ihtiyaçları karşısında sürekli değişerek farklı şekillerde tarihte yer aldığını huzurdaki tez çalışmamızda ifade ettik. Şu bir gerçek ki, bu değişiklikler düzeltme ve cevap hakkının günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi ve hakkın "tam koruma" sağlamasını teminen yapılacak çalışmalarla sürekli yaşanacaktır.

Düzeltme ve cevap hakkı öyle bir haktır ki, düzeltme ve cevap metninin yayınlanmadığı her gün başvurucu kişinin mağduriyeti daha da artmaktadır. Düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasında hakkın özüne ulaşabilmek ve başvurucunun ihlal edilen değerlerinin manevi tazminini sağlamak için; hakkın en kısa sürede kullandırılması, metnin ulaşılabilecek en büyük kitleye ulaştırılması, en hızlı şekilde yayınlanması gerekmektedir.

Tez çalışmamızın sonuç bölümünde ifade ettiğimiz üzere ve kanaatimizce, düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına ilişkin uygulamalarda hali hazırda yaşanan ve üzerinde çalışılması gereken iki temel olumsuzluk bulunmaktadır:

- İlk yayının ulaştığı kitleyle düzeltme ve cevap metninin ulaştığı kitlenin aynı olmaması
- Düzeltme ve cevap metninin daha ivedi yayınlanması gerektiği.

Huzurdaki tez çalışmasında da izah etmeye çalıştıklarımızla birlikte; düzeltme ve cevap metninin daha büyük kitlelere ulaştırılabilmesi, kamuoyuyla daha hızlı

buluşturulması, dolayısıyla düzeltme ve cevap hakkının sağladığı hukuki yararın daha da artırılmasını teminen iyileştirme yapılabilecek bazı alanlar olduğu kanaatindeyiz.

Düzeltme ve cevap hakkı, buna ilişkin metnin 6112 sayılı Kanun kapsamında yedi günlük süre içerisinde ve ihlale konu programla aynı programda ve saatte yayınlanmasıyla kullanılmış olmaktadır. Düzeltme ve cevap metni yayınına denk gelen şanslı kişiler olayla ilgili bilgi sahibi olabilecekken, izleyemeyenler ise olayın aslından bihaber olarak kalacaklardır. Düzeltme ve cevap metnine ulaşabilenlerin sayısının artırılması ve izleyemeyenlerin sayısının azaltılması, özetle metnin daha büyük bir kitleye ulaştırılması noktasında bir kez yapılan düzeltme ve cevap metni yayınının yetersiz olacağı kanaatindeyiz. Bunun yerine, metnin birden fazla kez yayınlanması durumunda yayının daha geniş bir kitleye ulaşacağı ve düzelme ve cevap hakkından elde edilecek faydanın daha da artacağı aşikardır.

Düzeltme ve cevap metninin birden fazla kez yayınlanması usulü birkaç farklı şekilde olabilir:

- Kanun'daki Uygulama + Prime Time Yayını: Düzeltme ve cevap metninin Kanun'da öngörüldüğü gibi ihlale konu programla aynı programda ve saatte yayınlanması usulüne ek olarak, bir kez de prime time[2] adı verilen 20:00-23:00 saatleri arasındaki zaman diliminde yayınlaması şeklinde düzenleme yapılabilir.
- Kanun'daki Uygulama x 2: Düzeltme ve cevap metni, ihlale konu programla aynı programda ve iki program üst üste yayınlanabilir. Böylelikle ilk yayınlanan düzeltme ve cevap metnini izleyemeyen kişilerin diğer programda metni izleyebilme ihtimali artmış olacaktır.
- Kanun'daki Uygulama + İvedi Yayın: Düzeltme ve cevap metni, hem yayıncı kuruluşça kararın tebliğ alındığı günün ertesi günü ihlale konu programla aynı saatte ivedi olarak yayınlanabilir hem de Kanun'un öngördüğü şekliyle ihlale konu programla aynı programda ve aynı saatte yayınlanabilir. Böylelikle metin iki kez yayınlanmış olacak ve başvurucu kişi haklılığını daha fazla kişiye duyurabilmiş olacaktır.

Tüm bu uygulamalarla birlikte düzeltme ve cevap metninin ulaştığı kişi sayısının artacağı ve metinlerin ilk yayınlarının daha hızlı yapılmış olacağı değerlendirilmektedir.

[2] Televizyon izlemenin en yoğun olduğu 20.00-23.00 saatleri arasındaki zaman aralığı. (https://tiak.com.tr/tv-olcum-terminolojisi) TİAK - Erişim Tarihi: 20.04.2023

Düzeltme cevap metninin daha ivedi yayınlanması noktasında başka bir adım daha atılabilir. Metnin yayınlanmasına ilişkin tesis edilen yedi günlük sürenin, 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "metnin ihlale konu programla aynı programda yayınlanması" gerektiğine ilişkin hükümden hareketle belirlendiği düşünülmektedir. Nitekim, yayınlanacak olan metnin haftalık yayınlanan bir dizi veya tartışma programına ilişkin olması durumunda, programın olağan yayın gününde yayınlanmasını teminen verilen yedi günlük sürenin burada önem kazanacağı görülmektedir.

Ancak kanımızca, düzeltme ve cevap metninin yedi günlük süreden daha kısa bir zamanda ve daha ivedi yayınlanması durumunda, metnin ihlale konu programla aynı programda yayınlanması koşuluna nazaran kişilerin yaşadığı hak kayıplarının önüne daha fazla geçilebileceği düşünülmektedir. Zira, düzeltme ve cevap metninin olabilecek en hızlı şekilde yayınlanmasının, onun hangi programda yayınlandığından çok daha önemli olduğu değerlendirilmektedir. Düzeltme ve cevap metni kitlelere ve kamuoyuna ne kadar hızlı ulaşırsa, kişinin yaşadığı mağduriyet o kadar azalacak ve daha fazla zaman kaybı yaşanmamış olacaktır.

6112 sayılı Kanun'a göre düzeltme ve cevap metninin koşulları oluştuktan sonra yayınlanma süresi yedi gün olarak belirlenmiştir. Bu süre, başvurucu kişi ister doğrudan yayıncıya başvursun isterse sulh ceza hakimliğine başvurmuş olsun değişmemektedir. Mülga 3984 sayılı Kanun'da düzeltme ve cevap metninin yayınlanma süresi mahkeme kararının tebliğ edildiği günün ertesi günü olarak belirlenmiştir. 2984 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nda ise; Genel Müdürlüğe yapılan başvurudan itibaren üç gün, Genel Müdürlüğün metni yayınlamamasıyla sulh ceza hakimliğine başvurulması ve hakimliğin verdiği kararın tebliğinden sonra ise iki gün olarak düzenlenmiştir. 5187 sayılı Basın Kanunu'nda ise düzeltme ve cevap metninin yayımlanma süresi üç gün olarak belirlenmiştir. Görüleceği üzere hali hazırda yürürlükte bulunan yasal mevzuat arasında düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına ilişkin en uzun süreyi 6112 sayılı Kanun tanımaktadır. Düzeltme ve cevap hakkının en işlevsel olduğu ve hukuki korumasının en üst düzeye ulaştığı an, düzeltme ve cevap metninin en hızlı şekilde kamuoyuyla buluşturulduğu andır. Metnin yayınlanması geciktikçe, hak sahibinin yaşadığı mağduriyet büyüyecek ve düzeltme ve cevap hakkından elde edilecek hukuki menfaat azalacaktır. Bu nedenle, metnin yayınlanmasına ilişkin yedi günlük sürenin, düzeltme ve cevap hakkını düzenleyen diğer kanunlarda olduğu gibi daha kısa tutulmasında fayda olacağı kanaatindeyiz.

Ayrıca, düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yayıncı kuruluşa yapılan başvuru sonucu metnin yayınlanmaması, akabinde sulh ceza hakimliğine başvurulması ve hakimliğin

metnin yayınlanmasına karar vermesi durumunda, yayıncı kuruluş söz konusu metni sulh ceza hakimliğinin kararına itiraz edilmemişse kararın kesinleşmesinden itibaren, itiraz edildiyse de itirazı inceleyen sonraki sayılı sulh ceza hakimliğinin kararının kuruluşa tebliğinden itibaren yedi günlük süre içerisinde yayınlayacaktır. Kanımızca, düzeltme ve cevap metninin sulh ceza hakimliğince yayınlanmasına hükmedildiği duruma münhasır olmak üzere, burada sözü edilen yedi günlük süreyle ilgili de yeni bir değerlendirme yapılması uygun olacaktır. Nitekim, yayıncı kuruluş kendisine yapılan başvuruyu reddetmiş, bunun sonucunda sulh ceza hakimliğince düzeltme ve cevap metninin yayınlanması noktasında emredici nitelikte bir karar verilmişken, kuruluşun tekrardan yedi gün kadar uzun bir yayın süresine sahip olmasına gerek olmadığı düşünülmektedir. Zira kuruluş düzeltme ve cevap metnini yayınlamayarak, sürenin başvurucu aleyhine yedi gün daha uzamasına kendi haksız kararıyla sebep olmuştur. Ayrıca, kuruluşun düzeltme ve cevap metnini ilk verilen yedi günlük sürede yayınlamamasıyla sebebiyet verdiği haksız durumun, uygulamada kuruluşa ilave yedi günlük süre olarak döndüğü değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, yargı organlarınca düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına karar verildiği durumlarda, yayıncı kuruluşun kararın tebliğinden itibaren sahip olduğu yedi günlük sürenin aza indirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu düşüncemize paralel olarak; 2954 sayılı Kanun'da metnin yayınlanma süresi Genel Müdürlüğe yapılan ilk başvurudan itibaren üç gün olarak düzenlenmiş, ancak Genel Müdürlüğün metni yayınlamamasıyla sulh ceza hakimliğine başvurulması ve hakimliğin verdiği kararın tebliğinden sonra ise kuruluşun metni yayınlaması gereken süre daha kısa tutularak iki gün olarak belirlenmiştir.

6112 sayılı Kanun kapsamında düzeltme ve cevap metninin yayınlanma süresinin yedi gün olduğunu yukarıda belirtmiştik. Yayıncı kuruluş düzeltme ve cevap metnini 18. maddedeki koşullara riayet ederek, yedi gün içerisinde kendi karar verdiği bir günde yayınlayacaktır. Ancak bu günün hangi gün olduğunu hak sahibi bilmemektedir. Bu durumun, düzeltme ve cevap metninin takibi konusunda kişiye zorluk çıkardığı düşünülmektedir. Kanımızca, düzeltme ve cevap metni yayını için yedi gün boyunca başvurucuyu ekran başına mahkum etmenin hukuk mantığıyla örtüşmediği değerlendirilmektedir. Keza yayıncı kuruluşun bu metni yedi gün sonunda dahi yayınlamadığı durumlara da uygulamada şahit olunmaktadır. 2954 sayılı Kanun'un 27. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer aldığı üzere, TRT Genel Müdürlüğü düzeltme ve cevap metnini yayınlamayacaksa bunu başvurucuya bildirmektedir. Kanımızca, yayıncı kuruluşların düzeltme ve cevap metnini yayınlayacağı tarih ve saati, metni yayınlamayacaksa da en azından yayınlanmayacağını başvurucuya bildirmesinin daha

hakkaniyetli olacağı değerlendirilmektedir. Böylelikle başvurucu, hangi gün yayınlanacağını bilmediği bir yayını takip etmek üzere günlerini ekran başında geçirmek zorunda kalmayacaktır.

Hak sahibi başvurucunun düzeltme ve cevap metni yayınının takibine ilişkin yaşadığı başka bir zorluk daha vardır. Düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına ilişkin sulh ceza hakimliğinin kararına yayıncı kuruluşça itiraz edilmesi halinde, itirazı inceleyen sonraki sayılı sulh ceza hakimliğinin vereceği kararın yayıncı kuruluşa tebliğinden sonra yedi gün içinde metnin yayınlanması gerekmektedir. Buraya kadar herhangi bir sorun yoktur. Ancak, itirazı inceleyen sulh ceza hakimliğinin, verdiği kararı ne zaman tebliğe çıkaracağı veya tebliğe hemen çıkarsa bile yayıncı kuruluşa ne zaman tebliğ edileceği hususlarının başvurucu tarafından bilinmesi mümkün değildir. Böylelikle başvurucu, yayıncı kuruluşa ne zaman tebliğ edildiğini/edileceğini bilmediği bir yargı kararının yayınlanmasını beklemek durumunda kalacaktır. Sulh ceza hakimliği kararı çok kısa bir sürede tebliğ edilebileceği gibi, kararın birkaç ay sonra da tebliğ edildiği durumlara uygulamada şahit olunmaktadır. Bu durumda, başvurucu hangi tarihten başlamak üzere yedi gün içinde düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasını bekleyecektir? Bu sorunun cevabı belirsizdir. Bir önceki paragrafta ifade ettiğimiz hususla da benzer olmak üzere; başvurucunun, düzeltme ve cevap metninin yayınlanacağı güne ilişkin yaşadığı hukuki belirsizlik ve bilinmezliğin ortadan kaldırılmasını teminen, itirazı inceleyen sulh ceza hakimliği kararlarının yayıncı kuruluşa ne zaman tebliğ edildiği noktasında başvurucunun bilgi sahibi olması gerektiği değerlendirilmektedir. Böylelikle başvurucu kişi, metnin yayınlanacağı muhtemel yedi günlük süreyi teşhis edebilecek ve günlerce ekranı takip etmek zorunda kalmayacaktır.

Sulh ceza hakimliğinin itiraz üzerine verdiği kararın yayıncı kuruluşa ne zaman tebliğ edildiğini bilmeyen hak sahibi, doğal olarak düzeltme ve cevap metninin yayınlanması gereken yedi günlük sürenin hangi tarihe denk geldiğini de bilmeyecektir. Bu durum ise bazı hukuka aykırılıkların tespit edilememesine sebebiyet vermektedir. Bir örnek verecek olursak: İtirazı inceleyen sulh ceza hakimliği kararının yayıncı kuruluşa tebliğinden sonra yedi günlük süreyi aşarak 15. günde ekranlara getirilen düzeltme ve cevap metni yayını hukuka aykırı olup, hak sahibinin metnin yayınlanması gereken yedi günlük yasal sürenin hangi gün başladığını bilmemesi yayının süresinde yapılmış gibi algılanmasına sebep olacağından, söz konusu hukuka aykırılığın tespiti mümkün olmayacaktır. Uygulamada da karşılaşılan bu durumda, hak sahibi, sulh ceza hakimliği kararının kuruluşa ne zaman tebliğ edildiğini, dolayısıyla yedi günlük sürenin ne zaman başladığını ve metnin ne zaman yayınlanması gerektiğini bilmemektedir. Buradan hareketle, hukuka aykırı şekilde 15. gün

yapılan yayının, başvurucu tarafından süresi içerisinde yapılmış gibi addedilmesi muhtemeldir. Kuruluş tarafından yedi günlük yasal süre aşılarak 15. gün yayın yapılması, 6112 sayılı Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasına dair yayın ilkesinin ihlali anlamına gelmekle, 32. maddenin ikinci fıkrası kapsamında idari para cezası müeyyidesi uygulanmasını gerektiren bir durumdur. Düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvurularda Üst Kurul uyuşmazlığın bir tarafı olmadığından, sulh ceza hakimliği kararının yayıncı kuruluşa ne zaman tebliğ edildiğine ilişkin Üst Kurulun herhangi bir şekilde bilgi sahibi olması da mümkün değildir. Dolayısıyla, söz konusu hukuka aykırılığın Üst Kurul tarafından tespit edilebilmesi de çok zordur. Kanun'a aykırı yapılan düzeltme ve cevap metni yayının ise başvurucu açısından tekrar bir hak ihlaline sebebiyet olması bir yana, bu şekilde yapılan bir yayınla düzeltme ve cevap hakkından beklenen faydanın gerçekleşmesi de mümkün değildir. Dolayısıyla, düzeltme ve cevap hakkının kullanımının işlevselleştirilmesi, yedi günlük yasal sürenin hem Üst Kurul hem başvurucu tarafından takibinin kolaylaştırılması ve uygulanabilirliğinin sağlanmasını teminen, itirazı inceleyen sulh ceza hakimliğinin kararlarının yayıncı kuruluşa ne zaman tebliğ edildiği noktasında Üst Kurulun ve başvurucunun bilgilendirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Uygulamada karşılaşılan diğer bir husus ise, yargı organı tarafından yayınlanmasına karar verilen düzeltme ve cevap metni yayınının kuruluş tarafından yayınlanmaması halinde, yayıncı kuruluşun Üst Kurul tarafından 6112 sayılı Kanun'da eylemine uyan yaptırımla cezalandırılmasına rağmen, başvurucu açısından mevcut hukuka aykırılığın devam ediyor olmasıdır. Gerçekten de, yayıncı kuruluş düzeltme ve cevap metnini yayınlamaması sonucu Üst Kurul tarafından idari para cezasıyla tecziye edilse bile, başvurucu aleyhine ortada devam eden bir ihlal durumu vardır ve henüz başvurucunun şeref ve haysiyetine ilişkin herhangi bir eski hale getirme durumu söz konusu değildir. Bu durumda, kişi düzeltme ve cevap hakkını kullanamamış ve hukuki tatmin sağlayamamış olacaktır. 6112 sayılı Kanun'da ise bu duruma ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Anayasal bir hak olan düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasına ilişkin yayın ilkesinin ihlali durumunda, yayıncı kuruluşlar günün sonunda ödedikleri idari para cezasıyla sorumluluktan kurtulabilmektedir. Hatta ekonomik açıdan güçlü konumda bulunan yayıncı kuruluşlar açısından, idari para cezası ödemenin düzeltme ve cevap metninin yayınlanmasına tercih edilebileceği değerlendirilmektedir. Bu durumun önlenmesini teminen, hem yaptırımların caydırıcılığı noktasında hem de başvurucunun hukuki tatmininin yeterince sağlanması noktasında yeniden değerlendirme yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Nitekim 1950 tarihli Mülga 5680 sayılı Basın Kanunu'nda 1988 tarihinde yapılan değişiklikle, Kanun'un 19. maddesi kapsamında; düzeltme ve cevap metninin usulüne uygun yayınlanmaması durumunda, yayın sahibi hem para cezası ödemek hem de metni usulüne uygun olarak tekrar yayınlamak durumundadır (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 19823, 26.05.1988). Hakim kararına rağmen, düzeltme ve cevap metninin tekrar usulüne uygun yayınlanmaması durumunda tekrar para cezası ve tekrar metnin yayınlanması kararı verilmektedir. Düzeltme ve cevap metni usulüne uygun yayınlanana kadar, aykırılık teşkil eden her yayın için bu süreç tekrar tekrar işletilebilmektedir.

Mülga 3984 sayılı Kanun kapsamında ise; hukuka aykırı olarak düzeltme ve cevap hakkının kullanılamamasına sebebiyet veren sorumlu en üst yönetici ile kuruluşun sahibi olan anonim şirket yönetim kurulu başkanına adli para cezası verilmesine, metni hiç veya gereği gibi yayımlamayan ya da geciktiren kuruluşa Üst Kurul tarafından üç aya kadar gelir getirici nitelikte yayın yapma yasağı verilmesine ve söz konusu aykırılığın tekrarı halinde ihlale konu program yayınının takdiren bir ila 12 keze kadar durdurulmasına karar verilebiliyorken; yürürlükteki 6112 sayılı Kanun'a göre düzeltme ve cevap metninin yayınlanmaması durumunda yayıncı kuruluşa sadece idari para cezası verilebileceği, daha ağır bir yaptırım türü olan yayın durdurma müeyyidesinin ise kuruluşun bir yıl içinde 20'den fazla aynı ihlali gerçekleştirmesi durumunda ancak söz konusu olabileceği öngörülmüştür.

Bu müeyyide sisteminin, 6112 sayılı Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan ve Anayasal bir hak olan düzeltme ve cevap hakkına saygılı olunmasına ilişkin yayın ilkesinin ihlal edilmesinin önlenmesi konusunda yeterince caydırıcı ve etkin olmadığı değerlendirilmektedir. Buna göre, düzeltme ve cevap hakkının etkin kullanılması noktasında mevcut müeyyide sistemine dahil edilebilecek öneriler ise şunlar olabilir:

İdari para cezasına ek olmak üzere

- Düzeltme ve cevap metnini hiç yayınlamayan veya 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasında yer alan usullere aykırı şekilde yayınlayan medya hizmet sağlayıcı kuruluşun en üst yöneticisi ile sahibi olduğu tüzel kişiliğin yönetim kurulu başkanına adli para cezası uygulanması.
- Sulh ceza hakimliğinin kesin kararına rağmen düzeltme ve cevap metninin hiç yayınlanmaması veya usulüne aykırı şekilde yayınlanması durumunda, metnin mahkeme kararına uygun şekilde tekrar yayınlanması kararının alınabilmesini teminen Üst Kurula takdir yetkisinin tanınması.
- Yayın durdurma müeyyidesinin uygulanabilmesi için kuruluşun bir yıl içerisinde aynı ihlali 20 kez gerçekleştirmesi gerektiğine ilişkin düzenlemenin, "bir yıl içerisinde aynı ihlalin ikinci kez gerçekleştirilmesi" şeklinde yeniden düzenlenmesi.

Ek olarak, 6112 sayılı Kanun'da düzeltme ve cevap metninin hangi şekli şartları taşıması gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenlemenin yer almadığı görülmektedir. Düzeltme metninin kaç sayfa veya kaç satırdan oluşabileceğine veya uzunluğunun ne kadar olması gerektiğine dair herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ayrıca metinde hangi konulardan bahsedilmesi gerektiğiyle ilgili de herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Haliyle bu durumun da düzeltme ve cevap hakkı kapsamında başvuru yapacak olan kişiler için belirsizlik oluşturduğu ve kişileri metnin hazırlanışı noktasında kararsız bıraktığı değerlendirilmektedir. Bu sebeple, düzeltme ve cevap metninin taşıması gereken şartlara ilişkin usul ve esasların Yönetmelik kapsamına alınarak ayrıntılı bir şekilde düzenlenebileceği düşünülmektedir.

Ayrıca; 28 Haziran 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle, sulh ceza mahkemeleri kaldırılarak yerine sulh ceza hakimlikleri kurulduğu hüküm altına alınmıştır. Ancak, 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin ikinci fıkrasında ise düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılacak başvurulara ilişkin görevli mahkemenin sulh ceza mahkemesi olduğu ifade edilmektedir. 28 Haziran 2014 tarihinden itibaren pratikte sulh ceza hakimliklerine başvuru usulü uygulanmaya başladığından, 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin ikinci fıkrasında, hali hazırdaki uygulamayla paralel olacak şekilde düzeltme ve cevap hakkı başvurularına ilişkin sulh ceza hakimliklerinin görevli olduğu yönünde düzenlemeye gidilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Son olarak; yine aynı Kanun'un 74. maddesiyle, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 268. maddesinde değişikliğe gidilmiş ve 28 Haziran 2014 tarihinden itibaren sulh ceza hakimliği kararlarına karşı itirazların numara olarak kendisini takip eden sulh ceza hakimliğine, son numaralı sulh ceza hakimliği için ise ilk numaralı sulh ceza hakimliğine yapılması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Ancak, 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin üçüncü fıkrasında ise düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yapılan başvuruyla ilgili sulh ceza hakiminin verdiği karara karşı asliye ceza mahkemesine itiraz edileceği ifade edilmektedir. 28 Haziran 2014 tarihinden itibaren uygulamada sulh ceza hakimlikleri kararına karşı sonraki sayılı sulh ceza hakimliklerine başvuru yapıldığından, 6112 sayılı Kanun'un 18. maddesinin üçüncü fıkrasında, güncel uygulamada birliğin sağlanmasını teminen, düzeltme ve cevap hakkı başvurularına ilişkin sulh ceza hakimliklerinin verdikleri kararlara karşı, varsa sonraki sayılı sulh ceza hakimliklerine, yoksa ilk numaralı sulh ceza hakimliklerine itiraz edilebileceği yönünde düzenlemeye gidilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

Acabey, M. B., Gökyayla, K. E. & Zevkliler, A. (1997). Medeni Hukuk (Giriş-Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku). Ankara.

Acabey, M. B., Ertaş, Ş., Gürpınar, D., Havutçu, A. & Zevkliler, A. (2018). Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler) 10. Bası. Ankara: Turhan Kitabevi.

Açıkgöz, A. (2009). Basın Yoluyla Gerçekleşen Kişilik Hakkı İhlallerinin Unsurları. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi].

Akıntürk, T., Akipek, J. G., & Ateş Karaman, D. (2012). Türk Medeni Hukuku (Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku) Birinci Cilt, 9. Bası. İstanbul: Beta.

Altunç, M. S. (2004). Cevap ve Düzeltme Hakkı. [Yüksek lisans tezi, Galatasaray Üniversitesi].

Arpacı, A. (2000). Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), II. Bası. İstanbul: Beta Basımevi.

Aydın, G. (2014). Kitle İletişimleri Açısından Cevap ve Düzeltme Hakkı. [Yüksek lisans tezi, Zirve Üniversitesi].

Balkanlı, R. (1961). Mukayeseli Basın ve Propaganda.

Barlas, N. & Oğuzman, M. K., (2013). Medeni Hukuk (19. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Bayraktar, K. & Dönmezer, S. (2016). Basın Hukuku. İstanbul: Beta Yayınları.

Bektaş, A. (1996). Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi. Bağlam Yayıncılık.

Bilen, S. (2018). Basın Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Maltepe Üniversitesi].

Bourquin, J. (1950). La Liberté De La Presse. Lozan.

Caba, Ü. (2019). Türk Basınında Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanımı (Tekzipler) ve 2014 Yılında Yayınlanan Tekziplerin Basın Etiği Bağlamında Değerlendirilmesi. [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].

Coşkun, A. (2002). Gazete, Radyo ve Televizyon Yayınlarında Cevap Hakkı. Legal Yayınları.

Coşkun, S. (2006). Cevap ve Düzeltme Hakkı ve Yeni Boyutları. [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi].

Coşkun, S. (2017). Avrupa Birliği'nin Görsel-İşitsel Politikası Bağlamında Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'daki Radyo ve Televizyon Yayın Hizmetlerinin Denetimi. İnsan ve İnsan, 4(13), 199-222.

Council of Europe, 02.07.1974, Res (74) 26 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805048e1 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 30 Mart 2023

Council of Europe, 05.05.1989, ETS No. 132 https://www.coe.int/en/web/conventions/unknown-cets-number-/-abridged-title?module=treaty-detail&treatynum=132 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 4 Kasım 2022

Council of Europe, 01.10.1998, ETS No. 171 https://www.coe.int/en/web/conventions/unknown-cets-number-/-abridged-title?module=treaty-detail&treatynum=171 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 4 Kasım 2022

Council of Europe, 15.12.2004, Rec (04) 16 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805db3b6 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 1 Nisan 2023

Çiftçi, A. (1992). Yazılı Basında Cevap ve Düzeltme Hakkı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 42(1), 47-80.

Çolak, N. (2013). Kitle İletişim Hukuku. İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Dış İşleri Bakanlığı (Avrupa Konseyi) https://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa adresinden alındı. Erişim Tarihi: 27 Mart 2023

Doğan, P. (2014). Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı. Ankara Barosu Dergisi(4), 477-493.

Dönmezer, S. (1976). Basın ve Hukuku. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Duplat, G. (1909). Le Journal Sa Vie Juridique, Ses Responsabilite Civile. Paris.

Dural, M., & Öğüz, T. (2006). Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Dursun, Ş. (2010). Türk Hukuku'nda Cevap ve Düzeltme Hakkı. Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku (II. Kitap) İstanbul Barosu Yayınları.

Erman, S., & Özek, Ç. (2000). Açıklamalı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat (4. Bası). İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Eur-Lex European Union, (89/552/EEC) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31989L0552 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 26 Mart 2023

Eur-Lex European Union (97/36/EEC) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31997L0036 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 26 Mart 2023

Eur-Lex European Union (2007/65/EC) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32007L0065 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 26 Mart 2023

Eur-Lex European Union (2010/13/EU) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32010L0013 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 27 Mart 2023

Eur-Lex European Union (EU 2018/1808) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32018L1808 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 27 Mart 2023

Girgin, A. (2000). Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i. Ankara: İnkılap Yayınevi.

Gölcüklü, F. (1970). Haberleşme Hürriyeti. Ankara.

Güleç, A. (2014). Cevap ve Düzeltme Hakkı. [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi].

Gürkan, M. (2014). Cevap ve Düzeltme Hakkı. İstanbul Barosu Dergisi, 88(2), 144-160.

Güzel, A. (2010). Cevap ve Düzeltme Hakkı. [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].

Güzel, A. (2010). Cevap ve Düzeltme Hakkı. Ankara: Adalet Yayınevi.

Helvacı, S. (2007). Gerçek Kişiler. İstanbul: Arıkan Kitabevi.

İçel, K. (2001). Kitle Haberleşme Hukuku. İstanbul.

İçel, K. (2017). Kitle İletişim Hukuku. İstanbul: Beta Basım.

İçel, K., & Ünver, Y. (2005). Kitle Haberleşme Hukuku (Altıncı Bası). Beta Yayınları.

İçel, K., & Ünver, Y. (2007). Kitle Haberleşme Hukuku (Basın, Radyo-Televizyon, Sinema-Video, İnternet) Yenilenmiş Yedinci Bası. Beta Yayınları.

İstanbul Bilgi Üniversitesi (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/49-avrupa-insan-haklar-sozlesmesi/ adresinden alındı. Erişim Tarihi: 28 Mart 2023

Kılıçoğlu, A. (1993). Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılardan Hukuksal Sorumluluk. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Legifrance, (Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789/ Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi) https://www.legifrance.gouv.fr/contenu/menu/droit-national-en-vigueur/constitution/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 13 Ekim 2022

Oğuzman, M. K., Oktay-Özdemir, S. & Seliçi, Ö. (2011). Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özek, Ç. (1978). Türk Basın Hukuku. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Özsunay, E. (1979). Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu. İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Öztan, B. (2005). Medeni Hukukun Temel Kavramları, 18. Baskı. Ankara: Turhan Yayınevi.

RTÜK (Avrupa Konseyi Faaliyetleri) https://www.rtuk.gov.tr/avrupa-konseyi-ak-bunyesinde-yurutulen-faaliyetler/1754 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 1 Nisan 2023

Sarp, A. (2004). Sınır Tanımayan Televizyon Direktifine Yansıyan Avrupa Birliği Kültür Politikası ve Türkiye`ye Etkileri. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].

Serdar, İ. (1999). Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Ş. Acar, D. (2010). Kişilik Hakkı İhlallerinde Cevap ve Düzeltme Hakkı. [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].

T.C. Anayasa Mahkemesi (1876 Kanun-i Esasi) www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1876-kânûn-i-esâsî adresinden alındı. Erişim Tarihi: 11 Mart 2023

T.C. Anayasa Mahkemesi (1924 Anayasası) www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi adresinden alındı. Erişim Tarihi: 11 Mart 2023

T.C. Anayasa Mahkemesi (1961 Anayasası) https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/ adresinden alındı. Erişim Tarihi: 15 Mart 2023

T.C. Anayasa Mahkemesi (1982 Anayasası) https://anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/ adresinden alındı. Erişim Tarihi: 16 Mart 2023

T.C. Anayasa Mahkemesi. (Aziz Yıldırım Başvurusu) https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/9037 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 9 Ocak 2023

T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 15.11.2022 (Avrupa Birliği) https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html adresinden alındı. Erişim Tarihi: 23 Mart 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 08.08.1931, Sayı:1867 https://resmigazete.gov.tr/arsiv/1867.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 11 Mart 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 24.07.1950, Sayı: 7564 https://resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 15 Mart 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 14.11.1983, Sayı: 18221 2. Mük. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18221_2.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi:15 Mart 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 26.05.1988, Sayı: 19823 https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19823.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 14 Mart 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 12.12.1993, Sayı:21786 https://resmigazete.gov.tr/arsiv/21786.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 19 Ocak 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 20.04.1994, Sayı: 21911 https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21911.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 8 Kasım 2022

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 01.08.1998, Sayı: 23420 (Hasta Hakları Yönetmeliği) https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23420.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 15 Mart 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 08.12.2001, Sayı: 24607 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm#1 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 15 Mart 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 16.10.2003, Sayı: 25261 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/10/20031016.htm#1 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 15 Ekim 2022

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 26.06.2004, Sayı:25504 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040626.htm#1 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 15 Mart 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 13.11.2004, Sayı: 25642 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/11/20041113.htm#1 adresinden alındı. Erişim Tarihi:18 Aralık 2022

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 17.12.2004, Sayı: 25673 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/12/20041217.htm#1 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 22 Aralık 2022

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 23.05.2007, Sayı: 26530 https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm adresinden alındı. Erişim Tarihi: 19 Aralık 2022

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 03.03.2011, Sayı: 27863 https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110303-1.htm adresinden alındı. Erişim Tarihi: 26 Aralık 2022

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 02.11.2011, Sayı: 28103 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-14.htm adresinden alındı. Erişim Tarihi: 26 Aralık 2022

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 29.04.2017, Sayı: 30052 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/04/20170429-M1-2.htm adresinden alındı. Erişim Tarihi: 10 Mart 2023

T.C. Resmi Gazete, Tarih: 18.10.2022, Sayı: 31987 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/10/20221018-1.htm adresinden alındı. Erişim Tarihi: 19 Aralık 2022

TBMM (Kanun-i Esasi 1909 değişikliği) https://www.tbmm.gov.tr/files/anayasa/docs/1876/1876-1/1876-1-degisiklik.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi:11 Mart 2023

Tikveş, Ö. (1967). Cevap Hakkı Üzerine Bir İnceleme. İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, 1(1), 65-84.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı. Erişim tarihi: 12.10.2022

U.S. Embassy & Consulates in Türkiye. (Amerikan Anayasası) https://tr.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/91/abd-anayasasi.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 6 Mart 2023

U.S. Supreme Court. (Red Lion Broadcasting – FCC davası) https://www.oyez.org/cases/1968/2 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 17 Ocak 2023

U.S. Supreme Court. (Tornillo - Miami Herald Publishing Company davası) https://www.oyez.org/cases/1973/73-797 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 17 Ocak 2023

United Nations Treaty Collection (Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi) https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVII-1&chapter=17&clang=_en adresinden alındı. Erişim Tarihi: 12 Aralık 2022

Yargıtay 4. H. D., 05.11.2007 tarihli ve 2006/14593 E. 2007/13508 K. sayılı karar https://kararara ma.yargitay.gov.tr/ adresinden alındı. Erişim Tarihi: 15 Kasım 2022

Yargıtay 4. H. D., 15.05.2018 tarihli ve 2016/529 E. 2018/4185 K. sayılı karar https://kararara ma.yargitay.gov.tr/# adresinden alındı. Erişim Tarihi:22 Şubat 2023

Yargıtay H.G.K., 06.05.2009 tarihli ve 2009/4-100 E. 2009/163 K. sayılı karar https://karararama.yargitay.gov.tr/# adresinden alındı. Erişim Tarihi: 22 Şubat 2023

Yargıtay H.G.K., 24.03.2010 tarihli ve 2010/4-129 E. 2010/173 K. sayılı karar https://karararama.yargitay.gov.tr/ adresinden alındı. Erişim Tarihi: 15.11.2022

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Aykut GÜLER

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
2,44 / 4	Hukuk		
75,52 / 100			

Yayınlar:

Güler, Aykut (2009) İbrahim Tenekeci Söyleşi Dosyası. Mülakat II - Yaşayan Edebiyat. Samsun, Samsun İbrahim Tanrıverdi Sosyal Bilimler Lisesi Bilim Yayınları 8, s.661- 672.

RTÜK